

აღკაღბინე

ანუ

„სამი ისტორიული ხრონიკისა“ და „წმ. ნინოს ცხოვრების“ გასაგებ-შესასწორებელი სახელმძღვანელო

შედგენილი

მოსე ჯანაშვილის-მრეწრ

დამატებით

მე-IX—X საუკუნის „სამეცნიერო ქრისტომატიილამ“ ამოღებულ „სამკურნალო ტრაქტატისა“ და „სასწავლო წიგნისა“

ტფილისი

სტამბა მ. შარაძისა, ნიკოლოზის ქუჩა, № 21

1891

უ ი ნ ა ა რ ს ი

კარი პირველი.

I

თამამად თქმული ლექსები.—ამ ლექსების გადა-
ლახვა და სიტყვის ბანზედ აგდება.—ვდს-ს ჯერ ფარვიდე-
სად და მერე ვირს ანუ ფირსად წაკითხვა.—საარაკო ჯანა-
შვილი და მისი *нос.лѣжноѣ списокъ*-ი.—ქართველები
უნიკონი არ ყოფილან.—კავკასია საქართველოა და სა-
ქართველო კავკასია.—საწყალი კრებული შატბერდისა
სხვაა და გამოჩენილი კრებული შატბერდისა სხვა.—კაცია
და გუნება. გვ. 22.

II

პირობის სიგელი, შედგენილი და დამტკიცებუ-
ლი მრავალის ბეჭდითა და სასტიკ საფიცრით.—ბერაის
ნაშრომი, ორად გახეული.—ნიმუშები ზოგიერთ წაქცე-
ულ და დაძველებულ სიტყვების აღდგენისა.—ძილია, თუ
სიფხიზლე. გვ. 32

III

შატბერდის კრებულის შედარება ვარიანტებთან.—
ქართლის ცხოვრება, საბინინი, მარიამ დედოფლის ვარი-

ანტი და შატბერდის კრებული ერთს ამბობენ და მოკამათეს წიგნები-კი სხვას.—ქართლის ცხოვრება და მოკამათე ერთს ამბობენ და შატბერდის კრებული სხვას. . გვ. 35

IV

ტექსტის გადმოწერის დროს დედნიდამ გამოტოვებული ანუ შეცვლილი სიტყვებ-ფრაზები და მერე ამ გამოტოვებულების ადგილას გაკეთებული შენიშვნები, რომ აქა და აქ ამა და ამ ვარიანტში ასრეთი სიტყვა-ფრაზა არისო, ე. ი. ისევ ის, რაც თვით დედანშივეა.—არევა ტექსტისა და სხ. გვ. 42

V

გრძელი წინასიტყვაობა.—„მხასვით შემოსილი“ ეკკლესია და ენის ნიმუშები.—რეიზა-მიზაები.—ეს დავითი „აქეს“ სახეში.—სუმბატის ისტორიას ბადალი არა „ყავს“.—სხვა-და-სხვა წმ. ნინო.—და სხ. გვ. 46

VI

ცუდი მდივანი და კარგი საქმე.—მკითხველო, არ აუროო დიდის ღუაწლით დამიწყვიეს.—მაგალითები, რომ აზრითაც-კი შეიძლებოდა ტექსტის ზოგიერთი ადგილების აღდგენა.—არც ამერიკაა და არც ოზურგეთი.—ადილო გრდემლი კელსა თვსსა და შემუსრნა სამნი ფიქალნი, სამად შეკრულნი.—ფიცი მწამს და ბოლო მაკვირვებს.—თავის როლიდამ გამოსლვა და ბაგრატიონის როლში ჩადგომა.—*Mania grandiosissima*. გვ. 61

აღდგენილის აღდგენა

ქ ა რ ი მ ე ო რ ე .

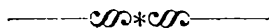
VII

აღდგენილის აღდგენა ანუ რიგსა და წესზედ და-
წყობილი სრული სრელი შეცდომათა და გამოტოვე-
ბულ სიტყვა-ფრაზათა.—შესწავება.—შენიშნვა.—მაგა-
ლითები, რომ შატბერდის კრებულის მოქცევაჲ ქართ-
ლისაჲ-ს ხელ-ახლა დაბეჭდვა საჭიროა აუცილებლად.—
მცირე დასკვნა. გვ. 88

დამატება:

მწერლობა IX—X საუკუნისა

- ა) სამკურნალო ტრაქტატი, გვ. 117
 ბ) სასწავლო წიგნი, გვ. 134
 და გ) ქარაგმიან სიტყვების ახსნა, 134

ყველა შეცდომათა

- მდინარი (დაბეჭდ.)—მდიდარი (უნდა იყოს), გვ. 18
 წაუკითხავიო—წაუკითხავთო, გვ. 24
 ქარ—ქრ, გვ. 25
 მიეშურნეს—მიეშუნეს, გვ. 28
 კახეთა: დადგა—კახეთა: და დადგა, გვ. 63
 იქმნეს—იქმნის, გვ. 95
 რი ¹¹)—რი ³), გვ. 98
 გვლი—გოვლი, გვ. 102
 დალაკათვ—დალაკათოვ, გვ. 103
 გოვლსა—გოვლსა, გვ. 104
 ყლი ¹⁴)—ყლი ¹⁵), გვ.
 შეშაგრდის—შეშაგრდის?, გვ. 113
 წწყლთაჲ—წწყლთაჲ ⁵⁰), გვ. 123
 ყრმანი ⁵⁴)—ყრმანი ⁵¹), გვ. 124
 წწყლისაჲ ⁵⁰)—წწყლისაჲ, გვ. 123
 დაზო—დალო, გვ. 128
 ქლამელ—ქლამვლ, გვ. 129
 მათ ზა—მათ აზა ⁶⁵), გვ. 129
 15 ყი ყოველი—15 ყლი ყოვლი, გვ. 135
-

აღვაღბინე!

კარი პირველი.

I

თამამად თქმული ლექსები.—ამ ლექსების გადალახვა და სიტყვის ბანზედ აგდება.—ვღს-ს ჯერ ფარვიდესად და მერე ვირს ანუ ფირსად წაკითხვა.—საარაკო ჯანაშვილი და მისი *მო-ც.мужной списокъ*-ი.—ქართველები უნიჭონი არ ყოფილან.—კავკასია საქართველოა და საქართველო კავკასია.—საწყალი კრებული შატბერდისა სხვაა და გამოჩენილი კრებული შატბერდისა სხვა.—კაცია და გუნება.

„ივერიის“ № 127-ში ჩვენ დავბეჭდეთ წერილი „საყურადღებო საგანი.“ რადგან დღეს ჩვენში, სამ-წუხაროდ ჩვენდა, სიტყვის შებრუნება ვისთვისმე და ნაკლის ჩვენება მისს რომელიმე ნამუშევარში, შეუნდობელ დანაშაულობად აღიარებულია, ამიტომ წინასწარვე, ჩვენს ზემორე აღნიშნულს წერილში, ბო-დიში მოვიხადეთ და ისე შევუდექით აღნუსხვას იმ შეცდომათა, რომელნიც შევნიშნეთ მე-IX—X საუ-კუნის ქრისტომატიიდან გამომწერილ წიგნებში— „სამი ისტორიული ხრონიკა“ და „წმ. ნინოს ცხოვ-რება.“ აქვე ვსთქვით, რომ დაბეჭდილ წიგნებში შე-

ცდომა იმდენია და ისეთია, რომ მკითხველი ჰკვირობს და ვერ წარმოუდგენია, თუ ამ წიგნების ავტორი, რომელიც წინასიტყვაობაში გვპირდება ტექსტის უცვლელად გადმოწერას, როგორ ვერ ამჩნევს ამ შეცდომებსაო. ამ სიტყვებს მოვაყოლებთ მრავალ შეცდომათაგან ამოღებული და ხელდახელ ჩამოთვლილი იგი შეცდომანი—სულ 27-მდე და, საზოგადოდ, მიხედვისაშენებრ წიგნების ყველა ნაკლულევიანებათა, ასე დავასკვნით ჩვენი აზრი: „წიგნაკები სავსეა მრავალგვარ შეცდომებით, რომელთაგან ზოგი დაუდევრობის ნაყოფია, ზოგი გაუგებრობისა და ზოგიც, უკაცრავად-კი ნუ ვიქნები, მტკნარის უმეცრებისა.“

ყველას უნდა ეფიქრა, რომ ამ გვარ ლექსების მთქმელს ალბად რაიმე დიდი და ხელ-მოსაჭიდი საფუძველი აქვს, რომ ასე თამამად ლაპარაკობსო, და ჩვენც გვეგონა, რომ ძველი ტექსტის გადმომწერიც სწორედ ამავე თვალსაზრისით შეხედავდა ამ საგანს და თვითონვე აღმოაჩინდა თავის ნაშრომის ყველა ნაკლს და განუზიარებდა მკითხველებს ბოდინის მოხდით. მაგრამ ჩვენ აქაც მოვტყუვდით. ჯოჯოხეთს ერთი მუგუზალი აკლდა და ისიც ზედ დაადესო: ჩვენი მოკამათეს პასუხიც სწორედ ასეთი გამოდგა. პასუხმა ერთი-ორად დაგვიმტკიცა ისევ ის, რაც ჩვენა ვსთქვით ჩვენს პირველ წერილში. წინად გვეგონა, რომ გადმომწერს ზოგიერთი შეცდომა გაუფრთხილებლობისა და დაუდევრობისაგან მოსვლიაო, ახლა-კი, თვით ცხარ სიფხიზლე—სიფრთხილეშიაც აღ-

მოხნდა, რომ მას, მართლაც, არა სცოდნია ზოგი წესი და კანონი ძველის ხელის კითხვისა. განვმარტოთ ჩვენი სიტყვა.

შეცდომათა შორის, ჩვენს წერილში, აღვნიშნეთ ერთი სიტყვა, რომელიც დედანში ვიდრემდის-ად სწერია და ბ. გადმომწერს-კი იგივე სიტყვა ფარვიდეს-ად გადმოუწერია. პასუხში იგი ამას ასე განმარტავს: „დედანში ეს სიტყვა შემოკლებით არის დაწერილი და შეგვიძლია ვრს-ად მივიღოთ და შეგვიძლია ფრს. პირველ შემთხვევაში უნდა წავიკითხოთ კიდრემდის ისე, როგორც ჯანაშვილი კითხულობს, მეორე შემთხვევაში ფარკიდეს ისე, როგორც მე ვკითხულობ“ (იხ. „ივერია“ № 138).

უკაცრავად. თუნდაც დედანში მართლაც წერებულიყო „ვრს“, როგორც მოკამათე ამტკიცებს, მაინც ჯანაშვილი ქარაგმას ვრს კიდრემდის-ად არ წავიკითხავდა. არ წავიკითხავდა იმიტომ, რომ ქარაგმიდამ კრს მუდამ გამოვა ანუ ვარის, ანუ ვაროს, ვერას, ვირს, ვერს და არას დროს კიდრემდის; აგრეთვე თუნდაც ყოფილიყო ფრს, მაინც ფარკიდეს-ი არასგზით არ გამოვიდოდა, არამედ ფურს, ფერს, ფარას, ფარს, ფაროს და სხვ. დედანში სწერია კდს და ეს კი მუდამ იკითხება კიდრემდის-ად. თუ აქ ვ-ს მაგიერ მართლაც ყოფილიყო ფ, მაშინაც ფდს-საგან ფარკიდეს-ი კი არ გამოვიდოდა, არამედ ფრიადს, ფედოს, ფიდოს, ფუდას და სხ. სიტყვა ფარვიდეს-ი კი ქარაგმით ასე დაიწერება: ფარკდს, ან ფარკდს და ან ფარკდეს.

ახლა იკითხოს კაცმა: ბ. მოკამათეს რათ უნებებია დედნის ჯღის შეცვლა ჯღის-ით? მაგრამ ამას ნუ იკითხავთ. მოპასუხეს ამ გვარ გრეხთა და გრაგნილთა შემწეობით ჰსურვებია არა ჭეშმარიტების აღდგენა და მისმიერ გამოცემულ წიგნების სახელის დაცვა, არამედ დამტკიცება, რომ ჯანაშვილი თავისის „ბოროტის განზრახვითა“ და „მოსამზადებელ კლასელის სიბრძნით“ თვით მზესაც-კი ლათს შესტყორცნისო. მოკამათეს პასუხს „ივერიაში“ უჭერია სწორედ რვა სვეტი და ამ რვა სვეტთაგან საკამათო საგანზედ ლაპარაკობს მხოლოდ ერთში და დანარჩენში-კი ამტკიცებს, როგორი ბოროტია ჯანაშვილი, როგორი დაღრეჯა სკოდნია, რა შურითა და მტრობით უყურებს ბ. მოკამათეს წარმატებას სამეცნიერო სარბიელზე, რა მკვიდრი ჯადოს წრე არტყია ამ საცოდავ კაცს, რომელიც ამ წრიდამ ველარ გამოსულა, ასე რომ ჯანაშვილი ჯანაშვილად დარჩება აწ და უკუნისამდეო და სხ. და სხ.

ესთქვათ, რომ ყოველივე ჩამოთვლილი მარგალიტები თვით მზეზედაც უნათლესი ჭეშმარიტებაა. განა ყოველივე ეს ოდნავ მაინც შეეხება საკამათო საგანს? განა საბაასო საგანს ოდნავ მაინც ძრას აქნევიანებს? სარომელო ანუ გამოსარკვევი საკითხი დღეს ვილაც გლახაკი ჯანაშვილი და იმისი ბიბლიოგრაფიულ-პოპულიარული ნაცოდლიარ ნაჯლაბნი-კი არ არის, არამედ იგი სანუკარი ამბავია ყველა ქართველისათვის, თუ როგორ არის გამოცემული მე-IX—

X საუკუნის საქრავნო ძეგლი. მე ვსთქვი, ეს ძეგლი ღირსეულად არ არის გამოცემული, არამედ მრავალის შეცდომებითაა. აქ აშკარაა, მოპასუხეს ან უნდა უარყუო ჩვენი სიტყვა, ან თვითონვე შეესწორებინა ის შეცდომები, რომელთა გამო იგი საეროვნო ძეგლი სწულიად დამახინჯებულია და გარყვნილი. მაგრამ, ვიმეორებ, მოპასუხე ასე არ მოიქცა. სულ 4—5 შეცდომა მომსვლიაო, ასე ბრძანა და მერე მოჰყვა და ჯანაშვილის უღირსებათა ჩამოთვლას მონდომა თვისი გრძელი წერილის $\frac{7}{8}$ -დი, რომ მკითხველისათვის გზა-კვალი დაებნია და ყურადღება სხვა, უმნიშვნელო, საგნისათვის მიეპყრობინა.

მესამე თუ მეოთხე გზობის იბეჭდება „დროებასა“ და „ივერიაში“ ჩვენი ПОСЛУЖНОЙ СПИСОКЪ-ი. ამ სპისოკში დაცინვით ჩამოთვლილია ყველაფერი: ჯანაშვილი აკადემიის პრეზიდენტი, ბუღვარის მცვეთელი, ბოროტია, შურიანია, პირველი საუკუნის ძეგლს მე-XVIII-სად სთვლის და მე-XVIII-ისას I-ისად, დაღრეჯა იცის, უშიშრად უჯავრდება მთელს კრებულს საზოგადოებისას*), არშინის სიგრძე ასოებს, მზის სიბრწყინვალით გაშუქიანებულებს, ვერ არჩევს, ჯერ იძახის უკუთესი წამკითხველთაგანა და მერე უმეცრად, ერთის სიტყვით—ჯანაშვილი დღემდის ჯა-

*) ეს ფრაზა მოკამათეს არ ეკუთვნის. აქ, სხვისა-მიერ ჩაძახილი, ამოძახილია. ამ ცილის წამებასა და კიყინზედ მოვილაპარაკებთ შემდეგში, ოდესმე.

ნაშვილზედ მალლა ვერ აიწიაო და, თუ რამ საყურად-
ღებო კითხვა აღიძრა ჩვენს ისტორიაში, ჯანაშვილი
აღარავის აღარ ახსოვსო და სხვ. მაგრამ ეს რაა?
ერთმა *опровергатель*-მა არა თუ ჩვენ, ჩვენი ცოლ-
შვილიც-კი გაუტია თავის პოლემიკაში და დაცინ-
ვით მოიხსენია (იხ. „ივერია“ 1887 წ. № 241,
243).

მუდამ საზიზღრად მიგვაჩნდა და მიგვაჩნია კა-
ცის კერძო ცხოვრებაში შესვლა და იქ ხელის ფა-
თური. ვინ რას აქნევს თუ პეტრე ანუ პავლე დღეში
რამდენჯერ გაივლ-გამოივლის ბულვარსა თუ ბაღში.
ბარემ ისიც სთქვით, თუ ვინ რასა სჭამ-სვამს, კვი-
რაში რამდენჯერ იცვლის პერანგს და სხ. ვამბობ, ეს
და სხვაც ამისთანა ვისთვის რა საჭიროა. საზოგადო
ასპარეზზე გამოსული კაცი ფასდება მარტო იმით,
რასაც იგი, თვისის შეძლებისა და ძალ-ღონისა და-
გვარად, შესძენს საერთო საღაროს. საწყაო ეს შე-
ნაძენია და ამ შენაძენის ავ-კარგიანობაზე ლაპარაკი
ყველას შეუძლიან თამამად და აშკარად.

მიხედვისამებრ ამგვარ თვალსაზრისისა შესახებ
საზოგადო მუშაკისა, რა გინდ იგი მუშაკი სუსტი და
მცონარე იყოს, არავის ნება არა აქვს მისი ნა-
მუშაკარი აბუჩად აიგდოს მსოფლოდ მისის ცხოვრების
წვრილმანობის აღნუსხვით. რაკი იგი გამოდის სა-
ზოგადო ასპარეზზედ სამოქმედოდ, ამ მოქმედებისა
და ნამოქმედარისა დავგარად უნდა კიდევ დაფასდეს.

ამიტომაც, რა-კი ჩვენი *послужной списокъ*-

ის დამბეჭდავები არას დროს არ გასცილდნენ ჩვენი ცხოვრების კერძობის ჩამოთვლას და ჩვენი სულგულის ვითარების ჩხრეკას, ვიმეორებ, ამიტომაც არც ერთს პასუხი არ გავეცით და სულ ყველაფერი დავიდუმეთ. მართლაც, ძალიანაც რომ გინდოდეს, ძნელია ვისმე დაუმტკიცო, რომ არც შურიანი ხარ, არც ბოროტი, არც ავი.

დღესაც, როგორც კვლავ, სრულიად დავიდუმებდი და ჩაილოლის წყალს გავატანდი ჩემი მოკამათის წერილის ამ ПОСЛУЖНОЙ СПИСОКЪ-ს, თუ ბ. მოკამათეს თვითონვე არ მოეცა ჩვენთვის კასისის მგავსნი გრეხნი, რომელთა შემწეობით ორიოდ სიტყვას მაინც ვიტყვიო ჩვენი თავის დასაცვადა და გასამართლებლად.

თუნდ მოვიყვანოთ მოწმად წევრნი იმ საპატიო კრებულისა, რომლის თითოეულ წარმომადგენელს, ვითომ, ჩვენ დავლრეჯოდით, არა, თქვენი ჭირიმეთ, მე ამომირჩიეთ მდივნადაო და ვათქმევინოთ, როდის ვის დაველრიჯეთ, არა თუ დაველრიჯეთ, არამედ ჭინჭრის თქალთაც-კი ვნახეთ, გარდა მოპასუხისა და ორ სხვა წევრისა, რომელნიც (ეს სამნი) ჩვენი ამორჩევის ორი წეთის წინაღ შემთხვევით შეგვხდნენ ბანკის დარბაზში. წერა-კითხვის გამგეობას სულ ორის სიტყვით მივმართეთ: „უკეთუ შესაძლებელად სცნოთ, გთხოვთ, მე გამამწესოთ მდივნადა“. თუ ამის მეტი ვისთვისმე რამ გვითქვამ, არა თუ მარტო ვე-

შუღარები, არამედ მოვითხოვ, გამოაცხადოს *). ძნელია იმგვარ წაკითხვან საქმის დაჭერა, რომელიც ამისთანა ქვენა და უკადრისს რამეებს ეპოტინება თავის-თავის გასამართლებლად და თავის მიერ გარყვნილ და დამახინჯებულ საეროვნო ძველის სახელის დასაცავად.

ან მოვილოთ კიდევ ის მაგალითი, რომ შარშან ვილაცასთვის უკეთესი წამკითხველთაგანია გვი-თქვამ და ღღეს, ვითომ, ამის წინააღმდეგ ვამბობთ. ბ. მოპასუხეს ვერ გაუგია, რომ უკეთესი წამკითხველ-თაგანი ჯერ კიდევ იმას არა ნიშნავს, რომ იგი შეუმცდარია ყველაფერშიო. შეიძლება იყოს სულ ხუთი, ჩათლახი აბა რა საკადრისია, უხეირო მკითხველი ძველი ხელისა, ხოლო ამ ხუთში ერთი დანარჩენებზე უკეთესად ჰკითხულობდეს და ამ უკეთესს დიდი შეცდომები მოუფიქრდეს რომელიმე წიგნის გადმოწერის დროს. აქ საკიჟინებელი რა არის, ან გაუგებარი. ესევე გარემოება, რომ შარშან მომიწონია მოპასუხის კითხვა და მიქია იგი, აგრეთვე ამტკიცებს იმას, რომ შური და მტრობა შორს არის ჩვენგან, რომ ჩვენც, საცა საჭიროა და ღირს, შეგვძლება კაცის დაფასება და მოწონება. სიამაყე და მტრობა რომ გამეფებულიყო ჩვენ სულ-გულში, რალად ვიკადრებდი

*) როგორ მოულოდნელად მოხდა ჯანაშვილის მღივნად არჩევა, ეკითხოს გამგეობის წევრს პატივცემულ გ. ნ. იოსელიანს.

და რაღად მივიტანდი მოკამათესთან: საბნედედგან ჩამოტანილ ძნელად წასაკითხავ წარწერას და რაღად ვეტყოდი, აბა თქვენ ამას როგორ წაიკითხავთო.

ახალ ПОСЛУЖНОЙ СПИСОКЪ-ის დანარჩენ ნაწილებს უყურადღებოდ ვსტოვებ, რადგან იგი, ჩვენ დაუმტკიცებლადაც, გაბერილი და უმეცართაგან ტაშის დასამსახურებლად დაწერილი ტყუილებია. მე-XVIII საუკუნის ძეგლს I-სად, რაღა თქმა უნდა, ვერ დავსახავდი, რადგან დიდი ხანია ცნობილი, რომ ქართველების ქორონიკონიანი ნაწერი მე-VII—VIII საუკუნეზედ ადრე აღარ უწევს. თუ მაინცა და მაინც ამისთანა შეცდომას მიჩვენებს ბ. მოკამათე, დიდ სიბრიყვედ და დიდ უმეტყუბად ჩავითავი და კაი მადლობასაც გადავუხსნი ვაფრთხილებისათვის. მაგრამ ამას, რასაკვირველია, ვერ მიჩვენებს და ვერც დამიმტკიცებს. ეს იმ სიგრძეზედ გაჭიმული ტყუილია, ვითარცა წვრილი და გათხუზნული ასოების ნახევარ ალაბის სიგრძედ დასახვა და მერე კი-ჟინი, რომ ასეთი დევი ასოებიც, რომელსაც მოსამზადებელი კლასელიც-კი ჩააბუღებულვებდა, ჯანაშვილს ვერ ამოუკითხავსო. ის-კი ავიწყდება მოპასუხეს, რომ ჩვენი წერილი იყო დაბეჭდილი გაზეთში და სრულიად არა ჰქონდა სამეცნიერო ხასიათი. გაზეთში ბევრი წყალწასაღები ამბები იბეჭდება. გაზეთი სწრაფ მუშაობას ითხოვს და ამ გვარ ხასიათისა გამო ამ გვარს გამოცემაში, ხშირად, ნაწერი ირევა და მახინჯდება. არა ერთხელ ყოფილა მაგალითი,

რომ ინგილოს მაგიერ გაზეთში ინგლისელი დაბეჭდილა თვით ჩვენსავე წერილებში, ან 90,000 მაგიერ 80,000 და სხ. თუ არა გჯერათ ჩვენი ნათქვამი, თუნდ აიღეთ ივერიის ის №-რი, რომელშიაც აგრე სასტიკად გვირისხდებით და ჰველაბრულ ლექსებით გვამკობთ. ამ თქვენ წერილში სწორედ-ის მაგიერ დაბეჭდილია სტორედ, ვახტანგის მაგიერ ვიხტანგ, ჯანაშილის მაგიერ ჯანიშილი, წარწერანის მაგიერ წარნთწარი, ანნას მაგიერ ანნნა და სხ.

ან აიღეთ პაწიკელა თქვენი წერილი 1890 წ. ივერიის № 29-ში „აღწერა წერა-კითხვის ბიბლიოთეკის ხელნაწერებისა“, რომელშიაც, დედანთან შედარებით, 60-მდე შეცდომაა. მაგალითებრ: ლოცვა სარსართა სიზმართა (დედანშია: სარსართა), დასაბამითგანნი იყვნეს (დედანში: დასაბამითგანნი წყლნი იყვნეს), ქორონიკონსა სუბ (სად გინახავთ ასრეთი ქორონიკონი: ს=200, უ=400, ბ=2. რა გამოვიდა? დედანში-კია ს უ ბ, რომელიც შეადგენს 292 წელს), იკლებენ ღამენი (დედანშია: იწყობენ), ანაკრები ზ (დედანშია: ანაკრები ლ), გულმცხარე (დედანშია: გულმწუხარე) და სხ. რომელი ერთი ჩამოვთვალოთ. ამისთანა მასალას განა დაერქმის იგეთი დიდი სახელი, ვითარცა „აღწერა წერა-კითხვის ბიბლიოთეკის ხელნაწერებისა“.

ანუკა ბატონიშილის მზითვის წიგნი რომ დავბეჭდეთ, ჩვენ მაშინათვე შევნიშნეთ ზოგი-ერთი კორექტურული შეცდომა და, რადგან ცალკე დაბეჭდვა

გვსურდა, ამიტომ აღარ გავასწორეთ გაზეთის ნაბეჭ-
დი. მზითვის წიგნი დაწერილია უქარაგმოდ, მხედ-
რულის ხელით და, როგორც თქვენ ბრძანებთ, აღ-
ლის სიგრძე ასოებით. მაშასადამე, თქვენ რომ ბევ-
რიც იფიცოთ, მაინც არავინ დაიჯერებს, რომ გარ-
კვეული ხელი ჩვენ ვერ გაგვერჩიოს და ამის გამო
მზითვის წიგნის ტექსტში შეცდომები შეპარულიყოს.
მზითვის წიგნის ბეჭდვის დროს ჩვენი მიზანი ის-კი
არ იყო, რომ გამოვკიდებოდით ტექსტის აღდგენას,
არამედ უფრო ამ წიგნში მოხსენებულ ზოგიერთ
პირთა გაცნობა მკითხველთათვის. ტექსტის მეცნიე-
რულად შესწავლა და გამოცემა რომ გვდომებოდა,
მაშინ ჩვენ ასრე მოვიქცეოდით უსათუოდ. მოვი-
წვევდი დ. ბაქრაძეს, რომელმაც ეს წიგნი მხოლოდ
ერთის დღით გვათხოვა, ან შარშანდელ უკეთეს
წამკითხველთაგანს, ან გ. წერეთელს, ან თ. ჟორდა-
ნიას, გიგა ყიფშიძეს და სხვათა-და-სხვათა, ან და
ესენიც თუ არ მომეშველებოდნენ, სხვა მოსამზადე-
ბელ კლასელს მაინც მოვიწვევდი და ვსთხოვდი გაუ-
გებარ ადგილების ახსნას. ასრე, სხვების დახმარებით,
რომ აღვადგენდი დედნის ტექსტს, შემდეგ წერა-კ.
გამგეობას ვსთხოვდი თითო გროშობით შეგროვილ
ფულს აღდგენილ და გაპატიოსნებულ მზითვის წიგ-
ნის დასაბეჭდად. თუ-კი სხვების დახმარებითაც
ტექსტს მაინცა და მაინც ვერ აღვადგენდი, მაშინ,
რალა თქმა უნდა, სრულიად ხელს ავიღებდი ამ წიგ-
ნის რედაქტორობისაგან და აღარც დავბეჭდავდი,

რომ, ერთი მეცნიერისავეთ, საზოგადოება შეცდომაში არ შაგვეყვანა და მოციქულები მეტოქელებად არ წაგვეკითხებინა, ან საწნებელი საწნებეფათასად, ან პირველი პირიცუად თუ ტირაცუად, ან მქადაგებელნო სამქადაგებელისა-დ და სხ.

ვიმეორებ, წყალ-წასაღები ამბები არ შეედრება იმას, რასაც ჰქვიან „მე-IX—X საუკუნის ისტორია“ და მისი ტექსტის მართლად, სისწორით და უცვლელად გადმოწერა და გამოქვეყნება. აკი მიტომაც, რომ ჯანაშვილი მარტო წყალ-წასაღებ ამბებით ერთობა, „როდესაც საყურადღებო რამე კითხვა იქნება ისტორიის თუ არხელოგიის შესახებ, მაშინ ჯანაშვილი აღარავის აღარ ახსოვს“ და მოკამათეს მიანდობენ ხოლმე იმისთანა პირველ ხარისხოვან ძეგლის გამოქვეყნებას, როგორც არის შატბერდის კრებული. ნუ თუ ეს ძეგლი, იქ მაინც, საცა ცხადად და მარგალიტებივით სხედს ასოები, არ უნდა დაცულიყო, მიქელისა არ იყოს, სისწორითა ნიშნისაჲთა? ნუ თუ აქ მკოდნე კაცი, რომელსაც მიჰმართავენ ხოლმე გაქირების დღეს, ქორონიკონს ჰფ (5500 წ. ქრისტემდე) წაიკითხავდა ჰრ-დ (5100 წ.) და მერე წინასიტყვაობაში, თავისივე შეცდომისაგამო, უმეტრებას შესწამებდა და გაუწყრებოდა დედნის ავტორს! ან გამოსტოვებდა ცხადად და ნათლად დაწერილ მრავალ სიტყვა-ფრაზას, დააკლებდა ანუ შესცვლიდა ასოებს და მერე ამისთანა ადგილებს примѣчаніе-ბს გაუკეთებდა და მოსთქვამდა: ჰაჲ,

ხალხნო, კაცნო, აქ ქართლის ცხოვრება, თუ სხვა ვარიანტი, ამა და ამ სიტყვას, თუ ფრაზას, თუ ასოს, უმატებსო, ე. ი. იმასვე, რაც ამ მეცნიერ კაცს თვითონვე დაუკლია და შეუცვლია! და ყველა ამის შემდეგ ამისთანა კაცი თავის წინასიტყვაობაში კიდევ დაიკვებებდა, არა ერთგან, არამედ მრავალგან, ვითარმედ „მართლ წერა დედნისა სასტიკად არის დაცულიო“.

კიდევ ვიმეორებთ, პირველ წერილში (საყურადღებო საგანი) ჩვენი მიზანი იყო გამოგვეწვია თვითონვე აღმადგენელი, რათა მას საკუთარის ხელით აღენიშნა მის მიერვე დაკლებული და მის მიერვე არეული ადგილები ტექსტისა. რახან მან ეს არისურვა და სიტყვა ბანზედ ააგდო და ჩვენ პირადობას მოახმარა მთელი თვისი მკვევრმეტყველობა, ამიტომაც იძულებული ვარ მევე ვიტვირთო ეს ძნელი და თავსატეხი საქმე. ვიტვირთო იმიტომ-კი არა, რომ, მართლაც, ბოროტი რამ განზრახვა მქონდეს, არამედ იმიტომ, რომ ყოველ მამულიშვილისათვის და ყოველი კაცისათვის, საზოგადოდ, სანუკარია ხელთ-იქონიოს შეუბღალავი და შეუმწიკვლელი ნაჭირნახულევი თვისთა ნეტარ-ხსენებულ მამაპაპატა, მეტადრე იმისთანა ნაჭირნახულევი, რომელიც მკვდრეთით აღადგენს ქართველთა ერის სახელ-გატეხილ დიდ მატთანეს.

აი ამიტომაც, პირველ წერილში ჩვენ შევნიშნეთ, რომ არათუ მართო მოქცევა ქართლისა-ის აღმოჩენა.

თვალსაჩინო მოვლენაა, არამედ თვით ის ამბავიც, რომ მე-IX—X საუკუნეში ქართულს ენაზე ყოფილა შედგენილი სისტემატიური ქრისტომატია, აწ შატბერდის კრებულად წოდებულიო.

ამაზედ ბ. მოკამათემ დაგვცინა: „საწყალი შატბერდის კრებული! რა ნახა ამ კრებულში ისეთი, რომ ასე გაკადნიერდა ჯანაშვილი? ან რა ასაღი აზრია, რომ ბერძნული ანბანი ფინიკიურიდამ გადმოიღესო“. როგორა ვსთქვათ, რომ ამას მოკამათე გულწრფელად ამბობს და ასრე ამცირებს კრებულის მნიშვნელობას. არა. კრებულის დიდი მნიშვნელობა მოკამათემ, თუმცა აგი არ წაუკითხავს მას, მაინც გაგონითაც კარგა იცის, მაგრამ აქაც კეშმარიტებას ჰკრებს მხოლოდ თავის თავის გასამართლებლად და თავის უღირს მობაასეს დასამცირებლად.

რალა თქმა უნდა, ხსენებული ხელნაწერი ბრწყინვალე ცისკარია ჩვენს, აქამომდე ბინდით მოცულს, არე მარეზედ. იგი აშკარა და შეურყეველი პასუხია იმისთანა პირთათვის, ვითარნიც იყვნენ ანუ არიან: სენკოვსკი, სმირნოვი, ბრანბეუსი, შავროვი და მრ. სხვანი, რომელნიც, გუშინ თუ გუშინწინ, ამტკიცებდნენ, რომ ქართველნი მე XI—XII საუკუნემდე არცკი არსებობდნენო, რომ ამ ერს არაფერი საბუთი არ დაუტოვებია იმისი, თუ იგი მეთე საუკუნეზედაც ადრე არსებულაო. ეს ქართველი ერი უნიქო, სწავლისა და ხელოვნების შეუფერებელ-შეუთვისებელი ერიაო; მათი ისტორია იხანხლება

მარტო მე XVIII საუკუნეშიო; ან და: ქართველს-
არცკი ჰქონია უნარი საკუთარი ფაქტის ისტორიის
შედგენისაო და იგი მათთვის დაუწერია სომხის
უმეცარ ბერსაო (პატკანოვი) და სხ.-და-სხ.

დღეს-კი ვხედავთ, რომ ქართველი კაცი, მართ-
ლაც, არც უნიჭო ყოფილა, არც თავისი ისტორიის
უმეცარი და არც სწავლა-განათლების მოძულე. მის-
თვის ფრიად საჭირო ყოფილა ის ამბავი, თუ რო-
გორ იწარმოვა ფინიკიურმა ანბანმა, თუ რა მნიშ-
ნელობა აქვს მკურნალობას ცხოვრებაში *), თუ რა
გვარია ან სად იპოება ძვირფასი ქვები, ან რა ზნე-
ხასიათისანი არიან ფრინველნი და მხეცნი, თუ რა
ნიჭნი აქვს ადამიანს, ან რა არის აღთქმული ერის
ისტორია, აგრეთვე ისტორია სპარსთა, პტოლომეთა,
რომაელთა, ან რას მოგვასწავებს მეფე დავითის მიერ
დაწერილი საგალობლები. და ასრე სხვა წერილებიც.
მოკამათე ყველა ამას ეძახის უმნიშვნელობას და გვი-
კიჟინებს „აქ რა არის, რომ ცნობილი არ იყოსო“.
კითხვა ის-კი არ არის, რაც დღეს ცნობილია, არა-
მედ ის გარემოება, რომ თვით მეათე საუკუნეშივე
ჩვენებს ჰქონიათ სამეცნიერო ტრაქტატები სხვა-და-სხვა
საყურადღებო საგნებზე, რასაკვირველია, შესაფერად
მაშინდელ დრო-ჟამისა. ერთის სიტყვით, დიდ მნი-

*) ამ სამკურნალო ტრაქტატს, „შატბერდის“ სამეცნიე-
რო ქრისტომატიიდან ამოღებულს, ამ წიგნის ბოლოში ვხვდებით,
სახელწოდებით „მწერლობა მე IX-X საუკუნისა“ და აგრე-
თვე იქიდგანვე ამოღებულს „სასწავლო სახელმძღვანელოსაც“.

შენელობიანად იმიტომ-კი არა ვსთვლით ხსენებულ კრებულს, რომ მასში მოყვანილი ყველა წერილები მართლაც უცხო და უცნობი იყოს, არამედ იმიტომ, რომ ყველა იგინი დაწერილნი, ანუ განმარტებულნი, ანუ თარგმნილნი არიან მე IX-X საუკუნეში „ენითა ქართულითაჲთა“. იგი კრებული აშკარად გვიმტკიცებს, რა მდინარი, ძლიერი და განვითარებული ყოფილა ჩვენი დედა-ენა მათე საუკუნეშივე. აგრეთვე გვიმტკიცებს იმასაც, რომ ის ერი, რომელსაც ულაპარაკნია და უწერია „ენითა ქართულითაჲთა“, მე IX-X საუკუნეზედაც ადრე ყოფილა ერი კულტურული და ადრევე ამ დროისა თვისი ენა დაუმუშავებია მიხედვისამებრ ძველი დროის კულტურა-ცივილიზაციისა და მეცნიერება-ღვთისმეტყველებისა.

ასრე განსჭვრეტს ჩვენი თვალ-საზრისი ამ მოვლენას და ამიტომაც შესანიშნავ ძეგლად ჰხადის შატბერდის კრებულს.

არც საკაცებრიო, საზოგადო, მნიშვნელობას არის მოკლებული იგი კრებული, როგორც ეს ჰგონია ჩვენს მოკამათეს. მრავალ მაგალითთაგან დღეს მხოლოდ ერთს დავასახელებ.

კრებულში რამდენიმე ალაგას ტექსტში შეგვხვდება სიტყვა „კაკასია“. მეცნიერებაში მტკიცედ იყო დამყარებული ესრეთი აზრი, რომ, ვითომ, ეს სიტყვა (კაკასია) ადგილობრივმა ერმა არ იცოდა მე XVIII საუკუნემდე და დღეს კაკასიად წოდებულ ქვეყანას ამ დრომდე არასოდეს არ იხსენიებ-

დნენ ამ სახელითაო. „ქართლოსის ძმა კავკაზოსი და-
სახლდა ჩრდილო კავკასიაშიო“ არავის ზღაპრადაც
არა ჰყოფნიდა. და ამტკიცებდნენ, რომ ეს სიტყვა
გარედან არის შემოტანილი და ვახტანგის მიერ ქარ-
თლის ცხოვრებაში ჩაკერებულიო (Усларъ, Древ.
Сказ. о Кавк.). ეხლა-კი ჩვენი კრებული არა თუ
არღვევს ამ აზრს, არამედ თვით საქართველას უწოდს
კავკასიად, ანუ, უკეთ ვსთქვათ, კავკასიას უწოდს სა-
ქართველად.

„ვენებანი იგი ქართლისანი, მატურნი კერპნი
ცეცხლითა დაწუნ და ნაცარი მათი შეასუ მათ ვინ
მათ ეგლოვდის და ესე ამცენ შვილთა შენტა, რა-
მეთუ მე ვიცი იგი მწრაფლ კავკასიათა შინა ვერ
დაილევინ“. სხვა ადგილას კავკასია იწოდება ჩრდი-
ლოდ და ჩრდილო-კი საქართველად. „მოხედა ღმერთ-
მან წყალობითა ქვეყანასა ამას დავიწყებულსა (ლა-
პარაკია წმ. ნინოს შემოსლვაზე ქართლს) ჩრდილოდ-
სასა კავკასიათა“. „სადაჲ არს ჩრდილოდ იგი ქუეყანაჲ
ანუ სადაჲ არს სამოსელი იგი ოფლისა ჩუენისა“...
სამოსელსა მისსა ზედა წილ-ითხინეს და წილით ჰხუდა
ჩრდილოთ-მცსეთელთა კუართი იგი ოფლისა იკსოჲსი“.
ამ ქვეყანას ჩრდილოდ სამართლიანად ერქუა, ვინაი-
დგან „მთანი დაეთარნეს ნისლსა და ველნი არმურსა
კთომისა და უმეცრებისასა. და იყო ქუეყანაჲ ესე
ჩრდილო მზისაგან სიმართლისა ძისა ღუთისა მოხილ-
ვისათჳს და ცნობისა. ვითარცა სახელი ერქუა სა-
მართლად ჩრდილოდ“,

ამ საყურადღებო ამბავს მხარს აძლევს აგრეთვე მოწმობა ისტორიკოსის სუმბატისა, რომლის ნაწერი თავდება ბაგრატ მე IV-ის (1027-1072) ამბების თხრობით. ეს მე XI საუკუნისა, თუ ამაზე ადრე დროის ისტორიკოსი სწერს: *) „გარდაიცვალა: ესე: გურგენ: მეფეთ მეფე:... ქორონიკონსა: სკპ (1008): და დაუტევა: ძე: ესე თჳსი: ბაგრატ: აფხაზთა მეფე: კურატპალატი: დიდი: და ეუფლა: ტაოს: მამულსა თჳსსა: და დაიპყრა: ყოველი: კავკასია: თჳთმპყრობლობითა: ჯიქეთიდგან: ვიდრე გორანგეთამდე: ხოლო: აღარბადაგნ: და შარვანი: მოხარკე: ყო: სომხითისა: კელმწიფეებითა... მეგობრად: და ერთგულყო: (სპარსნი) სიბრძნითა: და ძლიერებითა: თჳსითა: უფროს: სახლეულთა: თჳსთასა: და რამეთუ: ბერძენთ: მეფესაცა: შიში: აქუნდა: ამის: ყოვლადვე:

სახელმწიფოს ერთობისა და ძლიერებისათვის ამ მეფეს არც თვისნი ნათესავნი შეუწყნარებია:

და ამან: ბაგრატ: კულატპალატმან: მოიყუანა: კლარჯნი: კელმწიფენი: სუმბატ: და: გურგენ: ძენი: ბაგრატ: არტანუჯელისანი: თჳსნი მამის დისწულნი: დარბაზობად: მის წინაშე: ციხესა შინა: ფანასკერტისასა: და: მუნ: შინა: შეიპყრნა: იგინი: და აღიხუნა: ქუეყანანი: და ციხენი: მათნი: და იგინი პატიმარყუნა: ციხესა შიგა: თმოგვისასა: და მუნ:...

*) იხ. მარიამ დედოფლის „ქართლის ცხოვრების“ ხელნაწერის 301-302 გვ. ეს წიგნი ეკუთვნის წერა-კ. საზოგად. და აღნიშნულია № 30-ით.

გარდაიცვალა: სუმბატ: არტანუჯელი: ქორანიკონ-
სა: სლა (1011 წ.)*).

რომ მართლაც ესრეთი ჩვენება და მოწმობა ჩვენი ქრონიკებისა ცარიელი სიტყვა არ არის, სჩანს იმ გარემოებიდამაც, რომ საჩეჩნოში დღესაც არის ეკკლესია, რომლის ქართულ წარწერაში ბაქრაძეს ამოუკითხავს 830 თუ, კარგა აღარ მახსოვს, 930 წელი. ამ წარწერაში იხსენიება აგრეთვე ადგილობრივი ერისთავი.

დიად, ამ გვარი საინტერესო და დასამწყსელობითნი ცნობანი შეიძლება ამოჰკრიბოს კაცმა ჩვენი კრებულიდამ. და ამის შესახებ ჩვენ-კი გვეუბნებიან, რა არის ისეთი ამ კრებულში, რომ დღეს ცნობილი არ იყოს, რა ახალი აზრიაო, რომ ბერძნული ანბანი ფინიკიურიდამ არის წარმოებულიო და სხ. ვიმეორებთ, ამისთანა ამბებს ჩვენ დიდ მნიშვნელობისად ვსთვლით. სხვებისთვის შეიძლება ყველა ეს და თვით ისეთი წიგნის აღმოჩენა, რომელიც ქრისტომატიურად არის შედგენილი მე IX-X საუკუნეში, სულ მცირე მნიშვნელობისა იყოს. კაცია და გუნება. De gustibus non disputandum.

*) თვით მოსე ქორენელი, კალანკანტვაწი და სხ. მცხეთას სთვლიან დიდებულ ქალაქად მთედ.ის ჩრდილომხსა.

II

პირობის სიგელი, შედგენილი და დამტკიცებული მრავალის ბეჭდითა და სასტიკ საფიცრით.—ბერაის ნაშრომი, ორად გახეული.—ნიმუშები ზოგიერთ წაქეულ და დაძველებულ სიტყვების აღდგენისა.—ძილია, თუ სიფხიზლე.

„სასოგადოდ მართლწება დედნისა სასტიკად არის დაწული“ (წინასიტყვაობა წმ. ნინოს ცხოვრებისა, გვ. II). „აქ და ყოველგან სსკა ამ გვარ შემოსეკვაში (დედნის ტექსტის გადმოწერაზედაა ლაპარაკი) ვიცავთ დედნის მართლწებას (წინასიტ. სამი ისტორიული ხრონიკისა“, გვ. III.). „დედნის მართლწების დაწვა საჭიროთ მიგვასთა (!) მისთვის, რომ ისტორიულ მნიშვნელობასთან თვითლოგოური მნიშვნელობაც არ დაგვეკარგა ამ საყურადღებო წყაროსი“ (წინასიტყ. გვ. 85).

ამ პირობის სიგელის დამწერისაგან მკითხველს ნება აქვს მართლაც მოითხოვოს ყოვლის ჭეშმარიტებითა და სისწორით გადმოწერილი პირი ძველი დედნისა. თუ რაბამ დიდად აფასებს მართლწერის დაცვას დედნის პირის გადმომწერი, ეს სჩანს იქილგან, რომ იგი თვით უმანკო და მკირე მნიშვნელოვან ასოების დაცვასაც გვპირდება. „პირველ სამ გვერდზე „უე“-ს მაგიერ სიტყვებში ჩუნენ, თქუნენ და სხვა შეცთომით არის ნახმარი „უც“ (წმ. ნინოს ცხოვ. წინასიტყ., გვ. II). კარგი და პატიოსანი. მაშ სამ

გვერდს ქვემოთ ჩუენ, თქუენ მაინც სისწორით უნდა იყოს დაწერილი.

არც სხვა ასოებს სტოვებს უყურადღებოდ ჩვენი მოკამათე და ტექსტის აღმადგენელი. სუბმატის ისტორია იწყობა სიტყვებით: „ცხოვრება და უწყება“. ტექსტის აღმადგენელი იქვე შენიშნავს, რომ თეიმურაზის ვარიანტში ეს სიტყვები ასრე სწერიაო: „ცხოვრებაჲ და უწყებაჲ“. აგრეთვე, თუ ტექსტში შეხვდა სიტყვა „სადათ“, იქვე დაუყოვნებლივ შენიშნავს: ეს სიტყვა ამა და ამ ვარიანტში ასრე სწერიაო: „სადით“. რალა თქმა უნდა, თუ, ვსთქვათ, ენოქი რომელიმე ვარიანტში ენუქად დაწერილია, არც ამას სტოვებს აღუნიშვნელად. ამგვარად წიგნაკების ფურცლები აღესილა примѣчаніе-ბით: მაკიდას მაგიერ მიკიდა სწერიაო, აბრამის მაგიერ აბრამ, რაბუ-ამის მაგიერ რაბოამ, მოსთაწის მაგიერ მუსთაწ, იოკა-კიმის მაგიერ იოაკიმ, გუაწამის მაგიერ გუაწამ, კადის მაგიერ კად, კამბეჩანის მაგიერ კამბეჩანა და სხ. აგრეთვე რომელიმე სიტყვა, თუ ტექსტში არ აღმოჩნდა, ან ტექსტში აღმოჩნდა და ვარიანტებში არა, ამასაც იმავე წამს ჩანიშნავს. ამ გვარ примѣчаніе-ბით გაქედლია მოკამათეს მიერ გამოცემულ წიგნების ფურცლები. ხშირად მთელს გვერდზე ორი ან ერთი სტრიქონი ტექსტია და დანარჩენი-კი შენიშვნები.

საზოგადოდ, ბ. მოკამათე არა თუ რომელიმე სიტყვის შეცვლას ან გამოტოვებას, არამედ გინდ

ერთი ასოს მეორეთი შეცვლასაც დიდ და შეუნდობელ ცოდვად სთვლის. ამ გვარ შემცვლელებს, გინდ მათ ეცხოვროთ მათე საუკუნეში, უმეცრებადა და ტექსტის გამრყენლებად ჰხადის. აქ, რაღა ბაასი უნდა, რომ მოკამათეს პირით, ამ შემთხვევაში, თვით ქეშმარიტება და მეცნიერება ლაღადებს. მართლაც, ეწუშეთის მაგიერ, რომ ეწუშეთი წაიკითხო, ან იჟნისის მაგიერ იანკასი, ან სოციალის მაგიერ სოციალი, ან მოტიქულის მაგიერ მეტოქელი, ან ჰიპოკრის მაგიერ ჰიპოკრა და სხვაც ამ გვარად, -ეს ვისთვის რა მოსაწონია და რაღა მეცნიერულია.

„ხუცურში ძრიელ წაგავთ ერთი ერთმანეთს ასონი ბ და შ, ა და ძ, ხ და ტ, გ და რ“ (წინასიტყ. გვ. 106). ამისთვისაო უმეტეს კაცებს მაგიერად ჯუანშერისა, არშაკისა, შაბურისა და სხ. წაუკითხავიო: ჯუანბერ, არბაკ, ბაბურ, ან და მაგიერად სიტყვებისა: დაძ, რაძ, ვაძ—დაა, რაა, ვაა და სხ. (იქვე).

ამიტომაცა: „ქართლის ცხოვრებიდგან (?) აღდგენა სუმბატის ისტორიისა და მისი ვარიანტათ ხმარება მიუცილებელ საჭიროთ მიგვაჩთა (?), რადგანაც მარიამ დედოფლის ვარიანტის ტექსტი გაწყუნია უმეტესის გადამწერისაგან. ის შეცთომები, რომელნიც წარმოსდგებიან ხუცური ასოების ერთი ერთმანეთის მსგავსებით და პატივ ქვეშ მყოფი სიტყვების უჩინო კითხვით, ხშირია მარიამის ვარიანტში. ამას გარდა მარიამის ვარიანტში აქ იქ გამოშვე-

ბულია ზოგიერთი ფრაზები და სიტყვები, რომელთა გამოშვებით ტექსტი გაუგებარი ხდება“. (გამოწერილია სიტყვა-სიტყვით. იხ. „სამი ისტორიული ხრონიკის“ წინასიტყ. გვ. 106-107).

აკი ზემოთ ვსთქვი, რომ მოკამათეს პირით თვით მეცნიერება ლაღადებსო. განსვენებული დ. ბაქრაძეც ამავე სიტყვებით: უმკლარი, გამწყენელი, გაუგებარი და სხ. იხსენიებს იმ უწინდელ უვიც მწერლებს, სწორედ იმავე შეცთომებისათვის, რომლებსაც ჩამოსთვლის ჩვენი მოკამათე (იხ. „პატკანოვი და ქართლის ცხოვრება“).

ახლა, ამისთანა პროგრამითა და ფარ-ხმლით აღჭურვილ კაცს, ვნახოთ, თვითონ როგორ გადმოუწერია ტექსტი. გავყვეთ კვალ და კვალ და დავთვალოთ: რამდენი ასო შეუცვლია და რამდენი ასო გამოუტოვებია, რამდენი სიტყვა შეუცვლია და რამდენი სიტყვა გამოუტოვებია, რამდენი ფრაზა შეუცვლია და რამდენი ფრაზა გამოუტოვებია, რამდენი ჰეილი, თვალ-ნათლად დაწერილი, ვერც-კი შეუნიშნავს, რამდენი, არა თუ საფილოლოგო, არამედ საგრამატიკო, ბორძიკი მოსვლია და სხ.

აქ უწინარეს ყოვლისა, უნდა აღვნიშნოთ შემდეგი. „მოქცევაჲ ქართლისაჲ“ ქრისტომატიანში ერთს განუყოფელ მოთხრობას წარმოადგენს. ქრისტომატიის შემადგენელს მოჰყავს ჯერ „საზოგადო მიმოხილვა“ საქართველოს ისტორიისა არამიდგან მე V-IV საუკ. ქარ. წინ ვიდრე აშოტ კურატპალატის.

(786-826) ძმის გვარამის დრომდე. ეს შეადგენს I თავს ქართლის მოქცევისას. შემდეგ ამისა მოჰყვება აგრეთვე მცირე „შესავალი“ წმ. ნინოს ისტორიისა და ამას-კი მიჰყვება თვით „ცხოვრება წმ. ნინოსი“. და „წერილი“ და „ანდერძი“ მირიან მეფისა.

ჩვენს მოკამათეს ეს ერთეული ისტორია „მოქცევაჲ ქართლისაჲ“ ორად გაუყვია. „საზოგადო მიმოხილვა“ „სამ ისტორიულ ხრონიკაში“ დაუბეჭდია სახელ წოდებით „მოქცევაჲ ქართლისაჲ“ და დანარჩენი გამოუცია ცალკე და ამ გამოცემაში „შესავალი“ წმ. ნინოს ცხოვრებისა უსახელოდ დარჩენია.

ჩვენის მოსაზრებით-კი დედნის რიგი და დაწყობილობა არ უნდა შეცვლილიყო თუნდ ერთი იოტითაც, რადგან, როგორც ვსთქვი, „საზოგადო მიმოხილვა“, ცალკე დაბეჭდილი, არ არის ისეთი შინაარსისა, რომ მას ეწოდოს მოქცევაჲ ქართლისაჲ. არამედ „საზოგადო მიმოხილვაცა“, „შესავალიცა“ და „წმ. ნინოს ცხოვრებაც“ ერთი მეორეს ავსებს, ერთი მეორეს ხსნის და ამისგამო, და მსოფლოდ ამისგამო, ძველს მწერალსაც თავის მოთხრობისათვის უწოდებია არა სხვა სახელი, არამედ მოქცევაჲ ქართლისაჲ.

ამიტომაც ჩვენც ჯერ პირველად ბ. მოკამათეს მიერ ორად გაყოფილ და ცალკ-ცალკე დაბეჭდილ მოქცევაჲ ქართლისაჲ-დამ და სუმბატისა და მესხურ დავითნის ქრონიკიდამ ამოვიღებთ რაოდენიმე მაგალითს მის მიერ აღდგენილ სიტყვებ-ფრაზებისას

და დანარჩენს მოვიხსენიებთ ცალკე „აღდგენილის
აღდგენას სრელში“, რომ მკითხველს შეეძლოს თა-
ვის ხელთ მყოფი წიგნები შეასწოროს.

ა) მოქცევაჲ ქართლისაჲ

წყალისა (დაბეჭდილის გვ. 18)—წყლისა (დე-
დნის გვ. 438); კტოეთა (19)—კტოეთას (439); ამი-
ერ (26)—იმიერ (441); მიიცვალა (27)—მოიცვალა
(442); მიამხვა (29)—მიამთხვა (442); იქაათგან (31)
—აქაათგან (443); ამის (33)—მის (444); ეკლესია-
სა (36)—ეკლესიათა (445); რომელნი (38)—რომელ
(446); ჰინდოვის (2)—ჰინდოეთს (448); მიღებად
(4)—მოღებად (448); მისცეს (5)—მოსცეს (450);
მყვანა (5)—მყვანა (450); ქრისტეც (5)—ქრისტეს
(450); დამლუარნა (8)—დამალუარნა (451); ყოველთ
(9)—ყოველი (453); შეიშუნეს (10)—შეიშურვეს
(454); წილი (10)—წილით (454); ჯუარი მე (13)
—მე ჯუარი (456); კელთა (13)—კელსა (456);
ურიცხვ (20)—ერი ურიცხვ (458); ჰრქუა (21)—
მრქუა (459); მიემართს (16)—მივიმართს (462); სმე-
ნით (29)—სმენილი (465); წელნი ჰრ (30)—წელ-
ნი ჰვ (465); აქუნდეს (30)—უჩნდეს (465); გარდა-
მოვიდა (43)—გარდამოვარდა (474); საკურველი (44)
—საძირკუელი (475); ძალისა (46)—ძალითა (446);
ლოცვიდა (46)—ილოცვიდა (476); მიებარდნა (44)
—მიებლარდნა (578); სამოთხესა (47)—სიმაღლესა
(478); იყო (47)—იწყო (479); ვხედავ (52)—ჰხე-
დავ (481); მიწვენილ (55)—მიფენილ (483); დი-

დებული (60)—დებული (487); რომელი (63)—რომელი (489); ზატიკისა (63)—ზატიკის ზატიკსა (490); ჟამისა (64)—ამისა (490); მოწვევულ (65)—მიწვევულ (491); დღეულითგან (66)—დიღეულითგან (492); სულსა აწ (67)—სულსა, რომლისაჲ არს დიდებაჲ, აწ (493); ამინ (67) ამენ (493); პირ-იცვა (68)—პირველ (493); მომიშორო (65)—მომიბოძო და სხ.-და-სხ.

კმარა. ბოლომდის კიდევ კარგა მანძილია და მთელს წიგნში-კი სამასზედაც მეტი შეცდომაა (იხ. აღდგენილის აღდგენას სრულში).

ბ) სუმბატის ისტორია.

შვა (დაბეჭდ. გვ. 21)—შუა (დედნის გვ. 294); სხვანი (43)—სხუანი (295); გურამ (44)—გუარამ (295); ციხისა (47)—ციხესა (296); ბართლომე (49)—ბართლომე (296); ვარაზბაქურ (50)—ვარაზბაკურ (296); კელმწიფობასა (56)—კელმწიფობს (298); გარდაიცვალა გურამ მამფალი (58)—გ... გ... მამეფელი (299); შეკრიბა (58)—შეიკრიბა (299); მამფალი (59)—მამეფელი (200); სახლევლთა (66)—სახლეულთა (301); მოუდგა (69)—მიუდგა (301); მზაკუარნი არა მიეშუნეს (71)—მზაკუარნი იგი ახსნაჲნი არა მიეშურნეს (303); მოსრულ (72)—მისრულ (303); რომელნიმე (73)—რომელნი (303); კურატპალატისანი (73)—კულატპალატისა (303); ქორონიკონსა სიზ (73)—ქ-სა სმზ (303)...

აქაც წერტილი დავსვათ. ამას გარდა კიდევ
ბევრია სხვაც.

გ) მესხური დავითნის ქრონიკა.

იანვარსა (დაბეჭდ. გვ. 81)—ივნისსა (დედნ.
გვ. 9); ოდიშის (81)—ოდიშს (9); შახთამაზ (82)—
შათამაზ (9); პატრონმან (82)—ქ: პატრანმან (9);
ღ.-მოყვარულთა (82)—ღ.-მოყვარეთა (10); ოთხ-
შაბათსა ჟამსა (83)—ოთხშაბათსა, პირველსა ჟამსა
(11); უკანდელი (83)—უკანანდელი (11); აღმადღე-
ბულის (85) აღმატებულისა (12); სასუფეველთასა წმი-
დათასა (65)—სასუფეველსა ცათასა (13); ქორონი-
კონსა სჯა (86)—ქ-სა სჯ (14); მივიდა (87)—მო-
ვიდა (14); აიკიდეს (89)—აჰკიდეს (15); ალაფი,
და (91)—ალაფი გამოვიღეთ და (17); კოკოლა (93)
—კოკოლას (18) იქეთ (95)—აქეთ (18); წავიდა
(96)—წავიდა ბატონი (18); ერუბნელი (98)—ერუ-
შნელი (91); გამოაქცია (99)—გამოიქცა (22); შარ-
მანზე (102)—შარვანზე (22); კარი (107)—კარი
(26).

შეცდომა კიდევ ბლომათ არის (იხ. ქვემოთ).

დ) წინასიტყვაობანი.

კელ-წავყოფ (დაბეჭ. გვ. XI)—კელვჰყოფ *)
(გვ. 576); ვიცნა (XI)—ვცნა (516); სასყიდლათ
(XI)—სასყიდელი; ბრალობად (XI)—ბრალობაჲ

*) კელის წავყოფა მურაბის ქოთანში შეიძლება და კელ-
ყოფა წიგნის წერა-თარგმნასა და კეთილ საქმის კეთებაში.

(516); (საწნეხეფათასა) გვ. XII—საწნელთასა (516); ვითარცა იგი მეტოქელთა (XII)—ვითარცა იგი მოციქულთა (516); გვედრები სიწმინდესა შენსა (XIII)—ვევედრები... (576); ელოძენოსად (XIII)—ელომენოსად; ძმაო (XIV)—მამაო; იყო (XIV)—იყოს; უძღურებითა წმიდათა (CXXVIII)—იძულებითა წმიდათა (7).

სხვაც ბევრია (იხ. ქვემოთ).

ხოლო აქ მოვიყვანოთ აგრეთვე ის პერიოდი, რომლის ქაჭანებაც არ არის მოკამათეს წიგნში და რომელსაც იგი ოთხ-ხუთ წინადადებას ეძახის და რომელიც პირველ წერილში ჩვენ, ვითომ, იმიტომ სტრიქონ-სტრიქონად დავბეჭდეთ, რომ ბევრად გვეჩვენებინა და ამიტომ ბოროტი განზრახვა შეგვეწამა. დავთვალოთ, თუ მართლაც 4—5 წინადადებაა.

და ნინო შთავიდა კხოეთა	—1
და დადგა კაწარეთს: და	—2
მონათლნა კხოელნი და	
სოჯნი ერთიურთ მათით:	—3—4
და გარდავიდა კახეთა:	—5
და დადგა ქცელ დაბას: და	—6
მოიყვანნა კაცნი მთავ	—7
არნი: და მონათლნა	—8

აქედგან სჩანს, რომ თუნდ გაყოლებით დაგვეწერა, მაინც არა 4—5 წინადადება გამოვიდოდა, არამედ იმდენივე, რამდენიც სტრიქონია. დალოცვილ ბერაის თითქო წინასწარ უგრძენია, რომ შენი

სტრიქონები და წინადადებანი მეტ-ნაკლები არ იყოს, თორემ ჯანაშვილს მე-XIX საუკუნეში მახეში გააბამენო და ბოროტებას დასწამებენო. დიდება შენდა, უფალო.

ახლა ვიკითხოთ: ეს როგორი სასტიკი დაცვაა დედნის მართლ წერისა? განა ეს 4—5 შეცდომაა? კაცი, რომელიც სხვას უსწორებს: აბრაამი-კი არა, აბრაამი უნდაო, ბ-სი და შ-ს შემრევნელებს არ ინდობს და გამრყვნელებს, უმეცარს, უეიცს ეძახის და ესრეთი კაცი თვითონ რაღასა სჩადის? მომიბოძო-ს მომიშორო-დ სწერა, ერუშნელს ერუბნელად, იძულებითს უძლურებითად, მოციქულებს მეტოქელებად და სხ.

ნეტავი, ეს ძილია, თუ სიფხიზლე. სადღაა მეცნიერებისათვის სასტიკად მართლ-წერის დაცვა? ან სადაური ენა გვესმის? იქნება ქაჯეთსა ვართ? იქნება ხელახლა ბაბილონისებური ენათა შერევნა იწყობა!

მგონი, ამასა ჰქვიან სხვის თვალში წვილსა ჰხედავს და თავის თვალში ღირეს ვერაო. ეჰ, მახლას, რაღა!

III

შატერდის კრებულის შედარება ვარიანტებთან.—
ქართლის ცხოვრება, საბინინი, მარიამ დედოფლის
ვარიანტი და შატერდის კრებული ერთს ამბობენ
და მოკამათეს წიგნები-კი სხვას.—ქართლის ცხოვ-
რება და მოკამათე ერთს ამბობენ და შატერდის კრე-
ბული სხვას.

წინასიტყვაობაში მოკამათე გვპირდება, რომ დე-
დნის ტექსტის აღსადგენად იგი დედანს შეადარებს
(სხვა-და-სხვა ვარიანტებს, ვითარცა: ქართლის ცხოვ-
რება, საბინინის „სამოთხე“, შიო მღვიმის მამათა
ცხოვრება, მარიამ დედოფლის „ქართლის ცხოვრ-
ება“, რომელშიაც მისი სიტყვით „ზოგი ესთა სი-
ტყვა გასყენილია უძეცაის გადაწყურისაგან“ (გვ. I-XI).
ჰხედავთ, ჩვენი მოკამათე რა სასტიკად ეპყრობა
ძველ გადმომწერთ მხოლოდ ზოგი ესთა სიტყვე-
ბის გარყვნისათვის. ესეც უნდა დავიხსოვოთ ჩვენ.

ახლა ვნახოთ, როგორ შეუდარებია მოკამათეს
ვარიანტები დედანთან და როგორ აღუდგენია ტე-
ქსტი. ხოლო აქ შევნიშნავ, რომ მე დღეს ხელად
მაქვს მხოლოდ მარიამ დედოფლის „ქართლის ცხოვ-
რება“, საბინინის „სამოთხე“, დაბეჭდილი „ქარ-
თლის ცხოვრება“. აი ამათ შევადაროთ.

მოკამათე	ქართ. ცხოვრება	დედანი
მიღებად	მოღებად	მოღებად
პიხალინისასა	პიტალანისასა	პიტალანისასა
ქრისტს	ქრისტეს	ქრისტსს
პატრეარქსა	პატრიაქსა	პატრეაქსა
ყოველთ	ყოველი	ყოველი
ცხოვრებაჲ	ცხოვრებაჲ	ცხოვრებაჲ
შეიშუნეს	შეიშურვეს	შეიშურვეს
ანტაკრად	ანტაკარად	ანტაკრად
წილი	წილითა	წილით
სადაჲ	სადა	სადა
ლუთისა	უფლისა	ოფლისა
სომხითსა	სომხითისა	სომხითისა
კელთა	ხელსა	კელსა
მოგუებასა	მოგება	მოგუებასა
გამოვიდოდა უ-	გამოსლოუა ერისა	გამოვიდოდა
რიცხვ	ურიცხვისა	ერი ურიცხვ
მთანნი იგი	მთანნი იგი	მთანნი იგი
მრავალთა ძალი-	მრავლითა ძალი-	მრავლითა ძალი-
თა შენთა	თა შენითა	თა შენითა
საუფლის	სოფლის	სუფლის
აქუნდეს	უჩნდეს	უჩნდეს
დიღეულითგან	დიღეულითგან	დიღეულითგან

მაშასადამე, ქართლის ცხოვრებაში უფრო უკეთ ყოფილა ტექსტი აღდგენილი, მინამ მოკამათეს მიერ დაბეჭდილშია.

ეხლა პირუკულმა მაგალითები:

მოკამათე	ქართ. ცხ.	დედანი
მისცა	მისცა	მოსცა
სამკუდრო	სამკუდრო	სამკუდროჲ

უკუნისამდე
იესო
თაყუანისცემად
დედოფალი
მან ჰრქუა
ქუათა
ხუარასნეული
იყო, სულითა
უკეთურითა
მნებავს
ვრიდო
საკვრველი
ჯაჰჰ

უკუნისამდე
იესო
თაყუანისცემად
დედოფალი
მან ჰრქუა
ქუათა
ხვარსნელი იყო,
სულითა უკე-
თურითა
მნებავს
ვრიდო
საკვრველი
ჯაჰჰ

ოკუნისამდე
იესო
თაყუანისცემად
დედუფალი
მან მრქუა
ქვათა
ხუარა სნეულ-
იყო სულითა
უკეთურითა
მინებს
ვჰრიდო
საძირკუელი
ქაჰჰ

გკითხავთ: დედნის გადმომწერს განა დედანში-
კი ჩაუხედნა?

მოკამათე

ხუარასნეული
იყო, სულითა
უკეთურითა
იყო სრბად,
მკვირცლ
მოსლუად
ხოლო ჰაბუკმან
მიყო კელი
სუეტსა მას
და... აღა-
მალლა და წა-
რიდო სამო-
თსესის ცათასა

საბინანი

ხუარაჲ სნეულ-
იყო სულითა
უკეთურითა
(გვ. 138)
იწყო მეფემან
სრბით მოსლვა
ხოლო ჰაბუკმან
მან მიჰყო ხე-
ლი სუსტსა
და აღამალლა
სიმაღლესა ში-
ნა ზე ჰაერთა

დედანი

ხუარა სნეულ-
იყო სულითა
უკეთურითა
იწყო სრბად
მკვირცხლ
მოსლვად.
ხოლო ჰაბუკმან
მან მიყო კელი
სუეტსა მას
ღ... აღამალ-
ლა და წარი-
დო სიმაღლე-
სა ცათასა

მოისთვლებდიან	მოისთულე- დიან (გვ. 78).	მოისთულე- დიან
---------------	-----------------------------	-------------------

მაშასადამე, აქაც, ზოგიერთთაგან დაწუნებული, საბინინი უფრო უახლოვდება დედანს, მინამ ამ დედნის აღმადგენელი.

მოკამათე	მარამ დედოფ. კარახტი	დედანი.
მიღებად (4)	მოღებად (96)	მოღებად
თქუნისა (5)	თქუნისასა	თქუნისასა
მოსცეს (5)	მოსცეს (97)	მოსცეს
ქრისტს (5)	ქრისტეს (97)	ქრისტს

ამისთანა მაგალითები ამ სამივე ვარიანტში ბევრია.

IV

ტექსტის გადმოწერის დროს დედნიდამ გამოტოვებული ან შეცვლილი სიტყვებ-ფრაზები და მერე ამ გამოტოვებულების ადგილას გაკეთებული შენიშვნები, რომ აქა და აქ ამა და ამ ვარიანტში ასრეთი სიტყვა-ფრაზა არისო, ე. ი. ისევ ის, რაც თვით დედანშივეა.-არევა ტექსტისა და სხ.

ზემოთ ვსთქვით, რომ შენიშვნებში ავტორი, ვარიანტების შემწეობით, აღნიშნავს სულ მცირე და აზრის უვნებელ განსხვავებასაცაია. ვნახოთ, ესეც როგორ შეუსრულებია.

53 გვერდზე მოკამათეს დაუბეჭდია სიტყვა არ-

დანუჯი და მერე ამ სიტყვისთვის გაუკეთებია *примѣчаніе*, რომ ქართლის ცხოვრებაში ეს სიტყვა სწერია ასრეო: „არტანუჯი“. გავშინჯეთ დედანი და იქაც აღმოჩნდა აწტანუჯი და არა აწდანუჯი (დედნის გვ. 297 ბ). *примѣчаніе*-ბის გასატრელებლად დედნის გარყვნა?! ღმერთო, შეგვიბრაღე.

გვ. 69 დაუბეჭდია „მოუდგა“, რომელსაც ქართლის ცხოვრებით მიუდგად ასწორებს. დედანში აგრეთვე მიუდგა სწერია (დედნის გვ. 308).

გვ. 71 დაუბეჭდია „მზაკუარნი არა მიეშუნეს“ და აქ *примѣчаніе* გაუკეთებია, რომ ამ ადგილს ქართლის ცხოვრებაში ასრე ვკითხულობთო: „მზაკუარნი იგი აწსნაჟსნი არა მიეშუნეს“-ო. დედანში აგრეთვე იგი აწსნაჟსნი გამოტოვებული არ არის (დედნის გვ. 303 ბ).

გვ. 87 იმავე დაუბეჭდია და ამავედ ასწორებს ქართ. ცხოვრებით. დედანში აგრეთვე ამავე სწერია.

გვ. 89 აიკიდეს უბეჭდია და აჭკიდეს-ად ასწორებს. დედანში სწორედ აჭკიდეს არის.

გვ. 113 წაჭკიდეს უბეჭდია და წავიდეს-ად ასწორებს. დედანშიაც წაჭკიდეს-ია.

გვ. 86 დაუბეჭდია ქორონიკონი სჰა (261 წ.) და მერე შენიშნავს, რომ ამ წელს მომხდარ ამბავს ვარიანტები არ იხსენიებენო. ახლა ვიკითხოთ, ვარიანტები როგორ მოიხსენიებენ, როდესაც თვით დედანი იხსენიებს არა სჰა (261) ქორონიკონსა, არამედ სჰ (260)-სა (იხ. დედნის გვ. 14).

შენიშნ. ამ დედნის (მესხური დავითნი) ქორონიკონები სათითოოდ განხილულია დ. ბაქრაძისაგან და ციფირებით აღნიშნული იქვე დედანში მისის ლამაზი ხელით. აქაც ქორონიკონს ს.დ.-ს გვერდზე განსვენებულს მოუწერია 1572 წ. მართლაც ქ-ნი ს.დ. (260) შეადგენს სწორედ 1572 წელს, ამიტომ რომ $1312 - 1 - 260 = 1572$. საიდგანლა გამოიყვანა ჩვენმა გადმომწერმა ქ-ნი ს.დ. (261), ღმერთმა უწყის.

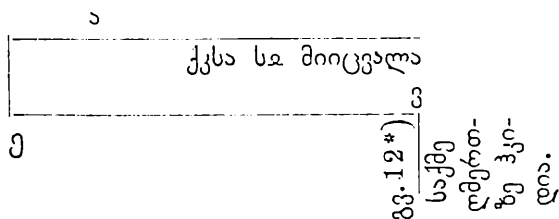
მაგრამ ეს ცოტაა. ამ ქ-ნს ს.დ. დედანში მიჰყვება ტექსტის ჩვეულებრივ ხელით დაწერილი ოთხი სტრიქონი და ამის შემდეგ იწყობა ის ამბავი, რომელიც მოკამათეს დაბეჭდილში მიჰყვება სიტყვებს: „ქ-სა ს.დ.“ (გვ. 86). მაგრამ ჩვენს მოკამათეს ეს ოთხი სტრიქონი ქ-ნის ს.დ.-სთვის-კი არ მიუყოლებია, არამედ ქ-ნ ს.დ.-ის ორი სტრიქონის შემდეგ მიუყოლებია. ასე რომ კაცი იბნევა და ვერ გაუგია ვერაფერი.

მაგრამ მართა ეს არ არის პირველი მაგალითი ტექსტის არევისა. მთელი საათი უნდება კაცი იმას, თუ დედნის რომელი სტრიქონები რომელ ადგილას დაუბეჭდია ბ. აღმადგენელს. კარგი იქნებოდა აქ თვით ტექსტის რიგით მოგვეყვანა ყველა ასეთი ადგილები, მაგრამ ბევრია და შორს გასტანს. ამიტომ საზუბით მანინ ვუჩვენებთ მკითხველს ერთ ამ გვარ ადგილს.

ბ ქკსა სმზ (1559)

გ _____

დ _____
ქკსა სჲ (1572)

ამ „ღმერთზე ჰკილია“-ს დედანში მიჰყვება ტექსტი, რომელიც იწყობა ასრე: „ეგრეთვე სახელოვანისა...“ (დაბეჭდ. გვ. 85, დედნისა 12).

*) ა მეორე სტრიქონი დედნის ბოლოდგან (გვ. 11)

ბ იმავე გვერდის შუა სტრიქონი

გ ბ-ს შემდეგი სტრიქონი

დ გ-ს შემდეგი

ე ა-ს შემდეგი

ვ მე 12-ე გვერდზე გადასული ნაწერი.

ყველა ეს სტრიქონები ბ. მოკამათეს დაუბეჭდია თავის წიგნის მე 82-83 გვერდზედ ამ რიგად: ჯერ სტრიქონი „ა“, მერე ბ, გ, დ, ე, ვ.

ხოლო მოკამათეს მიერ დაბეჭდილში-კი სიტყვებს „ღმერთზე ჰყილია“ მიჰყვება: „ქ. მეფისა მკნისა...“ (დაბეჭდ. გვ.-84, დედნისა 10).

მაშასადამე აღმადგენელს ზოგი ადგილები (ალაპები) გამოუტოვებია და დაუბეჭდია ჯერ ქრონიკული ცნობები და ასე ჩასულა დედნის მე 12-ე გვერდის შუამდე და მერე ისევ დაბრუნებულა მათე გვერდზე, რომ ორიოდე ალაპი ამოსწეროს და შემდეგ ისევ მე 12-ე გვერდიდამ განაგრძოს ქრონიკა ბოლომდე.

ახლა ვიკითხოთ: თუ ალაპების გამო შეშალა დედნის ტექსტის რიგი და ქრონიკულ ცნობებს გამოეკიდა, ბარემ მე 12-ე გვერდიდამ ნულარ დაბრუნდებოდა, რადგან იმის შემდეგაც სულ ქრონიკა მიჰყვება, და ბოლომდის ჩაიტანდა და მერე ბოლოს მოიყვანდა ზემოთ გამოტოვებულ ალაპებს.

ან და: თუ ქორონიკონის რიგს გამოეკიდა, ბარემ ამ ქორონიკონებს ნუ აურევდა და „მესხურ დავითნის ქრონიკის“ მწერალს სასაცილო მდგომარეობაში ნუ ჩააყენებდა: ჯერ პატრონს მზეჭაბუკს ნუ მოაკვლევინებდა სჲ წელსა (1572) და ამის შემდეგ ბატონის არჩილის ვაჟს ჰერეკლეს ნუ დააბადინებდა ქორონიკონსა სმზ (1559 წელი) და მერე ისევ ნუ გადაასკუპებდა იმავ ქორონიკონს სჲ-ზედ და ნუ აშობინებდა ბატონის ვახტანგის ვაჟს ბაგრატს (იხ. მოკამათეს დაბეჭდილი „სამი ისტ. ხრონ“ გვ. 82 83).

კიდევ ერთი სიტყვა. „მესხური დავითნის ქრონ-

კის“ არშიებზე სწერია: „საბა“ (გვ. 9), „ზაქარია“ (გვ. 14).

ჩვენს აღმადგენელს ეს „საბა“, რომელიც, ჩემის აზრით, ზაქარიასთან ერთად, არის ამ ქრონიკისა და თვით დავითნის მწერალი, შიგ ტექსტში მოუქცევია და „პატრონის იანქოს“ ამბავი საბასთვის მიუწერია.

ქრონიკის მე 9 გვერდზე თხრობა იწყობა სიტყვით „დაიბადა“ („ღ“ ასომთავრულია ყველგან):

დაიბადა თამარ აწყვერს აპრილსა იმ...

დაიბადა აწყვერს პატრონი იანქო თთვესა აპრილსა კთ...

დაიბადნეს ბასილი და ბექაი...

მეორე სტრიქონის დასაწყისის პირდაპირ არშიაზე წარწერილია „საბა“ და ამიტომ აღმადგენელს ეს მეორე სტრიქონი ასრე დაუბეჭდია: „საბა დაიბადა აწყვერს, პატრონი იანქო თთვესა აპრილსა კთ...“ თუ აქ საბას დაბადებაზე ყოფილიყო ლაპარაკი, მაშინ მეორე წინადადებას ცალკე შესმენილი უნდა ჰქონოდა. „პატრონი იანქო თთვესა აპრილსა კთ, დღესა ხუთშაბათსა, დღისით, ჟამსა მეექვსესა, ზ მთუარისასა, ქკ-სა სნა“. აქ უნებურად იბადება კითხვა: ამ ქორონიკონსა, ამ დღესა მთუარისასა, ამ ჟამსა დღისასა, ამ რიცხვსა თთვისასა პატრონს იანქოს რა მოუვიდა, რა დაემართა? რასაკვირველია დაიბადა. ამ დროს საბა აღბად ზორბა ვაჟკაცი იყო და ამ იანქოს დაბადებისა და სხვა ამბებს სწერდა.

სანიმუშოდ იმისა, თუ როგორ უღლუაწნია მოკამათეს აქვე მოვიყვან ერთ ადგილს მისის დაბეჭდილისას. ავიღოთ თუნდ 87 გვერდი, საცა 10 სტრიქონი ტექსტია და დანარჩენი примѣчаніе-ბი.

„შასთამაზ (შაჰთამაზ) *)... ჰაიდარ-მირძას (მირზას)... ბატონობაჲ (ბატონობა) მოინდომეს. ჯარბაზმა (ჯარგაზმა)...***) ოიმახი (ოიმატი) ***) იყო... მიუკდეს (მოუხდენ), ჰაიდარ-მირძა (მირზა) ****)... ისმილ-მირძას (მირზას)...*****) და იმავე (ამავე) ქკ-სა და იმავე (ამავე) *****) მაისსა და სხ.

ბატონებო, ეს ხუმრობაა, თუ რა არის? მარტო შვიდ სტრიქონში (სამი ისტ. ხრონიკის გვ. 87) ამდენი წარღვნაა. ვისთვის და რისთვის „უღლუაწნია“ ჩვენს მოკამათეს: თავის თავის სასიამოვნოდ, ჩვენ-

*) ფრჩხილებში მოგვყავს მოკამათეს დაბეჭდილი *примѣчаніе*-ბი. ზევით ვნახეთ, რომ მოკამათეს „შათამაზის“ მაგიერ შეცთომით დაებეჭდა „შახთამაზ“ და ახლა შასთამაზისა და შაჰთამაზის განსხვავებას აღუნიშნავს სხვას.

**) ეს მოკამათეს მიერ ჯარგაზად გასწორებული სიტყვა დედანშიაც ჯარგაზად სწერია (იხ. გვ. 14)

***) აქ საკვირო იყო ბ. რედაქტორს აეხსნა, თუ რომელი ამათგან მართალია. მაგრამ ამისთანა ცნობებს ბ. მოკამათის წიგნებში ვერ ვპოვებთ. დედანშიაც ოიმახი-ა.

****) დედანში სწერია აიდარ-მირძა (გვ. 14).

*****) დედანშია ისმილ-მირზას, (გვ. 14)

*****) დედანში აგრეთვე ორთავე შემთხვევაში სწერია „ამავე“ (გვ. 14).

თვის თავბრუ დასასხმელად თავის მეცნიერებით, ტექსტის აღსადგენად, თუ მის დასაბნელებლად?

V

გრძელი წინასიტყვაობა.—„მხასვით შემოსილი“ ეკკლესია და ენის ნიმუშები.—რეიზა-მიზაები.—ეს დავითი „აქვს“ სახეში.—სუმბატის ისტორიას ბადალი არა „ყავს“.—სხვა-და-სხვა წმ. ნინო.—და სხ.

ჩვენს მოკამათეს, ეტყობა, ისიც სწყენია, რომ მის წინასიტყვაობას „დაუსრულებელი“ ვუწოდეთ. განვმარტოთ ეს სიტყვაც, თუ ტყუილია.

„სამი ისტორიული ხრონიკისა“ და „წმ. ნინოს ცხოვრების“ წინასიტყვაობანი სულ 208 რომაულ ნიშნებით აღნიშნული პაგინაციაა, ე. ი. გვერდი.

ამ უშველებელს სივრცეზე ან ახალი ტექსტი უკვე ცნობილთან შედარებულია პარალელური ადგილების ჩვენებით, ან განმარტებულია რომელიმე ძველი სიტყვა, ან გაუგებარი ადგილები ახსნილია, ან მოკლედ და, შედარებით უკვე ცნობილ ვარიანტებთან, მოთხრობილია მთელი შინაარსი ახლად აღმოჩენილი ქრონიკისა? თქვენ არ მომიკვდეთ. ყველა ამის მაგიერ ტექსტის აღმადგენელი ალგიწერთ „შატბერდის კრებულის“ წერილების დასაწყისსა და ბოლოს (ესა და ეს წერილი ასე იწყობა და ასე თავდება), ალგიწერთ იტრიის ეკკლესიის სიგრძე-სიგანე-სიმაღლეს, მოგიოთხრობთ თავის „გასულ ზაფხულის“

მოგზაურობას სურამის არემარეში, და იქ მხასვით (!!) შემოსილ ტაძრის „ვერშოკით“ გაზომილ სიმაღლეს გიჩვენებთ, არ დაივიწყებს იმასაც, თუ ავალოვმა (გიორგი მეფის ელჩთაგანია, გარსევან ჭავჭავაძის ამხანაგი) როგორ იმოგზაურა იერუსალიმს, ამის შემდეგ გაიმბობთ ომან მდივანბეგის მოთხრობას შესახებ ერეკლე მეფის ერევანზე გალაშქრებისა და დაგიმტკიცებთ, რომ „ომანი ნამეტარს (!) აზვიადებს ფაკტებს“, შემდეგ დაწვრილებით აგიხსნით, თუ „ხასტავკებიან“ ხელნაწერებსა და ხატ-ჯვრებს რა გვარი წარწერები აქვთ, რამდენი ვერშოკ-სანტიმეტრისანი არიან, ყოველ პაგინაციაზე ხელნაწერისა რამდენი სტრიქონია დატეული, ტექსტი შავი მელნით არის დაწერილი, თუ წითელით, ლუკას სახარების დასაწყისსა და ბოლო „სტიხთაც“ არ დაივიწყებს, აგრეთვე მოგიყვანთ ანუკა ბატონიშვილის ქორწილის ამბავს ზედმიწევნით, მერმე აგიხსნით შატბერდის, პარხალის ზ ხანძოეთის ტაძრებს გ. ყაზბეგისა ზ დ. ბაქრაძეს წიგნებიდამ ზ წარმოგიდგენთ მთელ ტრაქტატსაც თვის მიერ უმართლოდ ამოწერილ ქრონიკისას ჰრ (5100) მაგიერად ჰფ-სი (5500) ზ აქვე ცოტა არ იყოს გაჰკიცხავს ძველ მწერალს ამ გვარ შეუფერებელ ქორონიკონის ჩვენებისათვის, შემოგფიცავთ იმასაც, რომ მართლ წერა დედნისავე დავიცევით, რადგან „საქიროთ მიგვაჩითა (!) მისთვის, რომ ისტორიულ მნიშვნელობასთან ფილოლოგიური მნიშვნელობაც არ დაგვეკარგა ამ საყურადღებო წყაროსი“ (გვ. 85), და სიტყვებით: „დავ-

ამტკიცე“, „აღვადგინე თვით წაშლილი ადგილები“, „მე გავარჩიე“, „მე გამოვიცან“-ით გააქრელებს ალავასა და ულაფოს... და ასრე და ამ სახით ხიფხივით მიგიყვანთ წინასიტყვაობათა ბოლო 208 გვერდამდე.

ამდენ არეულ-დარეულ მასალაში შეიძლება ზოგირამ მაინც მართლა დაემტკიცებინოს, მაგრამ ეს დამტკიცებულაც მრავალფეროვან, ერთმანერთის მიუდგომელ-მიუკარებელ საგანთა სიმძიმეს დაუჩრდილავს და დაუფარია. მეწინასიტყვავე ერთხელ მაინც არ დაფიქრდება და არ შეეკითხება თავის თავს: არა, შენ კარგო ჩემო თავო, ამდენსა რომ ვწერ, მერე რაო? ეს ჩემი მოგზაურობის ამბავი, ან ანუკა ბატონიშვილის გათხოვების ისტორია, ან ერეკლე მეფის გალაშქრების თხრობა, ან იტრიის ეკკლესიის აღწერა ლ სხ.—ყველა ეს შეიძლება მშვენიერი მასალა იყოს, მაგრამ მე IX-X საუკუნის ქრონიკას რომ არ ეკერებო? ეს ჩემი წიგნები პლიუშკინის სალარო ხომ არ არის, ამდენი ნაქრებითა ლ კარკატებით რომ ვამსებო?

აი ამიტომაც, ამ ძნელად მოსანელებელ წინასიტყვაობას „დაუსრულებელი“ ვუწოდეთ.

ეს წინასიტყვაობა, სწორე გითხრათ, ჩვენ არ მოგვეწონა ენის მხრივაც.

მაგალითები:

ეკკლესია ოთხკუთხედია, სიგძე აქვს 27 ადლი, განი (განი თუ სიგანე) 19 ადლი და 6 ვერშოკი (თუ გოჯი?)... კედლები მხასვით (თუ ხავსით) ყოფილა შემოსილი (ლამაზადაც შეიმოსებოდა).

„მაშინ“ (თუ მაშინ). „კარნიზებსაც“ (ქართულად როგორღაა). „გამეფთა“ (თუ გამეფდა). „კიდენებზე ვერცხლის არშია აქვს“ (ეს კიდუნებზე რა სიტყვაა). „მშვენიერ ნახელავ ზასტავკებს“ (ნახელავი და ზასტავკები); „ეს დავითი აქვს სახეში ჩვენ სახარების წერილსაც, გვ. 54 (აქვს თუ ჰყავს). „მანდა მაინც“ (მაინც მანდა თუ აქა. მაინცა და მაინც, ასრე იხმარება ქართულად). „როგორ მოქცეულა ზემო ქალაში ეს სახარება“ (აღბად ჰკვიანად იქცეოდა). „მეტეკებს შით“ გვ. 77 (არ გვესმის, გადმოთარგმნეთ ქართულად). „ნანდვილ“ (ასრე იწერებოდა მეთე საუკუნეში და ეხლა სწერენ ნამდვილ). „მომხთარს“ (მომხდარს). „აღმოჩითეს“ (აღმოჩნდეს). „ამაების ასაწერათ ავტორს უსარგებლებია იმ თქმულეზანით სხვა-და-სხვა ნინოს (ნინო ერთი ვიციით და არა სხვა-და-სხვა) თანამედროვე პირთა, რომელნიც“ (უსარგებლებია ფული, ჰკუა, ხოლო უსარგებლნია წიგნით, ჰკუით, თქმულეზანით). „სუმბატის ისტორიას ბადალი არა ყავს ძველ ხრონიკებში“ გვ. 109 (ქართულად ამ გვარ შემთხვევაში იტყვიან აქვს. ხოლო ყავს, რომელიც ცოტა ნაკლებ ყვავსა-ა ჰგავს, სხვა აღვილას ითქმის „ჰყავს“-ად). „შთამომავლობიზა დაუკავშირებია“ გვ. 109. (ეს ბიზა თუ ზა რა არის? გადმოთარგმნეთ ქართულად). „რეთიც უფრო (ქართულად სთქვით). „თავდაპირველი ტექსტიზა“ (გვ. 112). „ცხოვრებიზა მიუმატებია“ (გვ. 113). „ბოლიშს ვიხთით“ (ვიხდით). „აღმოჩითა“ (აღმოჩნდა).

„ყველა ნინოს ცხოვრებაში“ (ნინოს ყველა ცხოვრებაში).

ესეც გვეყოფა ხილად. ყველა მსასკებს, სამქადაგებაებს და რეიზა-მიზაებს ქვემოთ ჩამოვსთვლით. ხოლო აქ შევნიშნავთ, რომ ჩამოთვლილი სიტყვები კორექტურული შეცდომა არ არის, რადგან უმეტესი მათგან ყოველგან ისრე იხმარება მოკამათესაგან, როგორც აქ აღნიშნულია.

VI

კული მდივანი და კარგი საქმე.—მკითხველო, არ აურიო დიდის ღუაწლით დამიწყვიეს.—მაგალითები, რომ აზრითაც-კი შიძლებოდა ტექსტის ზოგიერთი ადგილების აღდგენა.—არც ამერიკაა და არც ოზურგეთი.—აღიღო გრდემლი კელსა თვსსა და შემუსრნა სამნი ფიქალნი, სამად შეკრულნი.—ფიცი მწამს და ბოლო მაკვირვებს.—თავის როლიდამ გამოსლვა და ბაგრატიონის როლში ჩადგომა.—

Mania grandiosissima.

აქ უკანასკნელი წერტილი უნდა დაგვესვა და თავისუფლად ამოგვესუნთქა ამდენ ვაი-ვაგლახის შემდეგ. მაგრამ ერთმა გარემოებამ კიდევ ხელი შეგვიშალა.

მოკამათე მიბრძანებს, რომ როგორ გაბედო და წერა-კითხვის საზოგადოების გამოცემა დაიწუნეო. ამით ხომ ამ საზოგადოებას დიდი ზარალი მოუვაო,

რადგან ჩემის რედაქტორობით ნაღვაწი და მის მიერ გამოცემული წიგნები აღარ გაიყიდებო და მით ზარალი მოუვა ამ საზოგადოებასაო. საცა შენი მოვალეობა იყო, რომ გეზრუნა ამ საზოგადოების სახსართა გაძრიელებისათვის, იქ შენვე ხელს უცარავო. ამის მორალი ანუ ზნეობრივი მხარე: მაშასადამე, ჯანაშვილი მავნებელი მდივანია წერა-კითხვის საზოგადოებისა და განშორებულ უნდა იქმნას, რაც შეიძლება მალე.

თქვენ უთქმელადაც, ბატონო, იმ საღმთო მოვალეობას, რომელსაც ჰქვია მდივნობა წერა-კითხვის საზოგადოებისა, სხვა-და-სხვა მიზეზებისა გამო, მე ბოდიშის მოხდით (თუ, რასაკვირველია, ბოდიშის მოხდა საჭირო იქნება) თავი უნდა დავანებო მალე დროში. როგორც ამ ექვსს თთვეში დავრწმუნდი, ჩემი ძალ-ღონე ძრიელ მცირე ყოფილა ამ საქმის გასაძლოლად.

რაც შეეხება იმ მხარეს კითხვისას, რომ წიგნების დაწუნებით წერა-კითხვას შეუმცირდება შემოსავალიო, ეს-კი მეტის მეტია. წერა-კითხვის საზოგადოების სახელს მე გარყვნილად და არეულ-დარეულად გამოცემულ წიგნებს ვერ შევუკავშირებ. თუ იტყვიო, სწორედ ჩემი მოვალეობა იყო, როგორც ამ საზოგადოების მდივნისა, დროზედ მეთქვანის, რის დაგვიანებასაც შეეძლო ერთ წუთსა და ერთ მეყს მაინც მცირეოდენი უსიამოვნება დაებადა ამ საზოგადოების თავმდგომთა შორის. წერა-კით-

ხვას იმიტომ „წერა-კითხვა“ ჰქვიან, რომ მხოლოდ წერა-კითხვა გაავრცელოს საქართველოში და არა „მხასვით შემოსილი“ წაგნები. ესაო და წერა-კითხვა ორ კაპიკსა, თუ ორ მანათს იზარალებსო, როგორ ვსთქვა, რომ შავი თეთრიაო, უმეცრული მეცნიერულიზო, დაუდევრობა გულდადებააო, ყორანი ბუღბულიაო. რაგინდ დიდად ვაფასებდე ვისმე, რაგინდ დიდი პატივი მქონდეს წერა-კითხვის საზოგადოებისა, მაინც ჭეშმარიტებას მე ვერ დავხლანჯავ. გრეხნი და გრაგნილნი ყოველ შემთხვევასა და გარემოებაში ლარად და ლიანდაგად ვერ მეჩვენება. გრეხთა და გრაგნილთ ერთ წამსაც ვერ მივმართავ, რომ გაჭირებიდამ გამოვიდე. ცუდად აღსრულებული საქმის სახელი მუდამ ცუდია. ცუდს საქმეს კარგი არ ეთქმის. ცუდი ბევრიც რომ ავრცელო, ისევ ბევრ ცუდს გაავრცელებ. ცუდის გავრცელებით აღებული სასყიდელი, ისევ ცუდია. ცუდის გასწორება ჩვენ ვალად ვიდეთ. გვეუბნებიან, ეგ აზარალებს ამა-და-ამ საზოგადოებასაო. შეიძლება აზარალოს ერთს, ხოლო ასარგებლებს ათასს. ეს რატომ არ გესმისთ. ისინი, როემლთაც აქვთ თქვენი წიგნები, ახლა მაინც მოციქულების მაგიერ მეტოქელებს არ წაიკითხავენ, ან სიმაღლის მაგიერ სამოთხეს, ან პირველის მაგიერ პირიცვას, ან იძულების მაგიერ უძლურებას, დებულის მაგიერ დიდებულს, 5500 მაგიერ 5100. რომელი ჩამოგითვალოთ. ამას გარდა, არც იმ საზოგადოებას, რომელსაც უთითებთ, მოუყა ზარა-

ლი, რადგან გარყვნილი წიგნების მაგიერ გასწორებულიები გაეყიდება და, მაშასადამე, როგორც მისი წესდება მოითხოვს, მარტო ჭეშმარიტი ცნობები გავრცელდება მისის წმინდა სახელით. ეს სიწმინდავე ხომ მისი საღმთო მოვალეობაა.

დღეს რომ საზოგადოების სარგებლობისათვის თავს იდებთ, მაშ სად იყავით მაშინ, როდესაც „სამი ისტორიული ხრონიკის“ ყდას აწერდით: „გადაბეჭდვა და გადათარგმნა აკრძალულია“. რომელი კანონის ძალით აღკრძალულია? ვინ მოგცათ ნება მე IX-X საუკუნის ძეგლის აღკრძალვისა! იოანე ბერაჟს მარტო თქვენთვის ხომ არ უშრომნია, რომ ჰიერეკლის მაგიერ ჰიერეკა თუ ტირაცუა დასწეროთ და მერე ბრძანოთ „აღკრძალულია“. ტირაცუა თუ პირიცუა დავწერე და არა გქონდეთ ნება „პირველი“ წაიკითხოთო. მრავალი სტრიქონები გამოვტოვე და არამცა და არამც ეს გამოტოვებულები აღარ ჩაუმატოთ ჩემ აღდგენილ წიგნებშიო. აღკრძალვა ძრიელ ჰყვარებია ჩვენს მოკამათეს. წერა-კითხვის ბიბლიოტეკაში ერთი წიგნია (№ 427), რომლის სათაურს აწერია მოკამათეს ხელითა და ხელმოწერით: „მკითხველო, არ აურიო, დიდის ღვაწლით დამიწყვიეს (სახელი და გვარი)“. რა უღვაწნია? მდივნის მთვარელიშვილის ხელით მოწერილი „ისტორიული წერილები“-სთვის ციფირებით პავინაციები აღუნინნავს! მაგრამ, მაღლობა ღმერთს, რომ მოკამათეს აღუკრძალავს მაინც ქრონიკების გამოცემა. ამისთვის, პირიქით, მაღლობა

ბელნიც უნდა ვიყვნეთ, რადგან უამისოდ ვაჲ თუ მოკამათეს ხვეწნა „მკითხველნო, ნუ აურევთ, დიდის ღვაწლით დამიწყვიესო“ არ შაგვესმინა, აგველო კალამი და სიტყვა სიტყვით გადაგვეთარგმნა მოკამათეს ნაღვაწი ჭ ალდგენილი ტექსტი. ან იქნება ჩვენს რომელიმე პროფესორს ან მსწავლულს, მაგ. მორფილს, რომელსაც მოკამათემ დიდის ზემით წარუგზავნა თვისი ნაღუაწი ჭ დაწყობილი, ან სხვას ვისმე, სიტყვა სიტყვით გადაელო უცხო ენაზე ჭ ამ გადაღებულში, მაგალითებრ, შემდეგი ფრაზებიც მოექცია:

- 1) ვითარ ჰინდოვის თუ
- 2) ესე შეიშუნეს
- 3) გარდავიდეს ქრისტეს მოსლვადმდე წელნი
კრ (5100)
- 4) ხუარასნეული იყო, სულითა უკეთურითა
- 5) იყო სრბად
- 6) შევექმენით ჩვენ ჯვარი მღდელთა მათ
- 7) ვითარცა იგი მეტოქელთა (მტქლთა) წმინდათა უფლისა თანა ისადილეს კიდესა ტბისა მის ტიბერიისასა
- 8) წმ. ნინოჲ პირიცვა
- 9) ფსალმუნნი რომელნი დაწერნა კალამმან ღვთისამან, და სულისა მიერ წმიდისა
- 10) ტანსა ეცუა ჯაჰჯ ოქრომასა
- 11) დაბარდნა
და სხ.

გადამთარგმნელი ბოლოს რომ მივიდოდა, უნე-

ბლიედ დაეკითხებოდა თავის თავს: რა ღირსებისაა ეს მასალა? და პასუხს თვითონვე იტყვოდა: ხშირად უმეცრულიაო.

აბა რაღა ჩიჩინი უნდაო, რომ „ჰინდოვის“-ი უმეცრისაგან გარყვნილი სიტყვააო. ქართლის ცხოვრებასა და სხვა ვარიანტებში ამ სიტყვის მაგიერ სწერია „უცხო“, მაშასადამეო, რაგინდარა კაციც-კი მიხვდებოდა, რომ მეთე საუკუნის მწერალს ამ ჰინდოვისით ალბად ეს უცხოობა უნდოდა აღენიშნა წმ. ნინოსიო და ალბად აქ ჰინდოვისის მაგიერ დედანში ეწერა „ჰინდოეთს თუ“-ო (მართლა დედანში ასეა).

ან ეს შეიშენეს რა არისო? აქ ქართლის ცხოვრებაში შეიშურვეს სწერიაო და ამიტომაც შეიშურვესი შეიშუნესად გაურყვნია ვილაც ბერაჲსაო. (ძველი დროის ბერაისაც შეიშურვეს-ი აქვს).

ან საიდან გადმოწერა ბერაჲმა დასაბამიდგან ქრისტეს მოსლვადმდე წელნი ჭრ? ალბად რ-ს მაგიერ იყო ფ-ო და ბერაჲმა თვისის ბერობის გამო ეს ვერ გაარჩია და რ-დ გამოიყვანაო. *)

ან ეს „ხვარასნეული იყო, სულითა უკეთურითა“ რა არისო? საბინის დაუბეჭდია „ხუარაჲსნეუ-

*) ეხლა-კი მესმის, თუ არისტო ქუთათელაძე, ამ სამი-ოდე თთვის წინად, რად ემღუროდა ბერაის და რად ბრძანებდა, რომ ახალ ნაპოვნ ქრონიკაში ქორონიკონები მსოფლიოდ ცნობილ ქორონიკონებს არ ეთანხმებოდა.

ლიყო სულითა უკეთურიითა“ და ეს მართალიუნდა იყოსო.

ან „იყო სრბად“ ვისი გასაგები წინადადებააო. „იწყო სრბად“ თუ იყო დედანშიო.

ან სად და რომელ სახარებაში ამოიკითხა ბერაჟმა, რომ მეტოქელთა (მტკლთა) ქრისტესთან ისა-დილესო. ჩვენ მოციქულებისა და ქრისტეს სადილობა ერთად „კიდესა ტბისა მის ტიბერიასასა“ ვიცით და მეტოქელებისა-კი არსად შეგვხვედრიაო. აქაც, რადგან ხუცური ტ და ც ჰგვანან ერთმანერთს, ამიტომ, აღბად, ბერაჟმა ვერ გაარჩია ეს ასოები და მოციქულების მაგიერ მეტოქელები გამოატყვერინაო.

ეს საწინესეფათასა რომელ ქართულ ლექსიკონში სწერიაო. დავითის ფსალმუნებს აწერია საწნებელთასა და დედანშიაც ასრე იქნებაო. ამას ყოველი კაცი, თუნდაც დედანში სიტყვა ცოტათი წაბლალული ყოფილიყო, მაინც მიხვდებოდაო.

ან ტანს ჯაჭვი როგორ ეცმევა კაცსაო, აქ აღბად სხვა სიტყვა ეწერებოდაო. ნეტავი თუ ჯაჭვის მაგიერ ჭაჭვ წერებულიყოო, რადგან ჭაჭვი შეიძლება კაცს ეცვასო და ჯაჭვი-კი ზედ ეკიდოსო. *)

ან ეს ურუხსელა ნეტავი რომელი ეპისკოპოსი

*) მართლაც ბერაჟ ჭაჭვისა სწერს. ეს სიტყვა დღესაც იხმარება საქართველოს სხვა-და-სხვა კუთხეში და აღნიშნავს ჩაჩს, პერანგის მსგავს ჩასაცმელს. ქართლის ცხოვრებაში სწერია ჯაჭვი და ჩვენს აღმადგენელსაც იქიდან პირდაპირ გამოუწერია უმეტ-ნაკლოდ.

იყო. ერუშეთი დიად განთქმული ადგილი იყო საქართველოში და დღესაც ეს ერუშეთი მესხეთში ბალღმატ-კი იცის. აქაც ალბად გადამწერს ასოები უ და ბ შეურევნია და ერუშნელი ერუშნელად გამოუყვანიაო.

ან დაბადდა რა არისო? დაბადდა თოვლის შესახებ იტყვიან და დაბლად დაბლად ტანისამოსის ჩამოცმასა და მასში შეხვევასაო.

ან ზე ეს როგორი აზრია „ფსალმუნნი დასწერნა კალამმან ლუთისამან, ზე სულისა მიერ წმიდისა“... აქ მძიმე ნეტავი რად დაუსვია ბერაჲს? ეს წინადადება როგორღაც ღვთის-მეტყველების სახელმძღვანელოს, თითქმის ყოველ გვერდზე, მოხსენებულ წინადადებასა ჰგავს. ამ წინადადებაში მეფე დავითი, ფსალმუნთა მწერალი, იხსენიება კალამად ლუთისად, სულისა მიერ წმიდისა მწერლად. იქნება ეს ბერაჲმა არ იცოდა, იუცხოვა და იფიქრა: ამოტელა კალამი როგორ იქმნებაო! დავითის სისქე-სიმაღლე კალამი ვის გაუგონიაო! არა, ბერაჲს, იმისთანა განათლებულ მწერალს, ამას ვერ შევწამებთო. აქ ალბად საწყალ ბერაჲს, სიბერის გამო, ასოები შეეშალა და ქარაგმის ღთ-ს მაგიერ დასწერა კავშირი „და“ და ამის გამო წინადადება: „დასწერნა კალამმან ლუთისამან დავით სულის მიერ წმიდისა“, მთლათ აირია და ისეთი სახე მიიღო, რომ სრულიად გაირყვნაო.

დიად, ვისაც სუნიც-კი მისდენია ღვთის-მეტყველებისა და საეკლესიო ისტორიისა, იგი ამისთა-

ნა სიტყვებს, თუნდაც ვსთქვათ, ცოტათი წაბლალუ-
ლიყო, მარტო აზრითაც აღადგენდა. მაგრამ ეს სიტ-
ყვები ხომ, როგორც უკვე შევნიშნე, ასოების თა-
ვისა, წელისა და ფეხის მოუტეხელად სწერია დე-
დანში, ცხადად და ნათლად. აქ იმდენად აზრი არ
იყო საჭირო მართლ-წერის დასაცავად, რამდენა-
დაც თვალები და გულმოდგინება.

საწყალი ბერაჲ! რა იცოდა, რომ სხვის მიზე-
ზით ამდენს უსაყვედურებდნენ და ასეთ ცეცხლში
ჩავარდებოდა. საცოდავი ვერც მისმა ვედრებამ დაი-
ფარა საყვედურისაგან. „გვედრები ყოველთა, ვინცა
იმსახურებდეთ წმინდასა ამას წიგნსა, რომელი დავ-
წერე და ამისთვის არა დავფარე სწრაფაჲ სულისა ჩე-
მისაჲ მიზეზითა ნაკლულეევანებისაჲთა და შეუდგე
კეთილსა გულსმოდგინებასა მე, ცოდვილი და უნარ-
ჩვევისი ყოველთა მეწესეთაჲ, შემინდოთ, თუ რაჲმე
დამეკლოს, ან უსწოროდ დამეწეროს“. წმინდა ბერი,
თუ სცოდნოდა, რომ მის სათაყვანებელ მოციქუ-
ლებს მეტოქელებად, წინასწარმეტყველ დავითს ჭ-დ,
სიმაღლეს სამოთხედ გაურყვნიდნენ, აგრეთვე სხვა სი-
ტყვებს შესცვლიდნენ, ან მთელს პერიოდებს გამოა-
კლებდნენ მის დაწერილს, — კალამსაც-კი ხელში არ
აიღებდა, რომ ცოდვის მიზეზად არ გამხდარიყო.
საფლავში ბერაჲს ძვალნიც-კი, თუ მათი ნატამალი
აქამომდე დაშთენილა, ალბად ირყევინ და ღმერთს
შეჭლადებენ ამ ბაბილონისებურ ენათა შერევნით
დამძიმებისაგამო.

კიდევ ვიკითხოთ, სადღაა საფილოლოგო, თუ სალინგვისტო მიზნით დედნის მართლ-წერის სასტიკად და უსასტიკესად აღსრულებული „წაშლილიც-კი აღვადგინე არა თუ წაუშლელიო“?

წაბლალული და წაშლილი რა თქმაა, როგორც ზევით დავინახეთ და ქვემოთაც ვიხილავთ, წაუშლელი-წაუბლალავებიც მრავალი-აღმოჩნდა გარყვნილი და დამახინჯებული ან სრულიად გამოტოვებული; და კვლავ რაოდენი არ მოვიხსენიეთ ამ წერილში, ეგეთნი „არიან სხუანიცა მრავალ, რომელი ჰქმნა მოკამათებან, რომელნი თუმცა დაიწერებოდეს თითოეულად, არცაღა ეგონებ, ვითარცა უსტარმან ამან დაიტია აღწერილი წიგნები“.

დასკვნა. აქ საჭირო იყო კვლავ თვალი გადაგვევლო ყველა ზემორე თქმულისათვის, მაგრამ საგანი ნათლად გამოირკვა. თქმულიც საკმაოა იმ აზრის მისახვედრად, რომ ძვირფასი ძეგლი მე IX-X საუკუნისა არა თუ ძვირფასად აღუბეჭდიათ, არამედ ხახვის ნაფცქვენის საღირალად გაუხდიათ. და ამის ოსტატი,-ერთი დამავალეთ და ხელახლა წაიკითხეთ მისი წერილი ივერიაში (№ 139)-როგორის გამბედაობითა, რიხითა ზე რისხვით იწერება ამ წერილს! როგორის ორმუზდისა გინა ბოლღიხანისებურ სიმაღლით გადმოიხედება სამყაროსკენ ზე აქ არც-კი ნებულლობს, რომ თვალი მაინც მოჰკრას და სადმე კუნძულში შეამჩნიოს ჩვენისთანა კია-ლუა! როგორ ეკა-

დრება იმისთანა კაცის დანახვა, რომელიც, თურმე, ქინძის თავის ოდენა საგნებს იალბუზის ტოლად აზვიადებს! აი მაგალითებრო, იმ თვალუწვდენელ სიმაღლიდგან იგი გასძახის თავის მკითხველებს (იხ. ივერია № 139), ამ წინაზედ ვილამაც „წერა-კითხ. საზოგადოებას“ წარმოუდგინა საფლავიდგან ამოღებული ნაგლეჯი ვახტანგის მიერ დაბეჭდილის წიგნისა და ერთს ფურცელზე ვახტანგის სურათი იყო გამოხატული. ჯანაშვილმა აღწერა ეს სურათი ივერიაში და ისეთ აღმოჩენად ჩასთვალა, რომ გეგონებოდაო, ამერიკა ახლად აღმოუჩენიათო, მაშინ როდესაც არა თუ ასეთს ნაგლეჯებს, არამედ მთელს წიგნებსაც ვახტანგის სურათით არა ერთობით და არა ათობით მოუღწევია ჩვენამდეო“. წყალ წადებული, ხავსს ექიდებოდაო, სწორედ ასრე მოსდის ჩვენს, ზე-ჰაერთა შინა გამეფებულს, ხელმწიფეს. ივერიის იმ №-ში (106), რომლის შესახებ გვიკვირებს მოკამათე, საფლავში ნაპოვნ ქაღალდების შესახებ დავბეჭდეთ: „სულ 6 ფურცელია, მათ შორის ორი ვახტანგ მე VI-ს მიერ დაბეჭდილი სახარებისა და 4 ჟამნ-ტიბიკონებისა (ხელნაწერი). მათ შორის უფრო საყურადღებოა ორი პირველი ფურცელი. ერთზედ ჰხატია მეფე (შემდეგ მოგვყავს აღწერა ამ მეფის სურათისა და ასო მთავრულით დაწერილ წარწერის შინაარსი) და მეორე გვერდზედ ვკითხულობთ: დაიბეჭდა ქტფილისისასა: ხელითა მესტამბე სტეფანეშვილსა ონგროვლახელისა. ქ-ნსა ქეს აქეთ 1710“. ეს არის და

ეს ჩვენი ნათქვამი. არც მეტი და არც ნაკლები. აბა აქ სად არის ან ამერიკა, ან ოზურგეთი! სიმართლე ძალიან სძულებია მოკამათეს.

მაგრამ ეს რაა! ჩვენი ხელმწიფე იმასაც-კი ვე-
ლარა ჰხედავს, რაც მას თავისივე პირით წარუწერია
შესანიშნავს სამს ფიქალზედ (№ 17, № 18 და
№ 19).

ფიქალი № 17: აზრი გამგეობის წევრის (სახე-
ლი და გვარი), რომ გამგეობამ გადასდოს თვეში 15
მანათი მწერლისათვის, რომელიც საჭიროა სამეცნიერო
კატალოგის გადასაწერად.

ფიქალი № 18: აზრი გამგეობის წევრის (სახელი
და გვარი), რომ გამგეობამ მისცეს მას მწერალი სამე-
ცნიერო კატალოგის შესადგენად.

ფიქალი № 19: (აწერია იგივე, რაც № 18-ს).

ეს „სამი ფიქალი, სამად შეკრული, ვერც მე-
ფე გახსნის ვერც მისი ჯარი“ ჩვენს მოკამათეს
მძლავრად გაუხსნია და შეუმუსრავს სრულიად. ივე-
რიის № 134-ში ამათ შესახებ იგი სწერს: „კატა-
ლოგს, რომლის შედგენა მე მომანდეს, სამეცნიერო
უწოდეს. ჩვენში კარგა მოგეხსენებათ, სახელი დიდი
კაცით“ (№ 134).

აკი მოგახსენეთ, თავისივე წარწერასაც ველა-
რა ჰხედავსო. თუ მარტო სხვებმა „უწოდეს სამეც-
ნიერო“ და ამ სხვებმა გაზვიადებული სახელი დას-
დეს ამ შესანიშნავს კატალოგს, მაშ რატომ ხსენე-
ბულს ქვებზედ ეს ვილაც სხვები არ იხსენიებთან და

იგინი არ ითხოვენ, რომ მიეცეთ მათ მწერალი, ე. ი. ПИСЕЦЬ-ი სამეცნიერო კატალოგის შესადგენად?

განა თუ ამაზედ უთქვამთ: „ფიცი მწამს და ბოლო მაკვირვებსო“. გაზვიადებაც, თუ გნებავთ, ეს არის, რომ გუშინდელი ვალლაჰი-ბილაით გამეცნიერებული კატალოგი, დღეს უხარისხო კატალოგად დასახო და შენ ხელთ მყოფი საქმე და შენ მიერ მისთვის მინიჭებული ხარისხი, როცა საქირო იქნება, ახლა „სხვებს“ მიანიჭებინო და თანაც ბრალი დასდო ამ სხვებს და უკიჟინო, „სახელი დიდი იციან და აზვიადებენო“.

ჩვენი შურიანობის დასამტკიცებელ ერთ უმთავრეს წვლილად მოკამათე აი ამ სამეცნიერო, უკაცრავად, სხვების მიერ გამეცნიერებულ, კატალოგს ასახელებს. ჯანაშვილს „არც ის ეპიტნავა, რომ გამგეობამ მე მომანდო კატალოგის შედგენაო“ (ივერია № 138). ამის მთქმელი იმას-კი აღარ ფიქრობს, რომ ჯანაშვილს როგორ ეპიტნავენოდა ანუ არ ეპიტნავენოდა, როდესაც იგი ჯერ არც-კი იყო ამორჩეული მდივნად და ზემორე აღნიშნული ქვების წარწერანი-კი უკვე ღრმად ამოქრილი იყო!

ღმერთია მოწამე, მე არავისი შური არასდროს არა მქონია. არასდროს არ მიფიქრია, რატომ მე არ მანდობენ არა თუ ხარისხიან, არამედ უხარისხო კატალოგის შედგენასაო. გულ-წრფელად ვამბობ, რომ თუნდაც გამგეობას ჩვენთვის მოენდო ეს საქმე, მაინც ვერ გავბედავდით და ხელს ვერ მოვკიდებდით სამე-

ცნიერო კატალოგის შედგენას. ამ გვარი კატალოგი მეცნიერმა უნდა შეადგინოს და ჩვენ-კი აბა რა მეცნიერი ვართ. წიგნების კითხვა ჯერ კიდევ მეცნიერებას არ ნიშნავს. აი ამიტომაც არას დროს არავისთან ერთი სიტყვა არ წამომცდენია, რომ მე ან ისტორია, ან არქეოლოგია ან სხვა რომელიმე დარგი მეცნიერებისა ვიციო. სხვა იმის მეტი დანაშაული არ ჩამიდენია, რომ გაზ. ივერიაში ხშირად ვაბეჭდინებ ჩემ ნაჯღაბნ-ნაცოდ ილარს, რომელსაც, როგორც მესმის, თურმე საქართველოში ჰკითხულობენ (ამასაც აკაკისა, გ. წერეთლისა, სამს. ყიფიანისა, ნ. მთვარელიშვილისა, განსვენებულ ვახტანგ ორბელიანისა და სხ. სიტყვას მოგახსენებთ). ზე-ჰაერთა მცხოვრებნი დანაშაულად მითვლიან და ბრალად მდებენ: „ჯანაშვილის სტატიებს ხომ რიცხვი აღარა აქვს. კვირა არ გაივლის ისე, რომ მისი სტატია არ იყოს გაზეთშიო“ (ივერია № 138). და არც ჩვენი ნაწერი მოსწონთ იქაურსავე მცხოვრებთ: „თუმცა ამდენსა სწერს, მაინც ჯანაშვილს ისეთი მკვიდრი ჯადოს წრე არტყიაო, რომ ეს კაცი ჯანაშვილის როლიდამ ვერ გამოსულაო“ (ივერია № 138).

აი კიდევ ამ როლში ჰმარხია ის ჭია დიადის ლურვილისა, რომელიც ჩვენს მოკამათეს დღე-ღამ მოსვენებას არ აძლევს. მაშ, შე კაიკაცო, ჯანაშვილი მელიქიშვილისა ან ყაფლანიშვილის როლში ხომ არ ჩადგება. ჯანაშვილი მხოლოდ იმას დასწერს, რაც იცის და ეყურება თავისებურად. ან იმას გაასწორებს,

რაც საზღვრად უბეჭდიათ და დედანში საზღვარი კია. მხოლოდ ამგვარ სანუგებრო ნაბეჭდის გემოს გასაღებლადაც ჯანაშვილმა ითხოვა „უკეთეს შესაძლებელ-არს, მე დამნიშნეთ მდივანადაო“. გვსურდა ჩაგვეხედ-ნა დედანში, მართლა პირიქცა ეწერა, თუ ტირანია, კრუზნელი, თუ კრუშნელი, სხნა, თუ სტნა, დავითი, თუ და, ჟამის თუ ჯამის. დღეს ამითაც კმაყოფილია ჯანაშვილი. შემდეგ რა იქნება, ან ხვალინდელი დღე რას მოიტანს, ეს ღმერთმა უწყის. ვამბობ, ჯანაშვილის ჯანაშვილობით დღეს ჩვენ ფრიად კმაყოფილი ვართ. და თქვენთვის-კი დამილოცნია ყაფლანიშვილთა ანუ დადიანთა და მის მერმეთ ბაგრატიონთა. მე ხომ არა, თქვენ, ალაგასა და ულაგოს, გაკერიათ პირზედ: რაღადგან გაქოსკლას, მეცნიერული კატალოგი, აღკად-გინე, დაკამტვიტე, კიდუაწე, დიდის ღვაწლით დამიწყვიეს და სხ.-და-სხ. ღმერთმაც ხელი მოგიმართათ. კარგა მოგახმარებინათ თქვენი „ღუაწლები“ და თქვენი მომზენობა. იარეთ მალლა-მალლა, ზე-ჰაერთა შინა, და ეცადეთ კია, რომ სადმე სრკულესისებურ სვეტებს არ შეეფეთათ და ისევ სამყაროსკენ პირი არ იბრუნ-ნათ. მანდ, ზე-ჰაერთაშინა, კარგია, მანდ ია და ნარგიზია. ოლიმპზედ ღმერთნი ღმერთობენ და სურ-ნელოვან ამბროზით და ნექტარით იკვებებიან. მოგვ-თას მოგვნი მოგვობენ. მოგვთა რად შეედრება მა-

ღალს ოლიმპს. ჩვენ ეს მოგვთაც გვეყოფა. თქვენ ოლიმპს (ულუმბო), გეფიცებით, არ შევიშურებთ და არც აპოლონის მეცნიერებას. ორმუზდი, აპალონი, მომზენი, ღუაწლები, მეცნიერება; მეცნიერება, ღუაწლები, მომზენი, აპალონი და ორმუზდი! ოჰი, *mania grandiosa*! ოჰი, დიადის წყურვილო!

აღდგენილის აღდგენა

კ ა რ ი მ ე ო რ ე .

VII

აღდგენილის აღდგენა ანუ რიგსა და წესზედ დაწყობილი სრული სრული შეცდომათა და გამოტოვებულ სიტყვა-ფრაზათა.—შენიშნვა.—მაგალითები, რომ შატბერდის კრებულის მოქცევად ქართლისაჲ-ს ხელ-ახლა დაბეჭდვა საჭიროა აუცილებლად.—მცირე დასკვნა.

ა) მოქცევად ქართლისაჲ

1) იკილნა (დაბეჭდილის გვ. 1)	ისიღისა დედისი (გვ. 493)
2) ოძრახისა (2)	ოდრაჰისა
3) უკვირდა	უკვრდა
4) უფლისაგან (3)	აფლისაგან
5) ქვეყანა	ქვეყანაჲ
6) რუისაჲთა	რუისაჲთაჲ
7) მეფობდ ლადამი (10)	მეფობდა...
8) მირვანისი (11)	მირვანისი (435)
9) აღმაღლებიღგან (12)	აღმაღლებითგან
10) ბრძოლისა	ბრძოლისაჲ
11) აქეს (13)	აქეს (436)

12) მწრავლ აღაშენა ეკ-
ლესიაჲ ქუემო სა-
მოთხესა შინა, რო-
მელი თვთ აღემარ-
თა (16)	მწრავლ ჯღაშენს ეკლესიაჲ
ქუემო სამოთხესა შინა და
სუეტო იგი იყო ძე-
ლისაჲ, რომელი თვთ
აღემართა (436)
13) მღვდელთა	მღვდელთა
14) იოანე	იოანე
15) ცხოვრებისაჲ	ცხოვრებისაჲ
16) სახლან	სახლმან
17) და ხსნაჲ (17)	დაკსნაჲ (438)
18) იესჲ (იჲ)	იესჲ (იჲ)
19) მალალოთაჲ	მალალოთაჲ
20) სჯულისამან (18)	სჯულისამან
21) წყალისა	წყლისა
22) ზეგარდამო	ზეგარდამო
23) მოსული	მოსარული
24) შიშით (19)	შიშითა (439)
25) 0 (გვ. 19)	და ნინო შთაჲიდა კსოეთა-
და დაღვა კაწარეთს: და მო-
ნათლნს კსოელნი და სოკსნი
ერითურთ მათით: და გარდა-
ჲიდა კახეთა: დაღვა ქცელ და-
ბას: და მოეყვანს კაცნი მთა-
კარნი: და მონათლნს:

შენიშ. ეს სტრიქონები ჩაემატოს „სამი ისტ. ქრონიკის“
მე 19 გვერდის „ტრდატ მეფემან მოიყვანნა და მონათლნა“-ს
შემდეგ.

26) კტოეთა (19)	კ ტ ო ე თ ა ს
27) ეპისკოპოზი	ე პ ი ს კ ო პ ო ზ ი
28) კუბოჲ (22)	კ უ ბ ა ო (440)
29) კიდართ (94)	კ ი დ ა რ თ (441)
30) დამოთაულეს (25)	დ ა მ ო თ ა უ ლ ე ს
31) ძე	ძ ლ
32) ამიერ. (26)	ა მ ი ე რ
33) ქვემო (27)	ქ ვ ე მ ო (442)
34) მიიცვალა	მ ო ი ც ვ ა ლ ა
35) სვეტი	ს ვ ე ტ ი
36) მერმე (28)	მ ე რ მ ლ
37) ერისთავადცა	ე რ ი ს თ ა ვ ა დ ც ა
38) მიაძხვა (29)	მ ი ა ძ ხ ვ ა
39) იქაფთგან (31)	ი ქ ა ფ თ გ ა ნ (443)
40) ეფთათს (32)	ე ე ლ ა ლ ს
41) შუა	შ უ ა
42) ამის (33)	ა მ ი ს (444)
43) ერისთაობდა (35)	ე რ ი ს თ ა ო ბ დ ა
44) უხმო	უ ხ მ ო
45) წავიდა	წ ა ვ ი დ ა (445)
46) მეშვიდესა	მ ე შ ვ ი დ ე ს ა
47) ეკლესიასა (36)	ე კ ლ ე ს ი ა ს ა
48) ნერსე ი (37)	ნ ე რ ს ე (446)
49) რომელნი (38)	რ ო მ ე ლ ნ ი
50) ევრონისთგან	ე ვ რ ო ნ ი ს თ გ ა ნ
51) დედოფალმან (გვ. 1)	დ ე დ ო ფ ა ლ მ ა ნ (447)
52) გვექმნა	გ ვ ე ქ მ ნ ა

53) მისი	მისა
54) რომელთაცა	რ ო მ ლ ი თ ა ც ა
55) სარწმუნოებით(გვ.2)	ს ა რ წ მ უ ნ ო ე ბ ი თ
56) ქუცყანასა	ქ უ ც ყ ა ნ ა ს ა (448)
57) მხსნელო	მ ხ ს ნ ე ლ ო
58) გვისწავიეს	გ ვ ს წ ა ვ ი ე ს
59) მისა	მ ი ს ა
60) ჰინდოვის	ჰ ი ნ დ ო ვ ი ს
61) სიყვარულსა (3)	ს ი ყ ვ ა რ უ ლ ს ა
62) კორკსა	კ ო რ კ ა დ
63) აქ	ა ქ ა
64) უფალმან	უ ფ ა ლ მ ა ნ
65) თვალთა	თ ვ ა ლ თ ა
66) მოიხუნეს	მ ო ს ო ლ ო ი ხ უ ნ ე ს (449)
67) ცხოვრება წმ. ნინო- სი (4)	ც ხ ო ვ რ ე ბ ა წ მ . ნ ი ნ ო - ს ი (4)
68) მიღებად	მ ი ღ ე ბ ა დ
69) ჭაბუკი	ჭ ა ბ უ კ ი ო გ ო
70) პიხალანისასა	პ ი ტ ა ლ ა ნ ი ს ა ს ა
71) თქუწნისა (5)	თ ქ უ წ ნ ი ს ა ს ა (450).
72) მისცეს	მ ო ს ც ე ს
73) ბაბილონისასა	ბ ა ბ ი ლ ო ნ ი ს ა ს ა
74) სამკუდრო	ს ა მ კ უ დ რ ო
75) სიკუდილისა	ს ი კ უ დ ი ლ ს ა
76) მყვანა	მ ყ ვ ა ნ ა
77) ქრისტს	ქ რ ი ს ტ ს
78) უკუნითი უკუნისამდე	უ კ . უ კ .

79) პატრიარქსა (6)	პატრიარქსა (451)
80) მიჰკდა	მიკდა
81) აღმართნეს (7)	აღმართნეს
82) და (4)	დაა (452)
83) სიტყვაჲ	სიტყუაჲ
84) ქალაქსა	ქალაქად
85) დამღუარნა	დამღუარნა
86) მოგითვალოვ	მოგითვალოვ
87) ესრეთ (9)	ესრეთ (453)
88) ეგრეთ	ეგრეთ
89) ვმსახურებდ	ვმსახურებდ
99) ვკითხვედი	ვკითხვედი
91) შჯულსა	შჯულისა
92) ყოველთ	ყოველი
93) მას	მის
94) წინამძღვარებითა	წინამძღვარებითა
95) უჯარმელისაჲ	უჯარმელისაჲ
96) შეიშუნეს	შეიშუნეს (454)
97) არტაკრად	ანტაკრად
98) წილი	წილ
99) წილი	წილით
100) სადაჲ (11, ბოლო- დან მე 4 სტრ.)	სადა (455)
101) ლუთისა (11, ბოლ. მე 4 სტრ.)	ლუთისა
102) მარქუა	მარქუა
103) სომხითსა	სომხითისა

104) ბერძენთა	ბერძენთაჲ
105) თაყვანისცემლ (12)	თაყუყანისცემლად
106) უკუშ	უკუშ
107) ამან	მან
108) აღსავალს	აღსავალსა
109) ლთებისა	ლთაებისა
110) ჯუარი მე (13)	მე ჯუარი (456)
111) დედოფალ	დედოფალი
112) კელთა	კელთა
113) დასაბამითგან	დასაბამითგანთა
114) მძუძე (14)	მძუძე (457)
115) ყვაოდა	ყუაოდა
116) აღმოვიდოდეს	აღმოვიდოდეს
117) სასაკუმეველს	სასაკუმეველს
118) აღმოსავლით (15)	აღმოსავლითა
119) წიაღთა (19)	წიაღით (458)
120) მოგუთასა	მოგუთას
121) მოგუებსა (20)	მოგუებსა
122) ურიცხვ	ერიცხვ
123) კაცისა	კაცისაჲ (459)
124) ჰრქუა (21)	მრქუა
125) მთანნი	მანნი
126) დავდექ	დავდექ
127) სპილენძისა	სპილენძისაჲ
128) ჯაქვ	ქაქვ
129) გა	ბა (460)
130) ჩრდილომსათაჲ (22)	ჩრდილომსათა

131) ქუათა	ჭკათა
137) მოვიხსენე	მოვიკსენე
133) მრავალთა ძალთა შენთა	მრავალთა ძალითა შენითა
134) საუფლის (23)	სუფლის (სოფლის) (461)
135) ჰოეთა (26)	ჰოკეთ (462)
136) წარყუანება	წარყვანებაჲ
137) მივმართს	მივმართს
138) ვხედავდ (27)	ვხედევდ (463)
139) მოისთვლებდიან	მოისთულებდიან
140) დიდება (28)	დიდებაჲ (464)
141) არათუ (29)	არათუ
142) ებერისთაგან	ებერისითგან
143) აბრაჰამისთაგან	აბრაჰამისითგან
144) გამცდელისაგან	განმცდელისაგან (465)
145) სმენით	სმენილი
146) წელნი ჰრ (30)	წელნი ჰრ
147) კონსტანტინე	კონსტანტინე
148) (ვე) ქცეოდეთ	ვიქცეოდეთ
149) აქუნდეს	უხინდეს
150) წყაროელთა (31)	წყაროკელთა (466)
151) მცირს	მცირედრს
152) დავითისასა	დავითისასა
153) გარემდგომთაჲ	გარემდგომთაჲ
154) თაყვანის-ცეს	თაყუანის სცეს
155) შესწირეს	შეწირეს
156) ჰეროდე	ჰეროდე (467)

157) იყუნეს	იყუნეს
158) დამოკიდენ	დ ა მ ო კ ი დ ე ნ
159) თვსასა (33)	თ ვ ს ს ა (468)
160) სიტყუა	ს ი ტ ყ უ ა
161) ნინოძესა	ნ ი ნ ო ძ ე ს ა
162) ურიათაო	უ რ ი ა თ ა ო
163) მოჰკალით	მ ო ჰ კ ა ლ ი თ
164) მხსნელი	მ ხ ს ნ ე ლ ი
165) იქმენით	ი ქ მ ნ ე ნ ი თ
166) მოეკვა	მ ო ე ს ვ ა (469)
167) თვისისა	თ ვ ს ი ს ა ს ა
168) წარკდეს	წ ა რ კ დ ე ს
169) უმეტეს	უ მ ე ტ ო ო ო
170) სიკუდილისა	ს ი კ უ დ ი ლ ს ა
171) წაღებაჲ	წ ა რ ლ ე ბ ა ჲ
172) კელთა (35)	დ ა კ ე ლ თ ა
173) შვიდნი (36)	შ ვ ი დ ნ ი (470)
174) ნანაძისა	ნ ა ნ ა ძ ი ს ა
175) ხელოვნებაჲმან	ხ ე ლ ო ვ ნ ე ბ ა ჲ მ ა ნ
176) ხუარასნეული იყო, სულითა უკეთური- თა	ხ უ რ ა ს ნ ე უ ლ ი ყ ო ს უ - ლ ი თ ა უ კ ე თ უ რ ი თ ა (471)
177) მაწოვნებელთაგან (37)	მ ა წ ო ვ ნ ე ბ ე ლ თ ა გ ა ნ ი (37)
178) სახუმილისაგან (38)	ს ა ხ უ მ ი ლ ი ს ა გ ა ნ (472)
179) ზღვისაჲ	ზ ღ ვ ი ს ა ჲ
180) ჰაერისათაჲ	ჰ ა ე რ ი ს ა თ ა ჲ

181) მოჭგვარეს (39)	მოჭგუარეს (473)
182) წარიყუნა	წარყენა
183) და დაადგინა	დაადგინა
184) სხნა	სცნა
185) მაყულოვანსა (43)	მაყლოვანსა (474)
186) უკუს	უკუე
187) გარდამოვიდა	გარდმოკადა
188) მოსწრათებით (44)	მოწრათებით
189) მნებაეს	მინებს (475)
190) ვრიდო	ვწრიდო
191) საკვრველი	სამიკველი
192) საქს	საქმს
193) გულდებულ	გულდებული
194) შუალამე	შუალამს
195) ძალისა (46)	ძალითა (476)
196) ლოცვიდა	ლოცვიდა
197) მეყუსეულად (ასრე მრავალგან)	მეყსეულად
198) მეფსთ-მეფს (47)	მეფეთ მეფს
199) კმა	კმაჲ
200) ადგილსა	ადგილისა
201) კელთა	კელითა (478)
202) ერისა	ერისაჲ
203) ჰვნატრიდით	ჰვნატრიდით
204) ამათ	მათ
205) კელ-აღპყრობილი	კელაღპყრობილი
206) მიებარდნა (48)	მიებლადნა

207) ჭაბუკმან	ჭაბუკმან მან
208) სამოთხესა	ს ი მ ა ლ ლ ე ს ა
209) იყუნესვე	იყუნესვე
210) იყო	ი წ ე ო (479)
211) მოსლოად	მოსლჳად
212) ბრწყინვალს	მბრწყინვალს
213) ხორცითა (50)	კორცითა (480)
214) ცხოვრებისათჳს	ცხოვრებისათჳს
215) ვითარცა ზემო წე- რილ არს	ვითარცა ზემო წერილარს
216) ნინოჲსა (51)	ნინოჲსსა
217) განვიბნენით	განვიბნენით (481)
218) ვხედავ (52)	ვხედავ
219) ჯურღმულმან	ჯურღმულმან (482)
220) განმადღვიებდა	განმადღვიებდა
221) მე და ასული (53)	მე, ასული
222) რომელსაც	რომელსაცა
223) პატრიარქისაჲ (54)	პატრიარქისაჲ (483)
224) მოწვენილ (55)	მოწვენილ
225) მოკუეთა	მოკუეთა (484)
226) უ (აღვი)და ფურ- ცელ(თა) გვ. 56	შაღვიდა ფურცელსა
227) მოვკუეთეთ	მოვკუეთეთ
228) შეიმკუნეს	შეიმკუნეს
229) თთჳსასა	თთჳსასა
230) (ყოვლად)	ყოველმან
231) (ბნელთა)	ყოველთა

232) ეგრედვე (57)	ეგრევე (485)
233) წმიდის	წმიდისა
234) განთენდებოდა (58)	განთენებოდა
235) მთა	მთაჲ
236) ვარსკვლავი	ვარსკვლავი
237) აღმართენ	აღმართენ (486)
238) აღმართოს	აღმართოს
239) გვიბრძანა	გუბრძანა
240) ფარვიდეს (59)	ფიდემდის
241) ქუასა	ქასა
242) ჯუარცმული	ჯუარცუმული
243) აიძულებდა (60)	აიძულებდა (487)
244) შესძრან	შემძან
245) (ნა)შენები	ნაშენები
246) დიდებული	დებული
247) აღმართება	აღმართებაჲ
248) პატოოსანისა	პატოოსანისა
249) მოსრულიყვენ	მოსრულ იყვენ
250) შევქმენით ჩუენ ჯუარი მღდელთა მათ	შევქმენით ჩუენ ჯუარი იგო, კითარცა მღდელთა მათ გუასწავეს (488)
251) და უკვირდა (61)	და დაუკვირდა
252) განიზრახვდა	განაზრახვდა
253) აღმაღლდი (62)	აღმაღლდი (489)
254) ღმერთო, ღმერთო	ოფალო ღმერთო
255) აღვმართოთ	აღვმართოთ
256) ჰრცხვენოდის	ჰრცხვენოდის

257) აჩუენა	უჩუენა
258) რომელი (63)	რ ო მ ე ლ ნ ი
259) საზღუართა	საზღვაართა
260) ზატიკისა	ზატიკის ზატიკისა (490)
261) მოიქცეოდეს	მოიქცეოდეს
262) სახუმილსა	საკუმილსა
263) ანგელოსნი	ანგელოზნი
264) წარსვლით	წარსვლით
265) თაყვანს	თაყვანის
266) ჟამისა	ჟამისა
267) მოწვეწულ (65)	მოწვეწულ (491)
268) ესვა	ესვა
269) უკეთუ	უკეთუ
270) მომიშორო	მომიშორო
271) აღასრულებად	აღასრულებად (492)
272) პატოოსხისა (66)	პატოოსხისა
273) ჯუარისა	ჯუარისა
274) დღეულითგან	დღეულითგან
275) არ	არა
276) სასოებაჲ	სასოებაჲ (493)
277) აღახილნა	აღახილნა
278) წარიყუნა	წარიყუნა
279) შესცვეს (67)	შესცვეს
280) განკურნებიედ	განკურნებიედ
281) ჯუარისათა	ჯუარისათა
282) დღეინდელად	დღეინდელად
283) დღემდს	დღემდს

284) სულსა აწ	ს-ულსა, რ-ომ-ლი-ს-ა-ა-რ-ს დი-დ-ე-ბ-ა-ა, აწ
285) ამინ	ა-მ-ენ
286) მოიხსენა (58)	მო-ი-კ-ს-ენ-ა
287) ქუეყანა	ქ-უ-ე-ყ-ან-ა-ა
288) ვიყუენით	ვი-ყ-უ-ენ-ი-თ
289) მეთექუსმეტს	მ-ე-ა-თ-ე-ქ-უ-ს-მ-ე-ტ-ს
290) ჩემთადმდე	ჩ-ე-მ-თ-ა-დ-მ-დე
291) მსხვერპლად	მ-ს-ს-ხ-უ-ე-რ-პ-ლ-ა-დ
292) კერპოთავს	კ-ე-რ-პ-ო-თ-ა-ვ-ს
293) ქუანიცა	ქ-უ-ან-ი-ც-ა
294) პირ-იცვა	პ-ი-რ-ე-კ-ე-ლ
295) ჩუენთასა (69)	ჩ-ე-მ-თ-ა-ს-ა (494)
596) რომელიც	რ-ომ-ე-ლი-ც-ა
297) მხებულ	მ-ი-ს-ე-ბ-უ-ლ
298) ბორცუსა (70)	ბ-ო-რ-ც-ის-ა
299) შევქმენ	შ-ე-ვ-ქ-მ-ენ (495)
400) მიერ	მი-ერ-ი
301) გამოვახუ	გ-ა-მ-ო-ვ-ა-ხ-უ
302) ხარისხთა	ხ-ა-რ-ი-ს-ს-ი-თ-ა
303) შევიხუენ	შ-ე-ვი-ხ-უ-ენ
304) ზემო	ზ-ე-მ-ო-ა
305) მღუდელთასა	მ-ღ-უ-დ-ე-ლ-თ-ა-ს-ა
306) მიხედვაცა	მი-ხ-ე-დ-ვ-ა-ც-ა
307) ცოდვსა	ც-ო-დ-ვ-ის-ა
308) ჩრდილოჲსა (71)	ჩ-რ-დ-ი-ლ-ო-ჲ-ს-ა-ა
309) მოველ (72)	მ-ო-ვ-ე-ლ-ი (496)

310) მკვდრეთით	მკუდრეთით
311) მოცადებაჲ	მოცადებაჲ (497).
	ბ) სემბატის ქრონიკა *)
312) სალა შვა (დაბეკდ. გვ. 41)	შვა (დედნ. გვ. 294)
313) ღღემდე (43)	ღღემდე (295)
314) ბაგრატონიანნი	ბაგრატონიანნი
315) სხვანი	სსუანი
316) გურამ (44)	გურამ
317) დასავალის (47)	დასავალის (298)
318) ციხისა	ციხისა
319) ტფილისისა	ტფილისისა
320) ღმერთისა (49)	ღმერთისა
321) მთავრობდა	მთავრობდა

*) მოკამათე ამ სიტყვას ხრონიკად სწერს. მაგრამ შეცდომაა, რადგან ეს სიტყვა ძველადგანვე იხმარება ქრონიკად და არა ხრონიკად. და ასრე იხმარება იმიტომ, რომ თვით ჩვენი ენის თვისება მოითხოვს ბერძნულ ხ—ს შეცვლას ქ—დ. მაგალითები: *xaragma*—ქარაგმა, *xristos*—ქრისტე, *xristofphoros*—ქრისტეფორე, *xristoktinos*—ქრისტეს—მკტინებელი, *xronologia*—ქრონოლოგია, *xronikos*—ქრონიკა და მრ. სხ. თუ *xronikos*—ქართულადაც ხრონიკად უნდა ითქვას, ბარემ ქრისტეც ხრონიკოსად ვსთქვათ, ქარაგმაც ხარაგმად! ესრეთი გრება სიტყვებისა მაგონებს ახალგაზდებს, რომელნიც ერთხელვე ქართულის ენის მიერ შეთვისებულ სიტყვებს-პარიკი, ღენერალი, პეტერბურდი და სხ. სწერენ პარიზად, გენერლად, პეტერბურგად. მაშ თუ საკიროა უცხო ენის სიტყვების გამოთქმის დაცვა, რა-

322) ბართოლომე	ბართლომე
323) კათალიკოზნი	ქათალიკოზნი
324) შემდგომად მოკუ- და (ადარნასე მთა- ვარი ღ დაჯდა) სტე- ფანოზ	შემდგომად სტეფანოს
325) ვარაზბაქურ (50)	ვარაზბაქურ
326) კურატპალატ (51)	კურატპალატ (297)
327) უმრწემესი ძე (სა- ხელით) გუარამ	უმრწემესი ძე გუარამ
328) განსვენება (52)	განსვენება
329) სიხარულით (53)	სიხარულითა
330) შემდეგ (55)	შემდეგი (298)
331) კელმწიფობასა (56)	კელმწიფობას
332) კურატპალატ (57)	კურატპალატ (299)

ტომ მაგალითებრ ფრანგები არ ამბობენ ხრონიკოს, არამედ კრონიკ, არ ამბობენ ხრისტოს, არამედ **ჰ**რისტ; ან და, თუ ეს უცვლელობა ძირეულ სიტყვისა კანონია, სხვა-და-სხვა ენებში როგორღა იბარტყა, თუნდა მაგალითებრ, სიტყვამ „მე“ (მეგრულად მა, სვანურად მი, ძველ ინდიურად აჰამ (შემასმენ. ბრუნვა *me*), ძველბაქტ. აზემ (*ma*), ბერძნულად ეგო (*eme, em*), ლათინ. ეგო (*me*), ბულგარიულად აზუ (*me*), ლიტვურად აზ (მანე), გუთურად იკ (მიკ), თათრულად მენ). ბარემ მოდით და აქაც ვსთქვათ აჰამ, რადგან ძველი ინდიური ენა ყველაზე უძველესად ითვლება. ბარემ პურიც დავწეროთ პუროს-ად, რადგან ბერძნულად ასრე იხმარება, ან აკვანი (მეგრულად არკვანი, სვან. აკუან, ინგილოურად აკუან)—კუნე-დ, როგორც ლათინნი ამბობენ, პეტრე-პავლე პეტროს-პავლოს-ად და სხ.

333) ქორონიკონსა	ქორანეონსა
334) გუარამისა	გუარამისსა
335) გარდაიცვალა გუა- რამ მამფალი (58)	გარდაიცვალა გუარამ მამე- ფელი
336) შეკრიბა	შეკრიბა
337) ბანელისათა	ბანელისათა (300)
338) ეპისკოპოზ	ეპისკოპოს
339) მამფალი	მამეფელი
340) მოისრა	და მოისრა
341) დიდათ (63)	დიდათ (301)
342) მეფისი (64)	მეფისა
343) (იმიერ ტაო). იმა- რტაო (65)	იმერ ტაო
344) სახლეველთა (66)	სახლეულთა
345) ამის (67)	ამის
346) მოუდგა (69)	მოუდგა
347) მოაკრა	მოაკრა
348) მიმდგომელნი (70)	მომდგომელნი
349) მზაკუარნი არა მიე- შუნეს (71)	მზაკუარნი იგი არა შესუ- ნეს (303)
350) მოსრულ (72)	მოსრულ
351) მოისრენ (73)	მოისრენს
352) რომელნიმე	რომელნი
353) პირველისავებრვე	პირველისავებრვე
354) დაზავენს	დაზავენს
355) კურატპალატისანი	კურატპალატისა
356) გარდახდეს	გარდაეღეს

- 357) ქორონიკონსა სიზ ქორონიკონსა სმ ზ თუქსა
თუესა (75) (305)
- 358) მეფედ მეფე
- 359) ბასალი (76) ბასილი
- 360) მოძღუართა (77) მოძღუართათა
- 361) პარკიმანოსსა (78) ჰარკიმანოსსა
- 362) შაიქცეს შეიქცეს
- 363) ამისა ამისსა
- გ) მესხური დავითნის ქრონიკა
- 364) იანვარსა (დაბეჭდ. იკნისსა (დედ. გვ. (9)
გვ. 81)
- 365) ოდიში ოდიშს
- 366) შახთამაზ (84) შახთამაზ
- 367) პატრონმან ქ: ჰატრონმან
- 368) ღვთის-მოყვარულ- ღ.-მოყვარეთა (10)
თა
- 369) მისებრ მისებრი
- 370) მაისსა კზ (83) ქ: მაისსა კზ (11)
- 371) ოთხშაბათსა ჟამსა ოთხშაბათსა, ჰირეკელსა
ჟამსა
- 372) უკანდელი უკანანდელი
- 373) აღმოცენებულთათა აღმოცენებულთა
(84)
- 374) აღმოსავლიდგან აღმოსავლიდგან (12)
(85)
- 375) დასავლამდე დასავლამდე
- 376) განთქმულისა განთქმულისა

377)	აღმადღებულისა	აღმაღტებულისა
378)	სასუფეველთასა წმიდათასა	სასუფეველსა წათასა (13)
379)	ყვავილსა (86)	ყუვავილსა (14)
380)	ნებიოთა ღუთისათა	ნებიოთა ღუთისადათა
381)	ქორონიკონსა სდა	ქორონიკონსა სდა
382)	ქათმისა	ქათმის
383)	იმავე მათისა (87)	ამავე მათისა
384)	ზივიდა	მივიდა
385)	ბიძაშვილი (88)	ბიძა შვილი
386)	სეხნია	სეხნიაი (15)
387)	ჯარასონ (89)	ჯარასონ
388)	აიკიდეს	აიკიდეს
389)	შეკვაზმეთ (90)	შეკვაზმეთ (17)
390)	ალათი, და (91)	ალათი გამოვიღეთ და
391)	კოკოლა (94)	კოკოლას (18)
392)	ღვთისსა	ღვთისასა
393)	იქეთ (95)	აქეთ
394)	წავიდა (96)	წავიდა ბატონი
395)	ქორონიკონსა სდგ	ქ: ქორონიკონსა სდგ
396)	ერუბნელი (98)	ერუბნელი (21)
397)	დაგვრჩა	დაგვრჩა
398)	გამმარჯვა	გამარჯვა
399)	გამოაქცია (99)	გამოიქცა (22)
400)	ქოიარ	ქოარ
401)	უქუსით	ექუსით
402)	გამოჰგვარეს	გამოგვარეს

403) ხერთვისა	სერთვისი
404) ორავეჯანდისშვილი	ორავეჯანდას შვილი
405) შარმანზე (102)	შარკანზე
406) მივილა	მივილა
407) გამოუშვა (103)	გამოუშვა
408) მანუჩარ მივილა (105)	მ. მივილა
409) მეფემან	მეფემა (26)
410) თათარხანიცა (106)	თათარხანცა
411) კარი (107)	კარი
412) ორივ (111)	ორივ
413) წარვიდეს (113)	წავიდე
დ) წინასიტყვაობანი.	
414) ღვთივ შემოსილნო (დაბეჭდ. გვ. 128)	ღმერთშემოსილნო (გვ. 7)
415) უძღურებითა (128)	იმულებითა (7)
416) უკვე	უკულ (8)
417) შეუცვალებლად	შეუცვალელებლად
418) კელ წავყოფ (XI)	კელკაყოფ
419) ვიცნა	ვიცნა
420) სასყიდლოთ	სასყიდელი
421) ბრალობად	ბრალობად
422) დიდ	დიდი
423) ფსალმუნთა	ფსალმუნთაჲ
424) თარგმანი ასერგა- სისთა მათ ფსალმუნ-	თარგმანი ასერგასისთა *) მათ ფსალმუნთაჲ, რამელ-

*) ერგასი ნიშნავს 50, მაშასადამე ღუთის კალამს დავითს დაუწერია სულ 150 ფსალმუნნი.

თა, რომელნი და- წერნა კალამმან ლუთისამან, და სუ- ლისა მიერ წმიდისა

ნა დაწერნა კალამმან ლუთი- სამან და კითხულისა მიერ წმიდისა

425) (საწნეხეფათასა) გვ. საწნეხეფათასა (516)

XII

426) ვითარცა იგი მე- ტოქელთა (მეტლო- თა) წმიდათა უფ- ლისა თანა ისადი- ლეს კიდესა ტბისა მის ტიბერიისასა

კითარცა იგი მოციქულ- თა (მოციქლთა) წმიდათა ოფელისა თანა ისადილეს კი- დესა ტბისა მის ტიბერიის- სისა (516)

(XIII)

427) გევედრები სიწმი- დესა შენსა (XIII)

გევედრები სიწმიდესა შესა (576)

428) ელოძენოსად

ელოძენოსად

429) სახელითა წმიდისა სამებისა სამქადაგე- ბელისა (XIV)

სახელისა წმიდისა სამები- სისა მქადაგებელისა (579)

430) ძმაო (XIV)

ძამაო (579)

431) გამოუთქმელთა

გამოუთქმელთა

432) ლუთისად

ოფელისად

433) გამოუჩინებულნი

გამოუჩინებულნი

434) იყო (XIV)

იყოს

ნიშგვე ღერბეთ, აჯა მარე საკვრელ მარე-ლი, რომ ამდენ გარყენილ და დამახინჯებულ ადგილებს ტექსტისას სულ 4—5 შეცდომად სთვლის!

შესწავლება.

№ 183 სხნა (დაბეჟდ.)—სცნა (დედანი). აქ შეც-
დომა წარმოსდგა ხუცური ასოების ხ-სი და
ც-ს შერევისაგან.

№ 270 მომიშორო-მომიბოდო
№ 326 ერუბნელი-ერუშნელი

	}	ხუცური შ ლ ბ მო-
		კამათეს შეურევია.
	}	ამის პასუხი იხ. მო-
		კამათეს წინასიტ-
		ყვაობაში გვ. 106.

№ 285 ამინ-ამენ: ხუცური ი და ე ურთიერთს მიემ-
სგავსებიან.

№ 424 და—დავით. ეს ლ—დ წაკითხული სიტყვა
დედანში სწერია ქარაგმით: დთ.

№ 426 მეტოქელთა—მოციქულთა. ტ და ც ერთმა-
ნერთს ჰგვანან.

№ 427 გევედრები—ვევედრები. აგრეთვე გ და ვ.

№ 428 ელოძენოსად—ელომენოსად

	}	აგრეთვე ძ ლ მ.
№ 430 ძმაო—მამაო		

№ 344 სახლეველთა—სახლეულთა. აგრეთვე ე-|-|ვ
ლ უ.

№ 388 აიკიდეს—აჰკიდეს. აგრეთვე ი და ჰ.

№ 414 ღვთივ—ღმერთ. დედანში სწერია: ღთ.
და სხ.-და-სხ.

შენიშნვა. აქ ამოწერილია მხოლოდ ისეთი სიტყვანი,
რომელნიც დედანში ცხადად და ნათლად სწერია.
ხოლო იმისთანა სიტყვებისთვის, რომელნიც ოდნავ

მანც ეჭვს ბადვენ,—ჩვენ ხელი არ გვიხლია. თვით ნათლად დაწერილ სიტყვათაგანაც აქ ყველა ვერ ამოვწერთ, რადგან ბევრს დროსა და შრომას ითხოვდა. ზოგიერთი ადგილი, რამდენათმე გადალექული, დაძველებული და ჟამთა ტრიალისაგამო გაცვეთილი, თუმცა ძნელად იკითხება, მაგრამ მანც შიგა და შიგ ამისთანა ადგილებიც შეიძლება სისწორითა ნიშნისაჲთა აღადგინოს კაცმა, რადგან წამალ გადასულ ასოებს თვისი კვალი დაუტყვიათ ეტრატზე. დიად, ვიმეორებ, თუმცა ამისთანა ადგილებიდან მე სიტყვები არ ამომიწერია ამ სრელში, მაგრამ მანც აქაც შეიძლებოდა ბევრი რამ გვეჩვენებინა, რომელიც ხშირად მოკამათეს უკუღმართად გაუგია და „სამქადაგებელისად“ უქადაგნია. თუნდ ავილოთ პირველი გვერდის მინაწერი კრებულისა. ამ მინაწერს ბ-ნი მოკამათე ასრე ჰკითხულობს:

„ქრისტე ღმერთო, აღიდე დიდებითა საუკუნოჲთ ერისთავთ ერისთავი კვირიკე, რომლისა ბრძანებითა და (საფასითა) შეიმოსა წიგნი ესე კელითა მათისა მიწა მლუდელის ცოდვილის მიქაელისათა“.
(წინასიტ. გვ. XVII, შენიშნ.).

დედანში-კი ასრეა:

ქ: ქრისტე ღმერთო, აღიდე დიდებითა საუკუნოჲთა ერისთავთ ერისთავი კვირიკე, რომლისა ბრძანებითა და ნე(ბითა) შეიმოსა წიგნი ესე კელითა მათისა მწი(რ) მლოცველის მიქელისითა.

ამას გარდა გამეორებული შეცდომანი მხოლოდ

ბრთო ჯერ ამოგვიწერია. არ მოვიხსენიეთ კრდევე წვრიმალი შეცდომა, ვითარცა ასო ჟ-ს ტრიალი მრავალ სიტყვებში, ან და წერტილ-მძიმეებით დედნის პირვანდელი აზრის დაბნელება.

ამიტომაც ჩემ მიერ ნაჩვენები „დაკლებული“ მაინც ვერ აღავსებს და ვერ აღადგენს ტექსტს სისრულით. რისგამო საჭიროა ეს შესანიშნავი ძეგლი ასიოდე ცალად მაინც ხელახლა დაიბეჭდოს მარცვალ-მარცვალ, სტრიქონ-სტრიქონად, ბერაის წესრიგისა და მართლ-წერის შეუცვლელად. ასრეთი გამოცემა საჭიროა იმიტომ, რომ ხშირად ერთი რამ მცირე ნიშნის გამოტოვებით ბერაის ნათქვამი ორაზროვანი ხდება. რომ ცხადად გავაგებინოთ მკითხველს ჩვენი აზრი, თუნდ ამოვწეროთ ერთი ადგილი ჩვენი მოკამათეს დაბეჭდილიდამ და მერე იგივე ადგილი მოვიყვანოთ ბერაის მართლწერით.

დაბნები მათი:

სარკინე ქალაქი, კასპი, ურბნისი და ოძრაკე და ციხენი მათნი: ციხს-დიდი, სარკინისაჟ, უფლისციხეს, კასპისა, ურბნისისა და ოძრახისა.

ესევე ადგილი ბერაჟს მართლწერით:

დაბნები ნათი:

სარკინე ქალაქი: კასპი:

ურბნისი: და ოძრაკე:

და ციხენი მათნი: ციხს' დიდი

სარკინისაჟ: უფლისციხს'

კასპისა: ურბნისისა:

და ოძრაკისა:

ბერაის ნაწერიდამ გამოდის, რომ დაბნები ყოფილა 4 და ციხე 4 ან 5 (ციხს დიდი სარკინისაჲ, ე. ი. რკინის დიდი ციხე, უფლისციხე კასპისა, უწბნისისა და ოძრაკისა). ხოლო მოკამათეს დაბეჭდილიდამ-კი სჩანს, რომ ციხეთა რიცხვი ყოფილა ექვსი, რადგან ბერაის ნათქვამი „ციხს დიდი სარკინისაჲ“ გაუყვია ორად და ზედშესრული „სარკინისაჲ“ დამოუკიდებელ ცნებად აღუვიარებია. რომ „სარკინისაჲ“ მართლაც ციხე არ ყოფილა, არამედ მხოლოდ „ციხს დიდი“ ყოფილა „სარკინისაჲ“, ესა სჩანს შემდეგის მაგალითებიდამ: „ციხე დიდი სამშვილდისაჲ“ (სიტყვიდამ მშვილდი), „წყალი სწრაფი საცხენისაჲ“, „კაცი ჩინებული საქართველოჲსაჲ“, „დაბა თამარაშენი სამაჩაბლოჲსაჲ“, „ქულბაქი დიდი სავაქროჲსაჲ“, „კაცი მეცნიერი საოსურგეთოჲსაჲ“. და ასრეც „ციხს დიდი სარკინისაჲ“.

დიალ, შეუცვლელად უნდა დაიბეჭდოს ჩვენი საეროვნო ძეგლი, უშენიშნეზობდ. შემდეგ ამისა ყველას ნება აქვს თავისებურად გაიგოს და ახსნას ეს, თუ ის აღგილი ტექსტისა. მაგალითებრ, პავლეგ „ციხს დიდი სარკინისაჲ“ თუნდ სამად გაყოს და სამი ციხე გამოიყვანოს (ციხე, დიდი, სარკინისაჲ) და თუნდ პეტრემ ორ ციხედ აღიაროს ეს სამივე, ამით არც ბერაის და არც არავის რა დააკლდება, რადგან გამოჩნდება მესამე ანუ მეოთხე პირი, რომელიც ქეშმარიტებას აღადგენს.

ამას გარდა აქვე უნდა აღვნიშნოთ კიდევ: ა) მოკამათე ხშირად სრულიად უსაფუძვლოდ ხმარობს sic-ს, ე. ი. მდაბიურად ნუთუ-ს. „სიკ“ თუმცა ლათინურად ნიშნავს ნუთუს, მაგრამ ქართულს კილოებში დიდ სამარცხვინო სიტყვად ითვლება. მიუხედავად ამისა, ჩვენს მოკამათეს ძალიან ჰყვარებია ეს სიკი, რომ ალღასა და უალღას მით აჭრელებს ნაბეჭდს. მაგალითები: ჯვარის (sic), აღრნესე (sic), არმაზნი (sic), მეუფოჲ (sic), თქუა (sic) და სულ sic და sic, და ბ) მოქცევაჲ ქართლისაჲ-ს ეტრატის „ცხვირ-პირი“ აღმადგენელის ხელით ხშირად გათხუპნულია. რაც აღმადგენელს თავის ჭკუაში აღუდგენია, ის იქვე ეტრატის პაგინაციაზე მიუწერია. თავის ჭკუაში იმიტომ ვამბობთ, რომ ეს მინაწერებიც უმეტეს ნაწილად შეცდომით არის შესრულებული. მაგ. ტექსტში სწერია „ველაღს“, ხოლო აღმადგენელს ეს სიტყვა ეფთათს-დ აღუნიშნავს; დედანში ერთი ადგილი წაბლალულია და მიწერილი-კია „დიდი (ანუ თვისი)“, მეორე წაბლალული ადგილისთვის მიუწერია ნარევად; „—თვი“ (დედნ. გვ. 448), და სხ.-და-სხ. განა შეცდომა იქნება, რომ ესთქვათ, ამ ნარევ ხელს ეხლავე გარჩევა-გაცხავება და აღდგენა სჭირიაო! მომავალი დგმა რას იტყვის, რომ ამ ნარევით ათასწლოვანი, მრავალ ქარიშხალთა და ქარტეხილთაგან თავდახსნილი და ჩვენამდე გამოხწეული ტექსტი ბ-ნ აღმადგენელს გაუმორევებია და გაუსიკებია? ყველა რაგინდარამ რომ ჯღაბნოს ეტრატის ფურცლები, იგი

რალას დაემგვანება ათიოდე წლის შემდეგ? თუ რა გვარი სიფაქიზით დაცვა უნდა ამ გვარ ნაშთს, ესა სჩანს თუნდ მურიეს სიტყვებიდამ. „ბეთანიის ტაძარ-ში ვიყავი. განეცვიფრდი, როდესაც წავიკითხე ერთის ველურისა და ბარბაროსისაგან თამარის ბეთანიის სურათის ცხვირზე მიწერილი: „მე (სახელი) ეს სურათი ვნახეო“. ვისაც ასხიან ყურნი სმენად, ისმინენ.

მორჩა ჩვენი სათქმელი ნაცოდლიარ ტექსტის შესახებ. თუმცა მოკამათემ თავის პასუხში სასტიკად აღგვიტქვა, რომ ჩვენ აღარ გვიკადრებს და არასგზით აღარ შემოგვეკამათება, მაგრამ მაინც იქნება ოდესმე ინებოს და აღალოს პირი თვისი შესამუსრავად ჩვენის ნათქვამისა. დიად, თუკი მთელს საზოგადოებას ფიციით აღუტქვა შატბერდის დედნის მართლწერის სასტიკად დაცვა და ეს აღთქმა ჩვეულებრივადაც ვერ შეასრულა; თუკი თვის მიერ სატეხით ამოჭრილ-ამოყრილი წარწერა გადახება, აბა, რალა თქმა უნდა, ჩვენს „სამი ისტორიული ქრონიკისა“ და „წმ. ნინოს ცხოვრების“ ტექსტის შესასწორებლად შედგენილ სახელმძღვანელოსაც სულ ბრეს აადენს. ვიმეორებ, თუ თავისი ფიცი გატება და ინება опровержение-ს წერა, იმ შემთხვევაში, მინამ გამოაქვეყნებდეს თავის ნაწერს, ჯერ პირველად მიიწვიოს ძველი ხელის კარგა მკითხველთაგანი ვინმე და გააშინჯოს თავისი ამოწერილიცა და ტექსტიც, და შემდეგ ამისა გამოაქვეყნოს. თორემ, ვინ იცის, კა-

ცნი ვართ, მოსალოდნელს, რისხვა-ქუხილით დაწე-
რილს, პასუხში კიდევ ვრს-ის მაგვარი სიტყვები (მა-
გიერად ვდს-სი) არ მოჰყვეს და მით ჩვენი კამათი
სიზიფის დაუსრულებელ შრომად არ გადაიქცეს.
უკეთესი-კი იქნებოდა, თუ ჩვენი ნათქვამი მოკამათეს
არა სჯერა, ამ ნათქვამისა და აღნიშნულის დედანთან
შედარება მას მიენდო თავის საყვარელ მეგობრისა-
თვის, რომელიც, მისისავე თქმით, მას მიუწვევია სა-
მეცნიერო კატალოგის შესადგენად ამ სამი-ოთხი
თთვის წინად. რასაც ეს მეგობარი, თუ სადმე არსე-
ბობს ამგვარი კაცი, იტყვის, მისი ნათქვამი იყოს.
ამინ და კირიელისონ.

მწერლობა

მე-IX—X საუკუნისა

გამოცემა
მოსე ჯანაშვილისა.

ტფილისი
სტამბა მ. შარაძისა
1891

Дозволено цензур. Тифлисъ, 12 Августа 1891 г.

მწერლობა

მე-IX—X საუკუნისა

I

შატბერდის სამეცნიერო ქრისტომატიიდან ამოღებული
სამკურნალო ტრაქტატი *)

თვი: და თჳოჳა: ოცდაათსა: თ
: ლ : ავსა: სიტყჳ მკოჳრნალთა:
გან: რი: მოასწავებს: ასოთა:
გოჳამთა: კაცთასა: და:
ბადებასა: შინა: მათსა: და
არს: იზი: სიტყჳ: გამოკრებოჳლი:

ბ დაბადებასა კოროტა ჩნ
თასა ¹⁾): ჳეშმარიტითა გამო
ძიებითა შემძლებელარს ყი ²⁾)

*) ნიმუშად იმისა, თუ რა გვარ გაუკეთესებულ და განვი-
თარებული ენით უწერიათ ჩვენთა მამა-პაპათა და რა გვარი მა-
სალა უძლევიათ მე-IX—X საუკუნის სამეცნიერო ქრისტო-

კაცი. გოჯლისხმის იყო
ფად. ძალისა მისგან რი ³)
მოესწავების. ბოჯნებისა
გან თჯისა გამოცნობა~~სა~~ ,
თა მით. და ცხოვრებითა
გრძნობითა მით: . :
და რ ⁴) ბოჯნებაჲ ყოჯლისა კა
ცისაჲ არს მოძლოჯარ
მისავე. ად ⁵) შესაძლებელარს
გამოვაცხადოთ. რი ⁶) იგი
კოჯალყვეს. ბრძენთა მათ
მეცნიერებისა მისისათჯს.
წიგნთა შინა ზა მიწვენით
რლითა იგი რიმე იცნობა. ვრ ⁶)
არს ადგილი ყლთა ასოთაჲ
რნი არიან ჩნ შს ⁷): .: .:

მატიის შემადგენელთ დაჭაბუჯებულ და დავაყვაცებულ მკი-
თხველთათვის,—მომყავს, ავტორისავე ნაწერის წეს-რიგითა და
ქარაგმის გაუხსნელად, ამ ქრისტომიტიის (შატბერდის კრებუ-
ლი) ერთი ადგილი, სახელდობრ, მე-30-თე თავი წერილისა
«კაცისა შესაქმს.» დედნის ტექსტი ასომთავრულით დაწერი-
ლია. ქარაგმიანი სიტყვები: ხ (ხლო), რ (რამეთუ), ლი
(ღმერთი), რა (რათა), კა (ხმაჲ), რი (რომელი), მთ (მათ),
ზა (ზედა), ჩნ (ჩვენ), ჟლთა (ყოველთა), ჟლი (ყოველი), რნი
(რომელნი), ში (ყოველი), ჯეროვენ (ჯეროვან), რიმე (რომე-
ლიმე, რაიმე), რლარს (რომელარს), ჟლდ (კვალად), მკკო-
ვეთოჯ (უკუეითუ) და სხ. (იხ. ბოლოს).

რეს⁸⁾ იგი გამოიძიეს მას შინა
გამოცხადებითა. კორ
ცთაჲთა. და განპებითა
წყლოვლთაჲთა. და რიმე
გოვლისხმაყვეს თოვ რაჲსა
თვს. დაებადა ყი ასოჲ.
გოვამისაგანი. და იყო იგი
მოლოვაწეთათვს მათვწ
ყებელ. განმარტებითა რლ⁹⁾
სა შინარს სროვლი გოვლის
ხმისყოფაჲ: . :

ბ ოვკოეთოვ ვისმე ენებოს
რა¹⁰⁾ ეკლესიისაგან მიილოს
სწავლაჲ მისი. რა არა ოვ
კმდეს. გარეშტთა მათგნ
რაჲმე. რ ესრტთ ჯეროვენ
ებით თანააც. სამწყსო
თა მათ სოვლიერთა. სიტ
ყვსაებრ მაცხოვრისა. ვდ¹¹⁾
არა ისმინონ კჲ ოვცხოჲ
საჲ მის. ხ¹²⁾ აწ მივჰმართოთ
სიტყოვასა მას. და ვთქოვ
ათ. მსგავსად ძალისა.

სამთა ამათ ვხედავთ. ბოვ
ნებასა შინა კორცთა ჩნ
თასა. რლთათვს დაბადე
ბოვლარიან ყნი ასონი ჩნნი

რამე სიციცხლისათვის. და რამე
სიმდიდრისათვის. სიციცხლისა
და რამე დადგრომისათვის
შობისა. და დამტკიცებისათვის
ნათესავობისა. ხ რნი არიან
ჩნ შს ასოანი შემდგომნი
ამათნი. ვერეგების მათგან
ცხორებაჲ კაცისაჲ.

ად სამთა მათ შინა ვხედა
ვთ: თაესა. გოჯლსა. და
ღვძლსა. ხ შემატებაჲ ბოჯ
ნებისაჲ. კეთილთა შინა იქმ
ნების სიმდიდრისაგან. სიცი
ცხლისა. რი მოენიჭა კაცსა
რლარს ჭოჯრქერი. რლსა შინა
არიან საგრძნობელნი:

რ ესენი ვერ მოგოჯცემენ სიცი
ოცხლესა. რ თჯნიერ ამათსა
ცა შესაძლებელარს ცხრბჲ
ჩნი. დაღაცათოჯ არაარს
ცხორებაჲ ჩნი. გემოჲ ვნებ
ითი. თჯნიერ მათსა:

ხ მესამჲ იგი ესეარს. რლისა
გან იქმნების დადგრომაჲ
შვილიერებისაჲ. და დამტკი
ცებაჲ ნათესავობისაჲ:
და სხოჯანიცა არიან გოჯ

ამსა შინა. რნი ეზიარებიან
ამათ. შემატებასა შინა
და სარგებელსა. ვა ¹³) მოკცელი
და ფირტკ: რ ფირტკ არს. რი აგ
რძნობს. ცეცხლსა მას გოჯლისა
სა. და მოკცელი მიიღებს
ჰამადთა. ჰოჯრჰერთა მათ
თჳსთა შინა. აწოდეს ამათ
ზა განყოფილარს. აგებოჯ
ლებაჲ. ბოჯნებისა ჩნისაჲ
ჩას რ ძალი იგი ცხოველი. არა
ხ ერთსა პირსა ზა არს ჩნ
შს. აღ განოჯყვნა. მიზეზ
ნი იგი ბოჯნებამან. თითო
ვეოჯლოთა ასოთა. და თი
თოვეოჯლი მათგანი. იძოჯ
ლებოჯლარს შეწვენასა. ოჯ
რთიერთას. ხ რი ძიებოჯლარს
კრძალოჯლებისათჳს. სიცო
ცხლისა. და განშოჯენებისა
თჳს ბოჯნებისა. მრავალარს
და დაწვალებოჯლ. განყოფ
ასა შინა თჳსსა:

აღ მნებავს. რა ¹⁰) პირველად გნ ¹⁴)
ოჯყო შემოკლებით. რლსა
შინაარს. დგომაჲ ცხორ
ებისა ჩნისაჲ:..:

ბ ნივთი იგი გოჯამისაჲ ყლი ¹⁵⁾
თოჯრთ. სამრდისოარს

ყლთა ასოთა. და აწ თნა ¹⁶⁾
წარვჰკდეთ. სიტყუსა მისთვის

რ სიტყოჯაჲ ბოჯნებითი არას
გოჯარგებს. აწ გამოკოჯლ
ევისათჱს. შემოკლებით. რ
ცხადარს ყლთათჱს. ვდ
ბოჯნებასა შინა ჩნსა. პო
ენილარიან. სტჱქისნი ესე.
ამის სოფლისანი:

პიტყჱ ნაწილსა სიტფოჲსა
სა. და ყინელისასა. ნო
ტიისა. და სიკმელისასა
და რ ვხედავთ ვდ. სამნი
არიან ძალნი. რნი განაგ
ებენ. სიკოცხლესა: ერთი
მათგანი განატფობს. გოჯ
ამსა სიციხითა

თჱსითა. და მეორჱ იგი ძალი
ნოტია ჰყოფს. სიმკოჯრ
ვალესა. რა ¹⁰⁾ იყოს განსწო
რებით შეზავებაჲ მისი.

და რა ¹⁰⁾ არა წარწყმდეს ნო
ტიაჲ. სიმძაფრითა მკოჯრ
ვალეებისაჲთა. და კლდ რა ¹⁰⁾
არა დაშრტეს სიმკოჯრვალჱ

გარდარეოვლებითა მით.

ნოტიობისაჲთა:

და ძალი იგი მესამს. შემკ
რებელარს განბნეოვლთა
მათ შეერთებითა იოგთაჲთა
რნი შენაწევრებოვლ
არიან. ყლთა ასოთა და
ლითა მია მოძრავითა.
თავით თვისით. ხ ოდეს ძალი
მოაკლდეს. იქმნეს ასოჲ
იგი მკოვდარ. და დაკლებ
ოვლ. სოვლისა მისგან მო
ძრავითა თავითვისით.

და ჯერარს პირველად
ამისა. რა ¹⁰) განვიცადოთ.
სიმტკიცით დაბადებაჲ.
ბოვნებისა მის ჩნისა
კორციელისაჲ. აწ რაჲსა
თესარს ასოჲ ესე მაგარი
და კოვრივი. არა შემწნარებე
ლი. ბოვნებისა მის მგრ
ძნობელისაჲ. რლოარიან
ძოვალნი ჩნ შს:

და ვა (¹³) იგი მცენარენი ქყნისა
ნი. რლთა აქოვს ნაწილი
რაჲმე სიცოცხლისაჲ რ ⁴) იზ
არდების და იპოხების. და

არა სიკოჯრივი იგი რლარს
მას შინა. მიმღებელი არს
გრძნობისაჲ: ამისთვის ჯერ
არს. რა ¹⁰) იყოს მას შინა ძა
ლი. სიჩქოვსაჲ. შემ

წყნარებელი კოვალისაჲ:

მა ¹³) იგი ცკლმან რაჲ შეიწყნა
რის. ტუფარი ბექდისა გან.
რ სწორებით აქოვს. შეზავე
ბაჲ. ნოტიისა და კმელისაჲ

რ დღად ნოტიებამან არა
შეიწყნარის ტუფარი ბექდი
საჲ მის. და არცალა კლდ
სიკოჯრივმან შეიწყნარის
მსგავსად მისა. და ესე
ამისთვის იყო. რა ¹⁰) აკლდეს.
ცხოველთა. ოკპათიოსნ
ესი იგი საგრძნობელი. ვიტყ
ვთ. შეხებასა:

და რ გოჯამნი იგი ჩქვლნი:
ნაკლოვლნი სიკმელოსაგან
არიან განოკმარტველ და
ოკძრავ: ვა იგი ღროვბე
ლი ზღვსაჲ. რი იპოხების
და იზარდების ზღოვასა
შინა. დიდად ნოტიობისა
გან. და არა აღიძრვის:

ამისთვის შეიძინეს ძოვალნი
ესე მაგარნი. და კმელნი
და შეიხზნეს ნოტიითა კორ
ცთაჲთა. და იქმნნეს შედ
გმოვლ. და შენაწევრებოვლ
ერთი ერთსა. და შეძერწოვლ
ლარითა. და ამისგამო შე
იერთა გოჯამი. და განსროვლ
და. და დადგა. განს
წორებოვლი ძლიერი. და იქმ
ნნეს ძოვალნი იგი კმელნი
და მაგარნი. მტჯრთველ კორ
ცთა მათ მძიმეთა. ნოტი
ისაგან. და მას შინა
არა არიან ძოვალნი გან
შოვრებოვლ. და განყოფვილ
კორცთაგან:

მკვკოვეთოვ არა იყომცა
კაცი ოვძრავ. მდგომარს
ერთსა ადგილსა. მსგავს
ად ხეთა. და არამცა იყო
მიმო მავალ ფერკითა.
და არცა მოქმედ კელითა
შესაწევნელად ცხორებისა
ამისთვის არს კაცი. ქოვრი თვთ
მოძრავი. სოვლითა კელმწი
ფს. ნებასა თვსსა. შეძერწ

ოული. ლართაგან. მრავა
ლთა. ამის გამო იქმნნეს
ლონენი კელთანი. და მრავალ
სახენი მსახოჯრებანი
მისნი შოჯენიერნი.

ყლთა ღონეთა შინა:

ღა მისგამო იქმნა. ძრვაჲ
კელისაჲ. და მიმო ღრეკაჲ
თავისაჲ. და საქმს ღაწ
ოჯთაჲ. და ღაწოჯხვაჲ
და ახილვაჲ თოჯალთაჲ.

ღა სხოჯანიცა ძრვანი
იოგთანი. ლართაგან რნი
შეიოჯებიან. და განიმარ
ტებიან. და ძალსა მას
მავალსა აქოჯს. მოძრა
ვოჯაჲ სრბისაგან სოჯ
ლისა ნებსით განგებითა
ყლთა ასოთაჲთა. ხ ძირი
ლართაჲ მოძრავობისაჲ
ყი აპკაჲ არს თავისაჲ:
ამიერიითგან არღარა გკემს
ძიებაჲ ასოთათჯს ცხო
ველთა. ვინაჲთგან გან
ცხადებოჯლარს. ძრვაჲ
საქმეთა მათთაჲ:

ღა რი ¹¹) გოჯაოჯწყებს. ვღ ტჯნარს

- მიზეზი სიცოცხლისაჲ საქმს
ესე რი გამოჩნდის ვნებისა
გან მისისა. რ ოდეს იგი ეცის
რადმე აპკასა ტვნისასა
წყლოვლებაჲ. მწრაფლ მო
იწიის სიკოვდილი. და არღა
რა დაშთის ცოცხლებით წყ
ლოვლებისა მისგან. რლარს
იგი საძირკოველისა. რლსა
ზა აღშენებოვლარნ გოდოლი
- ბ რჟს მიდრკის საძირკოველი
დაირღვს ზა კერძოჲცა
მისი. რ ჭეშმარიტად ტვნირს
მომცემელი სიცოცხლისაჲ
- ღა კლდ ვხედავთ ვდ ¹¹⁾ ყი ²⁾ რი ³⁾
განეშოვრის სიცოცხლესა
მიიქცის საქმს მისი ყინელ
ად. და წარვიდის მისგან
მკოვრვალეზაჲ: ამითცა
კლდ ოვწყით ვდ სიმკოვ
რვალსცა მიზეზი არს. სი
ცოცხლისაჲ. რ რლსა იგი
მოაკლდეს იგი მკოვდარ
იქმნეს. და მისითა არსებითა
არს სიცოცხლს ცხოველთაჲ.
- ბ დაწყებაჲ და ძირი ამისი
გოვლი არს. რლისაგან გამ

ოვლენ. ნესტოვნი მრავალნი.
და განეზავების სოვლი
ცხოველი მათ მიერ. ყლსა
გზასა. სიმკოვრვალითა
ცეცხლებრითა:

- რ სიმკოვრვალესა ოვკმს
საზრდელი ბოვნებითი. დგო
მისა მისისათვს. რ ვერ მდვ
ომარს არს ცეცხლი თავით
თვსით. გარნა შემოსლვითა
შს მისსა. რლითა იზარდე
ბოდის. ამისთვს ნაკადოვ
ლნი სისხლისანი. გამოვლენ
ღვძლისაგან. ვა სოვლი ლარ
თაგან თვნიერ წყლისა. შეკ
რებოვლი სოვლითა მკოვრ
ვალითა. ყლისა მიმართ გოვა
მისა. რა ¹⁰) არა განიყენენ
ორნი იგი. და წარწყმდეს.
ცხოვრებაჲ:.
- რ განმრავლებაჲ ერთისაჲ
ერთსა ზა. განმრყოვნელი
არს ცხოვრებისაჲ. ხ მდიდ
არი. და რლსა არა რაჲ
ოვკმს. არარაჲარს გარნა
ლი მხოლოჲ. ხ კაცსა
ოვსოვსოვრებისა. და ოვლონო

ვებისა მისისათჳს ოჳკმან
მიზეზნი მჰყრობელნი ბოჳ
ნებისა მისისანი.

ამისთჳსცა სამნი იგი ძალნი
რნი მოვაკსენენით. ვდ მთ
გამო დგას გოჳამი. ოჳკმს
ოჳკოჳე მათ ნივთი. მისა
ღებელი დგომისაჲ. და სიმტ
კიცისა მათისათჳს:

ბ წყაროჲ იგი სისხლისაჲ. რლ არს
ღჳძლი. ნივთიარს მზრდელი
საჰმელთა. და სასოჳმელთა
მიერ. ვა ¹³) თოვლირაჲ და
ღვის მწოჳერვალთა ზა
მთათასა. და ნოტიობამნ
მისმან. აღადგინის. და გა
ნამრავლნის წყარონი
წყალთანი. კევენებსა შს
მთათასა. და სიღრმისაგნ
მისისა შეიწოჳრის და შეიწ
რდის. ნოტიებაჲ იგი ვდს ¹⁸)
გამოსცის ნესტოჳთა მრ ¹⁹)
და აღდგიან წყარონი წყ
ალთანი:.

ბ სოჳლი იგი მყოფი გოჳლსა
შინა. მოიღებს საზრდელ
სა თჳსსა. ასოჲსა მისმრ

მოძმისა თვისისა. რლარს
ფირტვ. რლ იგიარს ქოჯრი აე
რისა მომყვანებელი ნეს
ტუსა მის მიერ. რი ³⁾ შეადგს
პირისაგან. და მით მოიზი
დავს საშოჯმინველსა: აერი
საგან გარეშტთ:

და შს მისსა მყოფარს გვ
ლი. სახსდ ყოფისა ცეც
ხლისა მის მოძრავისა მდს ²²⁾:

და ¹³⁾ ვა საბერველითა
მჭედელთაჲთა. შემოიკრების
ნიაფი წოჯლილი. აერისაგან
მახლობელით. აღავსის.
ქოჯრი თვისი. და აგრილ
ობნ სიმყოჯრვალესა
მას ცეცხლის სახესა.

და მერმე მისცის ნესტოჯთა
გოჯლისათა. მკრთომალეთა.
ამას დაოჯცხრომელად
იქმს. რლსამე მოლ
ებით. მოიღებს გარეშტთ.
და რლსამე განგდებით.
განაგდებს შინაგანით:

ბ მე ვჭგონებ. ვდ ¹¹⁾ ესეარს მი
ზეზი სოჯლოტქოჯმისაჲ
რი ³⁾ იგი მოოჯკდის კაცსა

არს სახისაგან.

ბ ოდესმე ოკცალო რაასა
განმე იქმნის გონებაჲ გინა
თოჲ დაუოკდნის ჟამ
სა ძილისასა. განსოკენები
სათჲს კორცთაჲსა:

ად ⁵) საშოკმინველი არავე
დასცხრების. დალაცათჲ
არა შეოკდგის ნებაჲ.
და მე ვჰგონებ გოკლისა
თჲს. რჲს იყოს იგი შეცვ
ოკლ ფირტჲსაგან. ოკოკ;
ანაჲთ ²¹) კერძო. ვდ ¹¹) შემო
კრებაჲ და განმარტებაჲ
მისი. მიზეზიარს ძრვისა
ფირტჲსაჲ:

ამისთჲს ფირტჲ აგებოკლიარს
თხელად. ღროკბლის სახედ
მრავალ სადინელ შეძერწოკლ
ყიასა თანა. და რჲს
მოკრბის. და შემოიოკის
შეიწრდის სოკლი იგი მას
შინა. გამოკკრთის პირი
საგან. ხ რჲს განიკსნის
და განემარტის. მოზიდვით
მოიზიდის. არისაგან
სოკლი და ესე არს მიზეზი.

12

რლითა სოვლსილებს კაცი.
მრჩობლითა მით ცეცხლებ
რითა. მდს ²²⁾ მდგომარს _____

რ საკოვთრებაჲ. სიმკოვრვა
ლისაჲ არს ძრვაჲ მოქმე
დებისაჲ. და გვხილავს.
დაწყებაჲ მისი გოვლსაშინა
და დადგრომითა ძრვისაჲ
თა. ესე ასოჲ რი ³⁾ არნ მოღე
ბითა ფირტვსაჲთა აერი
იგი მდგომარს მისთანა მს. ²²⁾

ღა ამისთჳს ოდეს აღემატის
მკოვრვალეებაჲ იგი. ოვფროჲს
ზომისაარნ. სოვლის
ღებაჲ იგი მწრაფლ. ზაჲს
ზა ²³⁾ მალლად. კოვეთით ჟამ
სა კოვრვებისასა:

ღა სხოვათაცა სენთა ვდს ¹⁸⁾
ბოვნებაჲ იგი აზმნობნ.
დაშრეტასა აღსა მას. მკ
ოვრვალეებისასა. მოღები
თა მით ჰაერისაჲთა. ახ
ლად ზაჲსზა. ²³⁾ და რ ბოვნე
ბაჲ ჩნი გლაზაკარს. და
ოვკმან მას მიზეზნი მრავ
აღნი. დგომისა მისისათჳს.
არაზ ²⁴⁾ ჰაერიითა მით მაგრილ
ობელითა:

სიმკოვრეალესა გარეშტთ
მსგავსად ცხოველთა დგო
მისა. ად ⁵) ოკემს მას სა
ზრდელი მპყრობელი. და მო
მგებელი. და ამისთვის საქ
მლითა. და სასოკმლითაგან
სროკლდების ნაკლოვლევ
ანებაჲ იგი. რლარს კორ
ცთა შინა ჩნთა. ძალისა
მისგან მომყვანებელისა
და არს შეწევნაჲ ამის
მკოვრეალებისაჲ რლ
არს გოჴამსა შინა საქმი
თა მით ბოჯნებისაჲთა
რ ოკზეშთაესი იგი ასოთაჲ
და ოკმთაერესი გოჴლი არს
ვრ ⁶) იგი ვთქოჴთ. მიმწევნელი
მკოვრეალებისაჲ მის
სოკლიერისაჲ. და ცხოველე
ბისაჲ. ყლთა შინა ასოთა
რი ³) დაჰბადა დამბადე
ბელმან. რა ¹⁰) იყოს იგი მპყრო
ბელ ძალითა თკსითა ყლი ¹⁴)
სა გოკამისა. და ესე ამის
თკს რა ¹⁰) არარაჲ დაშთეს
განგებისაგან მისისა ოკქ
მად. და ოკრგებად.

და ამისთვის იქმნა ადგილი
გოკლისაჲ. ოკოკოვანა კერძო
ფირტუსა. და დადგრო
მითა შრვისა მისისაჲთა.
მოილის ფირტოვმან
მისა. და განავრცის შეწ
ყნარებისათვის ჰაერისა
და შეაჭირის. განსავალ
თა მათ ნესტოვთა. საშ
ოკმინველსა შინა განსა
ღებელად. ნეშტისა მის
დაშთომილისა მისგან:

და ადგილი სტომაქისაჲ არს
მახლობელად გოკლისა წი
ნაჲთ კერძო. რა ¹⁰) განატ
ფობდეს მას. რა ¹⁰) იყოს წარ
მართებოვლ საქმეთა
შინა თვისთა. და მითოვალ
ვასა ჭამადთასა.

რ სადინელი ჭამადთაჲ და
სოკლისაჲ. მახლობელარიაჲ.
ოკრთიერთას. შეტყ
ოკვებით. სიგრძით ოკრთი
ერთას. ერთპირად. და შთა
სლვაჲ იგი პირველად
ორთაჲვე მათ ერთისა
გან გზისა არს:.

ბ რეს მიიწიოს შინაგან სიღრ
მესა. ნოტიებისა მის მიმართ.
რლარს ღვძლსა შინა
დაოჯტევის ნოტიებასა მას
საკოჯტრებაჲ იგი მკოჯრ
ვალებისაჲ მის ცეცხლებრ
ისაჲ. რი ³⁾ იგი მსგავს არს
ფერსა სისხლისასა.

ღა ღვძლისაგან გამოვლენ
ორნი განსადინელნი.
მომსგავსებულნი ღართა
რლთა შინა არს სოჯლი და
სისხლი. რა ¹⁰⁾ იყოს სისხლი.
მდინარს შეწეწენითა მკოჯრ
ვალებისაჲთა. მისღვად
და განფენად ყლსა შინა
გოჯამსა. და ყლთაგან
ძარლოჯთა განიყვის. და
განიბნის ყლთა შინა ასოთა

ღა არნ ესე შეერთებითა.
ორთა მათ ძალთაჲთა
რნი იგი არიან განშაცხოვე
ლებელ და მთავარ. ვიტყუ
მკოჯრვალებასა. რი ³⁾ მიაწ
ევს ნოტიასა განგებასა
მას ძალისა ცხორებისა
სა. რლ იგი არს აპკაჲ თა
ვისაჲ:

რლისაგანარს ძრვაჲ ყლთა
იოგთაჲ. შეოქვაჲ. და
განმარტებაჲ ლართაჲ რი ³⁾)
ძრავს ყლთა ასოთა გოჯ
ამისათა. და მით იზარდე
ბინ. და ორძინ შეერთებითა
ორთა მათ ძალთა წოჯლი
ლადთაჲთა. რლარს ტჯნი.

და ზრდითა მისითა კლდ ¹⁷⁾)
იზარდების აპკაჲცა. რი ³⁾)
იგი ჰმოსია ტჯნსა. და აპ
კაჲ ესე ნივთიარს. რი ³⁾)
აწოვებს. ზსთგან ვე ²⁵⁾) ქოჯსდ
მდს. შემცველ მრავალთა
მათ. რლ არიან გოჯნი.
ზოჯრგისანი. და ზრდაჲ იგი
კლდ აწოვებს ტჯნთაცა მთ
რნი არიან ყლთა შინა ძოჯ;
აღთა იოგთა. და ლართა
განიყენიან. და თითოვეოჯლმან
მივლის გზაჲ თჯსი:

და ვრ ⁶⁾) შთავიდის იგი სტომ
აქად. არა დასცხრის ვდს ¹⁸⁾) და
ადნვის იგი მკოჯრვალეებითა
თჯსითა. ვა ¹³⁾) ბრძმედმან. და
მიავლინის იგი მისადინელთა
მათ რლ შეოჯდგან. და გან

იყვის ყშირი (?) წოკლილისაგან
და წოკლილი იგი მიიწიის საღი
ნელთაგან. თჳსთა ღჳძლად
ხ ყშირი იგი განვიდის. ადგილ
თა მათ ვრცელთა ნაწლე
ვად. და დაადგრის ჭამადი
იგი ჟამ რაოდენმე. ადგილ
სა თჳსსა. რა ¹⁰) არა მწრაფლ
განვიდეს. ლ დაოკცადებე
ლად ოკმდეს კაცსა ჭამად
და ოკცალო იქმნეს მისგამო
შსგავსად პიროკცოკთა.

ღა საკმარ არს ღჳძლისაგან
შეწვენად საქმითა მკოკრ
ვალეებისაჲთა. რა ¹⁰) შეცვალ
ნეს. ნოტიანი იგი მიმავ
აღნი და შექმნეს სისხლად

ბ ადგილი ღჳძლისაჲ შორავს
გოკლსა. რ ⁴) ვერეგებოდა ვრ
მცა იყო ასოჲ იგი მთავ
არი. რლარს ძირი ძალისა
მის ცხორებასაჲ. შექყლე
მოკლ სხჳსაგან. და განმცარ
ყოვნა. გოკნებაჲ მკოკრ
ვალეებისაჲ. შთასად
ინელმან მან ლარიანმნ
რლსა ჰრქჳან კორკი:

ამისთვის იქმნა მისავალი
გოკლისაგან ღვძლად. რი ³) მი
აწევს. სოკლსა მას ცეცხ
ლებრსა. და იგი არს განმგე
ბელი ყლთა ძრვათაჲ და
სლვათაჲ. ამისთვის ღირდა
რა ¹⁰) აქოვნდეს მათ სათა
რველად კემხაჲ. რი ³) იგი შედ
გმოკლარს ძოვალეებითა
და იოგებითა მრავლითა
და მას შინა არს დამტკიცით
და დაცოვლ ვა ¹³) მეოვფს.
შინაგან კრეტსაბმელსა მას.
დამკვდრებოჲლარს. და ეგ
რსთვე სახედ ვხედავთ გოკ
ლსა რ შეცოვლარს იგი ვა ¹³)
სახლსა შინა. დამყარებ
ოკლსა. მოცვითა მით ფერ
ცხალთაჲთა. გარემო
ჲს მისა და ოკოვანა
ჲთ კერძო. მომტკიცებ
ავლარს. ზოკრგის ძოვა
ლთაგან. შეზლოკდვილ ორ
კერძოვე. წინაჲთ კერძო
გარდართხმოჲლარს მკერ
დი და ოკლელნი სათა
რველად მისა ვნებათაგან

და ვა ¹³) იგი გიხილავს ქყნის
მოქმედთაჲ. განაგნიან რაჲ.
სადინელნი წყალთანი
რა ¹⁰) ნოტია ყონ ქყნჲ. აღ ⁵)
მტილსაჲ მიაგმსგავსოთ
რლსა შინა არიან. მრავალ
ფერნი ხენი. და თითო სახე
ნი. ნერგნი. დაწვალეზოკლნი.
ფერითა და სახითა.
და გემოჲთა. თითოვეოკლი
საკოჲთრებიტა თჳსიტა. იზ
არდების ერთისაგან წყლისა.

და ძალი იგი ნოტია მყოფელი
ყლთაჲ მაჲ ერთი არს ბოჲ
ნებით. და საკოჲთრებაჲ
მიმღებელთა მათ ზრდის
ათაჲ. განიყოფვის მრა
ვალ ფერად. ვრებიტა ³¹) თი
თოჲ პირიტა. და იქმნის იგი
სიმწარს ხესა მას ში
ნა. პავოკრეცისასა. და
მაკოჲდინებელ ხსსა მას
შინა მათოჲზნსა. რლისა
ნიგოზი მაკოჲდინებელი წა
მალი არს. და სხჲ ²⁸) არს ძა
ლი მისი ზაფრანსა შინა
და სხჲ არს ბარსაბონსა შინა

და სხე ²⁸⁾ არს ნერგსა შინა.
რლსამე შინა ყინელ. და რლსამე
შინა ტფილ. და რლსამე
შინა განზოგებითარნ ძალი.

და შროშანსა. და ვარდსა
აქოვს სოვლი ნელი. და ლელ
ოვსა და სხალსა აქოვს სიტ
კბოვებაჲ. და ვაზსა გამო
აქოვს ყოვრძენი. და მის
განარს ძალი ღუნისაჲ

და სხოვანიცა რნი აღმოს
ცენდებიან. ერთისაგან
მიწისა და ერთისაგან ნოტი
ისა გამოვალს და აღმო
აცენებს თითოფერად და
წვალეზოვლთა. ვრებასა ³²⁾
შინა მათსა:..

და ამას სახესა ვხედავთ
მტილსა მას შინა ჩნსა სოვ
ლიერსა. ბოვნებისაგან და
ოვფროჲს ოლისაგან. ³³⁾ ბოვ
ნებისა. ძოვალთა და ღრტ
ილთა. და ძარლოვთა. და
ლართა. და იოგთა. და კო
რცთა. და ცმელთა. და თმ
ათა. და ფრჩხილთა. და
თოჯალთა მხედველთა.

მრავალთა ფერთა. და ყოვ
რთა. მსმენელთა თითო ჰი
რთა კმათა. რი ³⁾ შეეტყოვების
ამათ საკოვთრებიითა.
განწვალეობოვლითა. განშოვრ
ეობოვლითა. ოვრთიერთას
ერთისაგან საზრდელისა
რი ³⁾ შეიცვალეობის თითოვეოვლ
თა შინა ასოთა. საკოვთ
რებისაებრ მათისა. რ ⁴⁾ რი ³⁾ მი
იწიის თოვალად შეეზავის
ასოსა მას მხედველსა.
და ავკათა მათ განრჩ
ოვნივლითა. გოვგათასა
და რი ³⁾ მიიწიის სასმენელად
შეეზავის ბოვნივბასა მას
შინა სმენისასა. და ბაგე
თა შინა განემარტის საზ
რდელი. ძოვალთა შინა შეშა
გრდის(ღ). და განფიცხნის.
და ტვნითა შინა დაღობის.
და დაჩჩვს აღმოცენებისა
თვს. თმათა ორთქლითა.
მით განმწვალეობელითა.
და ოვკოვეთოვ განვიდის იგი
სადინელთაგან მრგოვალ
თა. გროზ იქმნის თმაჲ იგი

.
.
.
.
.

ორი სვეტი დე-
დნის ტექსტს
აკლია.

მისგან კაცობრივისა. და
შექმნა იგი კერპად. ვა ¹³) იგი
მთლელმან მან. ჟამად
ჟამად განასროვლის. სახს
იგი ნივთსა მას შინა. პირ
ველითვან. დასასროვლადმდს
ეგრეცა გამოთლად. ბოვნი
ბისა მის ჩნისად. სოვლისად
არს. პირველად დაწყებად
ოვსროვლად. განსროვლებ
ასა სროვლ. და იყოცა ოდ
ესმე. სროვლ. ოვკოვეთოვ
მცა არა შემთხოვრებასა
მას ბოროტისასა. დაეპრ
კოლა მადლისა მისგან
სროვლისა. და დაკლებოვლ იქმ
ნა. დაბადებოვლობად იგი
რამცა ³⁴) მბრწყინვიდა მის
.. ხატებად იგი ღე: ²⁶)
.. იქმნა შრომით. და მოგზ
აოვრეპით. მიშავალ სოვლი

კაცისაჲ. მასვე სისროვლელ
სა. ამას მიოვწერს დბლი ²⁷⁾
მცქლი ჰაველს კორინთელთა
მათ და იტყვს.

ოდეს ყრმა ვიყავ. ვიტყოდი
ვრ ⁶⁾ ყრმაჲ. ხ ოდეს ვიქმენ
მამაკაც. დაოვტევე სიყრ
მისაჲ იგი. რ ⁴⁾ არა სხჲ ²⁸⁾ სოვლი
არს ყრმისაჲ. და სხჲ მამ
აკაცისაჲ. ად ⁵⁾ ოვსროვლ
არს ყრმასა შინა. და სროვლ
მამაკაცსა შინა.

და ვა ¹³⁾ იგი მცენარსთა. მოხ
არდთათვს ვიტყვთ. ად ⁵⁾ ცხო
ველარიან. რ რლსა აქოვნდ
ეს. ნაწილი ცხოველებისაჲ.
და ძრვისაჲ: არა ერქოვმის
მას ოვსროვლო. და არცა
ოვსროვლ. ოდეს აქოვს ცხ
ოველებაჲ: რ ოდეს იქმნა
მცენარს მოზარდცა არს

ად ⁵⁾ ვერ მიწვენოვლ საქმესა
გრძნობისასა. ვგრეცა პი
როვტყოვთა შინა არს სლი ³⁵⁾
პიროვტყოვებრი მგრძნობე
ლი. და ვერ მიწვენოვლარს

სისროვლესა. რლარს მად
ლი მეტყოველი. და გოვლის
ხმის მყოფელი:..

ამისთვის ვიტყვთ. ვდ ¹¹) სოვლი
განსროვლებოვლი ჭეშმარიტი.
კაცობრივია რს საცნა

ოვრ. ულთაგან საქმეთა მისთა
b რი ³) გარეშს არს მისა. სახელის
დებით b იწოდების სოვლა.
და არა ჭეშმარიტ. ვინაჲთ
გან ოვსროვლარს იგი. ად ⁵) არს
მას შინა ნაწილი მოქმედი
მშოვმინვიერი. ვრ ⁶) იგი გოვესმა
მოსსგან დბდბისათვს კაც
ისა. ვდ ¹¹) არს იგი კაცსა შინა
მიდრეკითა მით მისითა ბოროტად
რლისათვსცა მცქლი ³⁷) ასწავებს
და იტყვს. განიძარცოვით.
კაცი იგი ძოველი. და შეიმოსით
კაცი იგი ახალი. განახლებოვლი.
მსგავსებითა დამბადებელისა
თვსისაჲთა: ად ⁵) იყოს
ჩნდა. რა ¹⁰) კლდ ვეგნეთ. მად
ლსა მას. მსგავსებისა დთი
სასა. რლითა დაჰბადა
დნ კაცი. პირველ ოდეს თქა ²⁹)

შქმნეთ კაცი ხატად და
მსგავსად ჩნდა. რლისაჲ

. : არს დბჲ ³⁰) და ძლიერე

. : ბაჲ. აწდა : .

. : მდს და : .

. : ოკი : .

. : ოკე : .

. : ან : .

მსე კაცისა შესაქმს დაიწერა დედითა იწხნი-
საჲთა. ვინიკითხვდთ მწერლისათჳს ლოცვა ყავთ.

(დედნის გვ. 121).

II.

სასწავლო წიგნი

ძ: ნ
. ქ
.
.
თ : *)

ამას შენდა პატიოსანო: ჩნ შევსწ
ირავთ. რლისა მადლისათჳს ჰკით
ხს. მოკსენებაჲ მისთჳს იყვნ. ³⁸)
არიან მრჩობლ წერილთა მათ
წარმოღება. პირველად დაბა
დებოჯლთა მათ ღთისა მიერ
ექოჯსთა მათ ღღეთა ქმნოჯლი

*) წაბლალულია დედანში. მიხედვისამებრ სამეცნიერო ქრისტომატიის დანარჩენ წერილებისა, აქ უნდა ყოფილიყო მოხსენებული ავტორის სახელი და აგრეთვე სახელი იმ კაცისა, ვისადმი მიმართულია ანუ ნაძღვენი ეს ეპისტოლე. ავტორი რომ ყოფილა ქართველი, ეს ცხადად სჩანს თვით მის ნაწერადგან. თუ რა დროის ძეგლია „სამეცნიერო ქრისტომატია“, საიდამაც ამოვიღეთ ეს „სასწავლო წიგნი“ და „სამკურნალო ტრაქტატი“, ნახე წიგნში „მწერლობა მე IX-X საუკუნისა“.

და სხოვანი რნიმე წთაგან ³⁹⁾ წიგ
ნთა. თავდგმოვლნი. შემდგომდ
ჟმთა აღწერილნი: . :

ბდამისითგან პირველ შექმნოვლი
საათ. ვე ²⁵⁾ თევდოსი ღთის მოყოვ
არისა: ზ: და აბოვდანტის მბ
რწყინვალისა. მერმე კლდ რაო
დენი იქმნა სოფელსა შინა: ლ:
წვალეებისა სახელები. და განმ
არტებაჲ მათი. შემოკლებოვლი
თა და ოვზეშთაესითა გოვწნებ
ითა თითოვეოვლისა მათისათვს
რაოდენი შექმნა ღნ. ექოვთა (?) დღე
თა სოფლის შესაქმისათა. რლ
სა იგი ითხოვდა. და მიგიწერეთ შნ: ⁴⁰⁾

ჰ: და არიან ესე ბ სა დღესა ცანი
ზესკნელნი და პირველსავე დღესა
ქოჯესკნელნი: ბ: ქყნა: ბ: წყა
ლნი. რლისაგან არს. 'თოვლი მყინ
ვარი. სეტყოვაჲ. თრთვლი და ცოვ
არი. და სოვლნი მსახოვრნი. რლ
არიან ესე: ლ: ანგლზთა პირნი:
ანგლოზნი მადიდებელნი. ანგლზნი
ქართანი. რნი ჰბერვენ. ანგლზნი
ღრო;ბელთანი. და ნისლისანი. და
სეტყვსანი. და თოვლისანი. და
თრთვლისანი. ანგლზნი კმისა ქოვ

ხილისანი. და ელვისანი. ანგლზნი
ცივისანი. და ცეცხლისანი: .

ანგლზნი ზამთრისანი. და თესვისანი.
ანგლზნი არსსანი. და ზაფხოვ
ლისანი. და ყნი ⁴¹) სოვლნი დბდბლ
თა მისთანი. კათაშინა და ქუ
ნსა ზა. ოვფსკროვლოთანი. და
ქოვეშს ქყნისანი: მ:

ჯჯხთისა ⁴²) და წარსაწყმედელისა
ნი. და ბნელისანი. ზა ოვფსკროვლ
თა წყალთანი. რლ ოდესმე ქუნ
სა ზა. რლისაგან ბნელი მწოვხრი: მ:

ზ: ლამს და ნათელი დღისაჲ და განთია
დისაჲ. ესე შვდნი ძლიერნი საქმენი
ქმნა ღნ დღესა მას პირველსა:

ძ: ხ მეორესა დღესა პირველ სამყ
აროჲ შს წყალთა და წყალთა: ამას
დღესა განიყვნეს წყალნი. ზოგი
მისი აღკდა ზა სამყაროჲსა და
ზოგი მისი დაადგრა ქოვეშს სამ
ყაროჲსა მას. შს ყლსა ზა პირსა
ქყნისასა. ესე ხ ქმნა ღნ დღესა: ბ სა

ძ: ხ მესამესა დღესა. ზღოვები მდინა
რები. წყაროვები ტბები. მეორედ
თესლი სათესავი. მესამედ მცენარ
ენი. ხს ნაყოფიერი და ოვნაყოფოჲ
დ: მალნარნი. ესე ოთხი საქმს

ძლიერი ქმნა ღნ ღღესა მესამესა:

ძ: ხ მეოთხესა ღღესა. ა: მზს და მთ
ოვარს. ზ: ვარსკოვლაენი ესე სა
მნი: ღიღნი საქმენი ქმნა ღნ ღღე
სა :ღ: სა

ძ: ხ მეხოვთესა ღღესა. ა ვეშაპი ღიღი
ზ თევზნი და სხოვანი. ზ მფრინვე
ღნი ფრთოვანნი წყალთა შინა
ესენი ქმნა ღნ ღღესა მას: შ: სა:

ძ: ხ მეექოვსესა ღღესა. ა: მკეცნი საც
ხოვარნი. ქოვეწარმავალნი ქყნი
სანი და კაცი. ესე ღნი ⁴³) ღიღნი
საქმენი ქმნა ღნ ღღესა მე: შ: სა
და იყო ყი ²) ქმნოვლი ღღე ძბ: შ თა ღღეთაღ

ძ: ღა აღასრუვლა ყივე ⁴⁴) საქმს თვისი
ღღესა მას მეექოვსესა რაოდენ
არიან ცათა შინა და ქყნსა ზა ზღ
ოვთა შინა და ოვთესკროვლთა
ნათელსა და ბნელსა და ყლსა შინა

ღა განისოვენა ღნ ყლთაგან საქმ
ეთა მისთა. ღღესა მას მე: ზ: სა:
და აკურთხა და განწმიდა იგი
და აოვწყა იგი ანგლოზისა მიერ.
მოსსს. რ ⁴): ძბ: მამათმთავარ
ნი აღამითგან ვე ²⁵) ისლისამღს ⁴⁵)

ღა გამოვირჩიო თავისა ჩემისა
ნათესავისაგან მისისა. ერი მო
გებოვლი ყლთაგან წარმართა.

ხ იყვნის თაენი ესე. და არიან ნა

თესაენი. რლთათუს თქა ²⁹⁾ ონ ⁴⁶⁾ ესრეთ:

ჰ: ადამ: სტო: მნოკს: ქაინან:

მალაღელ: იარედ: მნოკქ: მათ

ოკსალა: ლამექ: ნოვს: სსმ:

ართაქსად: სალა: ხ კაინან

არა მოაკსენა რიცხოკსა შინა

მბერ: შალეგ: რაგავ: სეროკქ:

ნაქორ: თარა: აბრაჰამ:

ისაკ: ღა: ისლ: ერთბამად: კბ:

ნათესავ. : ამისთჳსცა: კბ: არიან

ანბანნი: ებრაელთანი: რლ ⁹⁾:

არიან ესენი: ანბანი ებრაემბრი.

ჰ: ალფე *) : : ბსთ: : ზიშელ: : ღალს: ლს:

ვაგ: : ჴანავ: სთ: ტსთ: იოთ:

ჰათ: ლამედ: მემ: : ნონ: სამექ:

აინ: ფს: : წადს: : ქოფ: : რს: შინ:

თავ: ამისთჳს: კბ: წიგნარიან.

ძოკელისაგან შჯოკლისა : .

მსე მოკლნი ებრაელთა შს: კზ

რადმე არიან: ხ კბ აღირაცხები

ან: რ ხოკთნი იგი ასონი მთ შს

ორკეც არიან: ჰათ მრჩობლარს:

მემ: ღა ნონ: ღა ფს: ღა წადს

მსრეთცა წიგნნი აღირაცხებიან

ა აბესით რლარს შობაჲ სოფლისაჲ:

*) დედანში ყოველი ასოს სახელის შემდეგ თვით ასოც სწერია.

- ბ ქლისმოთ რლსა ჰქჳან გმსლოვთაჲ ⁴⁷⁾:
- ბ მდოისკრა: რლარს ლევიტელთაჲ:
- დ მდოდაბირ: რლარს რიცხოვთაჲ:
- ე მეედებარიმ რლარს მეორს შჯოვლი
- ვ დიიზ ⁴⁸⁾ რლარს ისოვ ნავესი: წიგნი
- ზ დიიოზ: რლარს იოზი: . :
- ც დასოპტიმ: რლარს მსაჯოვლოთაჲ
- თ დიროვთ: რლარს როვთისი:
- ი სფერთელიმ რლარს დავითი: . :
- იპ ღვბდრიაშია რლარს ნეშტთაჲ ა:
- იზ ღვბდშიამინ: რლარს ნეშტთაჲ ბ:
- იზ დისმოვლ: რლარს მეფეთაჲ: ა:
- იღ დიდთოვდისმოვლ ⁴⁹⁾ რლარს მეფთაჲ: ბ:
- იმ დმალაქიმ რლარს მეფეთაჲ: ბ:
- ივ დმალაქიმ რლარს მეფეთაჲ: დ:
- იზ დმასალოთ რლარს იგეთაჲ:
- იც ტკოველსთ რლარს ეკლესიასტს:
- იოთ სირამ რლარს: ქებაჲ ქებათაჲ:
- კ დათარიასარა რლარს იბ წწყლოთაჲ:
- კპ დიესაია: რლარს ესაია წწყლისაჲ: ⁵⁰⁾
- კბ დიიერემია: რლარს იერემიაჲსი:
- კბ დიეზეკიელ: რლარს ეზეკიელისი:
- კდ დიდანიელ რლარს დანიელისი:
- კე დიეზდრა: რლარს ეზრაჲ: ა:
- კვ დიეზდრა რლარს ეზრაჲ: ბ:
- კზ დიესთერ რლარს ესთერისი: . :
- ძ: არიან სხოვანიცა მკირენი წიგნი

ნი: რლსა ჰრქჳან: ძინოთ: რლარს გოდბჳ:
ესე იერემიასა შეერთჳს: რლარს
რიცხჳსა მაგის მეტი: და იერემია
სავე შეერთეს: რა ¹⁰) ოკოკვე რიცხჳ;
ცა ესე წიგნთაჲ გაოკწყო ჳემ
მარიტითა სიტყჳთა: . :

ძ: ხ სიტყჳსა შემოღებისაჲ ამის არს
სახჳ ესე: ოთხად და ხოჳთად
განჳყოფენ. ებრაელთა ყრმნი ⁵⁴):
ძოკელისა შჯოკლისა განთა:
ხოჳთეოკლად დააწესებენ მოს
ეს წიგნთა: რ შემდგომთაჲცა მათ
ესრჳთვე დააწესეს. რლარიან
წიგნნი ესე: შობათაჲ: გამოს
ლვათაჲ: ლევიტელთაჲ: რიცხთაჲ:
მეორისა შჯლისაჲ: მეორედ:
ხოჳთეოკლად: სტიქერონნი: რლარ
იან: წიგნნი ესე: იობი: ლვთი: იგვთა:
ეკლესიასტჳ. ჳებაჲ ჳებათაჲ: . :

ძ: ხ სიბრძნჳ სოლომონისი. და ზირ
აქი. იგიცა სტიქერონვე არიან:
და სარგებელნი არონაჲსანი
რლარს კიდობნისანი. ხ ებრაელთა
არა დადვეს ძოკელისა შჯლისა

ძ მესამედ ხოჳთეოკლად წნწყოთაჲ
რლარიან წიგნნი ესე: იბ თა წნწყო
თაჲ: ისაიაჲ: იერემიაჲ: მზეკიელი

ღანიელი: რნ იწყო წნწყლებად.

ოჯწინარსს ეზეკიელისა:

ბ ცხოვნდა ცხოვრებასა მისსა.

მრავალჟამ. და მიიწია ვე ²⁵) მეორსდ
წლადმდე. დარიოს მეფისა.

რი ³) იყო ოჯწინარსს პირველსა წელ
სა კჯროს მეფისასა:

ძ: ხ შემდგმდ ჟმთა წნწყლთა ამთ
წნწყლებდა ანგეოზ. დასაბამსა
მეორედ უსნებასა მის ტაძრისასა
ისმს ⁵²): წნწყლებდა ზაქარიაცა
შემდგმდ: მე დლისა ანგეაჲსა
დასასროკლსა უსნებისათჳს.
მის ტაძრისა. ხ ჟმთა მათ წნწყ
ლებდა მალაქიაცა: . : .

ძ: ხ ზოგად აღიწერნეს. ესე: იზ ნი წწყლნი

ძ: მეოთხედ ხოჯთეოჯლად დააწესეს
წიგნსა: რლსა ჰრკჯან. ლექთობინ
რლ გამოითარგმანების. დაწერილად.
ესე წიგნნი არიან ისოჯ ნავესი.
პირველი წიგნი. მსაჯოჯლთაჲცა მასვე
შეერთვის. და როჯთისი. ამისთს
ერთი იგი ასოჲ ორკეცარს. რლარს
ქათ: ნეშტთაჲ: ა: და მე ბ: ამი
სთჳს. რ ორკეცარს მემ: . :

ღა მეფეთაჲ წიგნი. რ ორკეცარს
ნონ. მე: ბ: და მე ლ: მეფეთაჲ

რ ორკეცარს: ფს: ესე არიან: ოთ
ხნი იგი ხოჯთეოჯლნი: რნი იგი
ალირაცხებიან: : ძ : წიგნად არიან
: ძდ : თავ რიცხვთ: ამისთჳს რ ორ
კეცარიან: ღ ნი: იგი ასონი: :

ძ: ხ შემდგომად ღ თა ამათ ხოჯ
თეოჯლთა : ძა : პირველი და მე : ბ :
წიგნი ეზრახსი. ერთ წიგნად
შეირაცხების. ებრაელთა შს. ამის
თჳს. რ წადეცა ორკეცადვე შე
ირაცხების რლარს: ძმ: თავი: წოჯ
ლილ წოჯლილად თქოჯმოჯლი:

ძ: ხ ესთერისი წიგნი: ძბ: შეირაცხების
: ძზ : თავად იპოვების: ესე ძბ ნი
სადავე იპოვებიან. და მრავალ
ფერითა სახითა აღრაცხნი:

ძბ თა მათ საქმეთათჳს. რლ
ქმნა ღნ: მ თა მათ ღლეთა სო
ფლის შესაქმისათა. ძბთა მთ
თჳს ნათესავთა ადამითგნ
იპლისამღს. ძბთა მათთჳს
ასოთა: ალფითგან ვე²⁵) თავად
მღს: და ძბთა მათთჳს წიგნთა
შობათაჲთგან ვე²⁵) ესთერისა. და
საწყაოჯლიქმნა: ძბ სა ქსესტსა
ჰრქჳან ებრაელთა მოღ. ხ მოღი
ბერძენთა გამოთარგმანეს და

მოდაღვე სახელსდებენ:

მგრევე სახედ მეგვპტელნი. სახელსდებენ **მიტ**. ეგრევე სახედ ასოჯრნი. და არაბიელნი. **მოდაღვე** სახელსდებენ. რი ³⁾ გამოითარგმანების აღსარება. რლარს **მოღიმ**:

მოკოვეთოჯ არა აღიესის **მოღი** იგი არა აღიარის ვდ ¹¹⁾ სავსს არს: და სხოვასაცა ადგილსა გა მოთარგმანებაჲ ორკეცად ჰპოვო: რ ჰრქვანცა გნომონ რლარს საწყაოჯლი: სახელედების აღსარებაცა. და აღსარებოჯლი და აღმარებელი:

რ რიცხვ იგი საქმეთა მათ ღთისათაჲ დასაბამითგან **ქბთა** მათ ასოთა სიტყუს შეთოდებაჲ (?) რლი სათვს უჯოჯლი ჩნდა მოიწია. და ღთისა მოძლოჯრებითა ყივე ⁴¹⁾ ჩნ სახელ გოჯექმნა: რლისაგან უჯოჯლი. და საიდოჯმლონი. მას შინა. ქს იჯ ⁵³⁾ მოსლფასა მას მისსა გჯწამა. და გამოგჯცხადნა რი მოვიდა და სახარებითა მით აღგჯესო ჩნ. საზომი იგი ცხორებისაჲ. **მოღისა** მისგან ესე იგი არს აღსარებისაჲ. ყნ რნ ⁵⁴⁾ აღიაროს

მისა მიმართ. ცხრბჲ მისგან
შეიმოსოს. საწყაოვლითა მით
სიწმიდისაჲთა. რ ებრაელთა თქვ
ან. რლარს **კბ**: ქსესტი: პირველ მო
კსენებისა მისებრვე. აღრაცხილი
სა. რნი მრავალ სახედ თქოვმ
ოჯლარიან. რ მრავალთა სხოვ
ათა ნათესავთა. გინათოვ შეჰ
მატეს. გინათოვ გამოაკოვეს
საწყაოვლისა მისგან. რი ³⁾ ჰეშმა
რიტად ებრაელთაგან აღირა
ცხა. აღ ⁵⁾ ჰრომთაცა შს იპო
ვა. ენისაებრ მათისა: . :

მოღსა საწყაოვლ ჰრქჳან. ვა ¹³⁾
ებრაელთა შს. აღეფ ყრმასა
სწავლასა შინა ჰმოძლოვრინ
და ბერძენთა შს აღფინ ძიებად
იპოვა. და სახელედების. ხ მე ვის
წავე. ებრაელთაგან. ცხადად
იპოვნეს. სხოვასაცა ენასა შს
ად დავითსაცა: **ი** წიგნადვე განჰ
ყოფენ: პირველით: ფნით ⁵⁵⁾: გან. რლ
არს. **მსრია**, რი გამოითარგმანების.

ნეტარ არს კაცი რი არა მივი
ვე ²⁵⁾ რლისა თავი: **მრმეს ჰილალ დაჯო**
მბიონ. რლარს ნეტარარს რნ
გოვლისხმა ყოს გლახაკისაჲ.

ხ აზილას თქა ²⁹). ნეტარ არს სახს
კეთილი მიცემად: **ბ: წიგნად: მა ⁵⁶)**
რლისა თავი. ძიალთა აროგალა
შისიპაინ: რი გამოითარგმანების.
ვა ¹³) სოჯრინ ირემსა ვე ²⁵) **ოა ⁵⁷)**
თავადმდს: რლისა თავი. **სლოინ**
მასფატა ჟლაჟელ მჟთმ რი გა
მოითარგმანების: ღო სარჩელი
შენი მეოჯფესა მიეც. **ზ წიგნად: ოა ⁵⁸):**
რლისა თავი: აჟბოთ ისლესოიბ
რლი გამოითარგმანების ვრ კეთილ
არს. ისლისა ღი გოჯლი ვე ²⁵) **ჰს ⁵⁹):** მდს
რლითა (?) თავი. ესდიადონა. ილოჯლა
მასის. რი გამოითარგმანების:
წყალობათა შენთა ოო ოკე ⁶⁰)
ოჯვალბდე: **ხ ღ წიგნად ჟთ ⁶¹)** რლისა თავი
აღონა იმაონა თააიათა
ლანოჯ რი გამოითარგმანების
ოო შესავედრებელ მეყავ ჩნ. ვე ²⁵) რე მდს ⁶²)
რლისა თავი. ოჯდჯლა ადონაი
ქიტოფ ქელოჯლა მესდო. რი გამო
ითარგმანების: აოჯვარებლით ოა ⁶³)
რ ტკბილარს. ხ არს ფნთა ⁶⁴) მათ ზა
ბ: მ: წიგნად: რა ⁷⁴): ფნი რლისა თავი
ოჯდოჯლა ადონაჟ ქიტობ ქილოჯლ
ამისდო. რი გამოითარგმანების

ეგრეთვე: აოკვარებდით ოა რ კეთილ
ვე ²⁵) დასასროკლადმდს ვე ²⁵) მეერგა
სესა ფნსა. რლისა თავი არს
პლელოკველ. ბაკადისო რი გამო
ითარგმანების: აქებდით ღა სიწმი
ღეთა შინა მისთა. არს იგიცა
აზა ⁶⁵) რნსა ⁶⁶) ფნსა: წიგნი განმრთლს
რ ებრაელნი ჰყოფენ. დასასროკლსა
თითოვეოკლისა წიგნისასა
მ თა მათ წიგნთა საფნეთა ⁶⁷):
და სროკლსა მას ფნისასა:
საგლბელი დასასროკლი არს წიგნსა:
მისტობაროქ აღონაჲ სლოი
ილლი: მეალო აოდ: ლაოკლა
ამინო ამინ: რი გამოითარგმნბს.
ქხლარს ⁷⁵) ოი ⁷⁶) ღი ილლისაჲ ამიერთგან
ოკე იყვნ იყვნ. მსე არს სადა
დაესროკლების თითოვეოკლი მ ვე ⁶⁸) იგი
წიგნი რიცა ⁶⁹) იგი წერილარს დასას
როკლსა: მე მ ფნსა და მღა სა და
პპ და რმ სა ⁶²) ხ რ ⁷⁷) და მეერგასისა მის
ქხლრს ოი ღი ილლისაჲ იყვნ იყვნ. ყი
სლი აქებდით ოა: რი ითქოკმის ებრა
ელებრ ქოჰანნეს: სამათე ისე
თელოკლა. აღელოკლა ითქოკმის
აქებდით: აღ ითქოკმის ოა. და

დაესროკლები მ ოკლისა ამის
სათსალმოკნისა საქმს:

ბ მიკრს: თითოვეოკლად: აღმოკ
ითხველთაჲ. ესოდენისა ამის
სლისა წდისა შემზადებაჲ და
გოკლის ხმის ყოფაჲ. რნი სარგებ
ელსა ამას. და ლთისა ნიქსა
მიიღებენ. რა ¹⁰) არცალა ამასზა
იქადოდიან. შს წარმართთა
ყრმათა. აღ ⁵) რა ¹⁰) ოკწყოდინ
რაჲცა იპოვოს მათ შს შემზა
დებოკლი გინათოკ შჯლისაგან
ჭეშმარიტად წთაგან წიგნთა ძოკ;
ელისაგან შჯლისა. და ახლისაგან
რი იგი მათ შს იპოვოს. მიზენი
აქოკნდეს. პირველად წარმართთა
შს: ასოჲსა შემოღებაჲ

ძ: აღეფისაგან. რი ითარგმანების
სწაელისა მცნებაჲ. მოყვანე
ბოკლსა მას ყრმასა და იტყვს
ისწავე აღეფისაგან. და მათა
მიმსგავსებოკლად. აღთა სახელი
დასდვეს. და შეეტყოკა გამოთ
ქოკმაჲ იგი. გამოთარგმანებ
ოკლისაჲ. ბერძენთა ენასა. :
რა ¹⁰) ჰრქას ⁷¹) ყრმასა ისწავე ძიებად

აღფინ. რ აღფინსა ძიება ჰრქჳ
ან. ბერძენთა ენასა. აღ⁵) რ⁴) თავცა
არს ასოჲ იგი აღფაჲ. და
ღთისა მიერ მოცემოჲლარს. ნა
თესავსა კტათასა: აღებად პირი
სა. და გოჯლისხმისყოფად. რლ იგი
წიგნსა ისწავებდედ. დიდითა
აღებითა პირისაჲთა ითქოჲმის:
ბ სხჲ იგი ასოჲ მცირედითა აღე
ბეჭა პირისაჲთა. მიეთხრობვის.
ღა ითქოჲმის. აღ⁵) არცალა
ასოჲ აქოჲნდა ბერძენთა. აღ⁵)
ფუნკისაგან ასოჲთა წერდეს
მათსა მას ბერძოჲლსა ასოსა:
რ ეგრსთვე კმითა და სახელის დებ
ითა. ვა¹³) ებრაელთაჲ. მიმსგავ
სებოჲლად. ჰებრაელთაებრვე
პინიკთა მათგანვე იპოვა: .
პალამიდის ვინმე: ოჯკოჲჯანაჲს
კნელ მოვიდა: და იწყო: აღფა:
ბეტა: იმ⁷²) ხ ასოჲ ბერძენთა ოჯპო
ვა. მარტოდ. ესე იგი არს: . .
აღფა: A: ბეტა B: გაგა Γ: დეტა Δ:
იოტა E: კაპა K: ლამდა Λ: მჳ M:
ნჳ N: ოჳ O: პი Π: რო P: სიმა Σ: ტაჳ
T: შესძინა. კადმოს მილისელომნ

ასოჲ სამი. თებთ **⊖**: **⊕** **⊖**: **⊕** **X**:
ამისთვსცა მრავალყამ: **⊖** **72**) ხ იკ
მევედეს. ამისთვსცა რ პირველთა
მათ არა აქოვნდა ლიტონი.
პალიდა სახელსდევს. სიმიაჲსა
გან. და პისა. და აღფასა წერ
დეს. და სხოვასა მრავალსა
სიტყოვასა სხოვად სახსდ. სა
ხელსდებდეს. და წერდეს: .
ამონილოს ჯონელმან შესძინა
ორი ასოჲ: **⊕** **⊖**: **⊕**: **⊖**:
ეპიქარმოს სირაკელმან სამი სხჲ:
⊕ **⊖**: **⊕** **⊖**: **⊕** **⊖**: და ესრტა:
აღესროვლა: **⊕**: იგი ასოჲ. ამის
თვსცა მიამსგავსა ომიროს
რიცხვ იგი **⊕** თაჲ მათ წიგნთაჲ
ებრაელთაჲ. **⊕** სა მას ასოსა
გამოსახოვლსა. და აღრაცხი
ლსა. და მანცა თვსი იგი კელო
ვნებაჲ. სლიადოჲსი. **⊕**: ნი და
ჩხიბოვლნი **⊕** ითა მით ასოჲ
თა მიამსგავსა: ეგრეთვე კლდ: .
ღვსევს (?). ესევე სიტყვს შემოღებაჲ
ჩნისა მის აღთქოვმისაჲ. რლისა
თვს იგი აღვთქოვთ. ჩოვენებად
რიცხვ იგი **⊕**: თა მათ საქმეთა

ღთისამიერ რი³) 3: თა მათ ღღეთა
სოფლის შესაქმისათა იქმნა
ლოცვა ყავთ ჩემთვის საყოჯარე
ლნო. აღმორაჲ იკითხვიდეთ. სი
ყოჯაროვლით შეიწყნარსთ:

(ამ სასწავლო წიგნის მეორე ნახევარს აღარ ვბეჭდავთ. აქ მოყვანილია ქრონოლოგიური ტაბლიცა ებრაელთა, პტოლომეთა, სპარსთა, რომაელთა და ბერძეთა ისტორიიდან, —ასო მთავრულით თეოდოსიოსამდე, რომელმაც ერთი წელიწადი იმეფაო და შემდეგ ამისა წვრილი ხუცურით ჩამოთვლილია კიდევ სხვა მეფენი, ვიდრე ნიკიფორე კვირიჯანამდე).

ქარავანი სიტყვების ახსნა:

1, ჩნთასა ჩუენთასა	31, ვითარებითა
2, ყი ყოველი	32, ვითარებასა
3, რი რომელი	33, უფლისაგან
4, რ რამეთუ	34, რათამცა
5, ად არამედ	35, სული
6, ვრ ვითარ	36, დაბადებისათვის
7, შს შორის	37, მოციქული
8, რუს რაჟამს	38, იყავნ
9, რლ რომელ	39, წმიდათაგან
10, რა რათა	40, შენ
11, ვდ ვითარმედ	41, ყოველნი
12, ხ ხოლო	42, ჯოჯოხეთისა
13, ვა ვითარცა	43, დიდნი; დიდებულნი
14, გნ გან	44, ყოველივე
15, ყი ყოველი	45, იერუსალიმისამდე
16, თა თანა	46, უფალმან
17, კლდ კუალად	47, ჰქვიან გამოსლვათაჲ
18, ვდს ვიდრემდის	48, დედანში უზის ქარაგმა
19, მრ მიერ	49, ქარაგმა ზის დიდთოკ—ზე
20, მდს მარადის	50, წინასწარმეტყველთაჲ
21, უკუანაჲთ	51, ყრმანი
22, მს მარადის	52, იერუსალიმს
23, ზედაჲსზედა	53, ქრისტე იესო
24, არა ხოლო	54, ყოველმან, რომელმან
25, ვე ვიდრე	55, ფსალმუნით?
26, ლუთისაჲ	56, ორმოცდაერთი
27, დადებული	57, სამოც და თერთმეტი
28, სხუაჲ	58, 72
29, თქუა	59, 88
30, დიდებაჲ.	60, ოფალო უკუნიაჲმდე

61, 99	70, რომლისა
62, 105	71, ჰრქუას
63, ოფალსა	72, თექვსმეტი ხოლო
64, ფსალმუნთა	73, თექვსმეტი
65, აზა. ზ ქარაგმითაა	74, 106
66, 150-სა	75, კურთხეულარს
67, საფსალმუნეთა	76, ოფალი
68, ხუთივე	77, ასი.
69, რომელიცა	

